YAPIT

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
ocak '83
17
150 TL

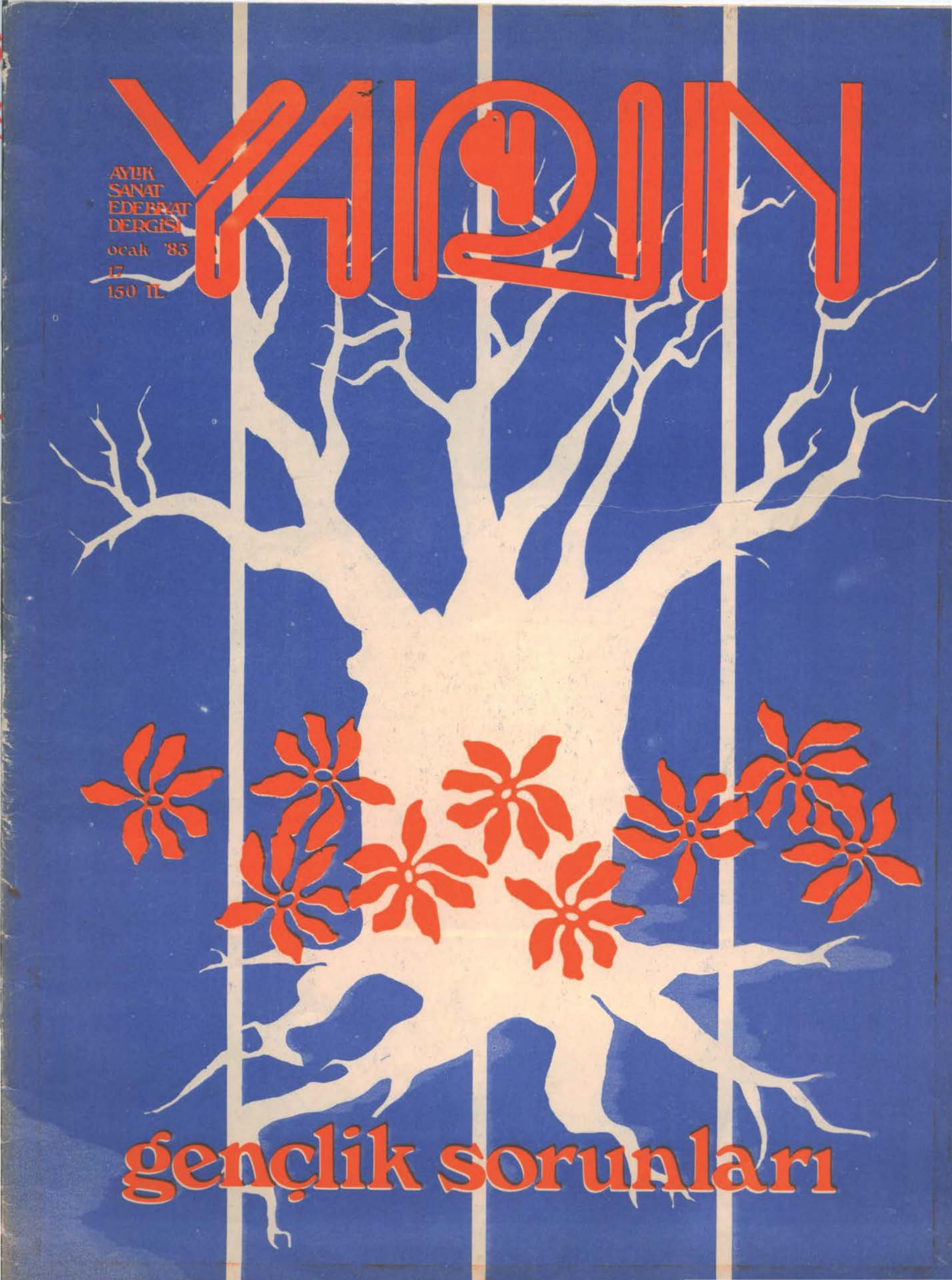

gençlik sorunları

YARIN

1983 de güzel günlere

Yeni bir yıla gene aynı sözlerle giriyoruz: Yeni yılda, güzel günlere...

1982'yi geride bıraktığımız günlerde, koca bir yılı daha karşılıyoruz. Aslında bir yıllık bir süre tek başına anlamlı değil. Üçyüz altmışbeş gün, bir dönem içinde kısa bir süre. Ama bir dönemin bir parçası olarak algılandığında, geleceğin kazanılması savaşımında bir yılın önemi büyüktür. Olumlu ve olumsuz yanlarıyla, bir yılın her saati, her dakikası derslerle doludur. Çünkü her anımızda öğreniyor, öğretiyor, kaybediyor, kazanıyor, yaşıyoruz. Tümü de önemli. 1982'de kuşkusuz büyük adımlar atamadık ama, tarih içinde yerini aldığı için, ardımıza dönüp yararlanmak için 1982 önümüzde duruyor. 1983 neler getirip, neler götürecek? Sorunun yanıtı bir bilinmez değil. Yanıtını biz vermeye kalkıştığımız sürece, 1983 güzel günler getirecektir...

Yarın, geleceğin aydınlık olacağına inancını bir kez daha belirtirken, özverili, dost okurlarının yeni yılını kutlar!

Yeni yılla birlikte, Yarın'ı okurlarımız 150 liraya alacaklar. Belki can sıkıcı bir durum ama, aylardan beri okurlarımıza Yarın'ın yayınlandığı koşulların sürekli güçlüklerle dolu olduğundan sözediyoruz. 1982'nin sonlarına doğru ivmesini artıran ve yaşamın tüm alanlarını kapsayan zam dalgası, yayıncılığın da tüm girdilerini etkiliyor. Yarın'ın temel giderleri olan kağıt, film, dizgi, baskı, boya fiyatları üzerinden yaptığımız değerlendirme, 1. sayıdan bu yana Yarın'ın maliyetinin yüzde 74 arttığını gösteriyor. Yani birbuçuk yıl önce 100 lira olarak saptanan Yarın'ın fiyatının, bugün doğal olarak 174 lira olması gerekiyor. Bu güçlüğü, yaz aylarında Yarın'ın oylumunu 8 sayfa düşürerek karşılamaya çalıştık. Okurlarımızın sayfa sayısındaki düşmeyi hoşgörüyle karşılamaları sonucu, Yarın'ın yaz aylarındaki satışı aynı düzeyde kaldı. Ne var ki, Yarın'ın fiyatını 100 lirada tutmak artık olanaksız. Üstelik, günlük gazetelerin tümünün fiyatlarına yüzde 50 zam yapmak zorunda kaldıkları ve kağıda yeni zam söylentisinin ortalıkta dolaştığı şu günlerde. Yarın'ın fiyatını 150 lira olarak belirlerken, gecikmeyle de olsa daha önce verdiğimiz sözü tutuyor ve Yarın'ın oylumunu 8 sayfa artırıyoruz. Bu arada okurlarımızın dikkatini bir noktaya çekmek istiyoruz: Abonelerimiz, Yarın'ı neredeyse yarı fiyatına, 80 liraya edinebilecekler. Yarın'ın abonelik ödentisi eskisiyle hemen hemen aynı tutarda, 1000 lirada kalacak. Bu kararımızın okurlarımız için önemli bir kolaylık olacağını düşünüyoruz. Eski abonelerimiz için ek bir ödenti olmayacağını da bu arada belirtmek isteriz.

Okurlarımızın her koşulda Yarın'a sahip çıkacaklarına inanıyoruz. Koşulların karşımıza sürekli olarak çıkarttığı bir çelişkiyi bir kez daha yaşıyoruz. Yarın'ın fiyatı artarken, en büyük güvencesi gene onun özverili, dost okurlarıdır. Bu çelişkinin çözümündeki haklılığı hep birlikte gösterelim.

Bu sayımızda Sovyet genç şiirinden üç örnek yayımlıyoruz. Arkadaşımız Ali Cengizkan'ın çeviriyle yayımladığımız örnekler, ülkemizde tanınmayan üç genç Sovyet şairinden örnekler. Veysel Öngören'in yazısı, geçen sayımızda duyurduğumuz gibi, son günlerde çokca tartışılan G.G.Marquez ve Yaşar Kemal'e eleştirel bir yaklaşım getiriyor. Arkadaşımız Ahmet Kanneci'nin yaşayan en önemli gitar ustalarından Jose Tomas ile İspanya'da yaptığı konuşmanın da okurlarımızın ilgisini çekeceğini düşünüyoruz. Bu sayımızda yayımladığımız yazıların önemli bir bölümü, gençlik sorunlarıyla ilgili. Tümü birden bir bölüm oluşturan bu yazılar, asıl olarak iki noktada yoğunlaşıyor. Basının gençliği her bakımdan sömürüsü ve kapitalist ülkelerde gençliğin itildiği bunalımın sonuçları. Bu yazıların tümüyle birden, gençlik sorunlarının bazı yanlarını kavramayı amaçlıyoruz. Yarın'ın baştan beri önüne koyduğu ama, dilediği gibi gerçekleştiremediği yaklaşımın önemli bir toplamı sayıyoruz bu yazıları. Okurlarımızın tartıştığımız bu sorunlarla ilgili görüşlerini beklediğimizi de hemen ekleyelim.

Sevgiyle, dostlukla.

3 SO' ET ŞİİRLERİ (Türkçesi: Ali Cengizkan)
5 ATAOL BEHRAMOGLU / Şiir
7 ALİ PÜSKÜLLÜOĞLU / Şiir
9 MAZLUM BEYHAN ile SALTIKOV-ŞÇEDRİN üstüne konuşma
11 VEYSEL ÇOLAK / Şiir
13 TANER GÜREL / Kim Aldatıyor?
15 GÜRHAN UÇKAN / İsveç'te Gençlik
19 ABDİ İPEKÇİ Barış ve Dostluk Ödülü
21 MEHMET İZER / Yedi Yılda Yedi Ahu Daha
23 KAMİL ERYAZAR / Gençlik ve Basın
25 YILMAZ ONAY / Akarsu ve Taşer'in Ardından
27 MUSTAFA SERCAN / Yarın Gençlik Ödülleri '82 ödül yazısı
29 ZERRİN ŞAHİN TAŞPINAR / Şiir

VEYSEL ÖNGÖREN / İnce Memet Ne Yaptı Dı Ben Sana 4
A. MUMTAZ İDİL Sovyet Edebiyatı 6
HÜSEYİN ATABAŞ / Şiir 8
JOSE TOMAS ile konuşma (Konuşan: Ahmet Kanneci) 10
ALİ CENGİZKAN Şiir ve Yaşamı 12
AKİF KURTULUŞ / Şiir 14
BEHİÇ AK / Kim Kime Dum Duma 18
SİNA ONUR / Punk ve Yeni Dalga 20
ORHAN ALKAYA / Keşke Genelev'de Piyano Çalsaydınız 22
ATİLLA ÇINAR / Şiirler 24
ALİ H. ÇEVİKER / Şiirler 26
EROL KARTAL / Yarın Gençlik Ödülleri '82 ödül yazısı 29
KAPAK / Mustafa Okan

• Sahibi: SAMİ ALPTEKİN • Genel Yayın Danışmanı: OSMAN S. AROLAT • Sorumlu Yazışleri Yönetmeni: SEMİH GÜMÜŞ (ACAR) • Abone Koşulları: Yurtiçi/Yıllık 1000 TL, Yurtdışı/Yıllık 54 DM • İlan Fiyatları: Arka Kapak ve Arka Kapak İçi/Tam sayfa: 30.000 TL, Yarım sayfa: 15.000 TL, Çeyrek sayfa: 8.000 TL, İç sayfalar/Tam sayfa: 20.000 TL, Yarım sayfa: 10.000 TL, Çeyrek sayfa: 6.000 TL. • Baskı: Ankara Basım Sanayi • Film: Renk Büro • Dizgi: Ajans Erat • Pikaj Montaj Grafik Düzenleme: Yarın • Türkiye Dağıtımı: Örnek Dağıtım • Yönetim Yeri: Mithatpaşa Cad. 28/22, Yenişehir-Ankara • Yazışma ve havale adresi: Yarın Aylık Sanat ve Edebiyat Dergisi, P.K. 723, Kızılay-Ankara • İsveç Temsilcisi: Gürhan Uçkan, Ekebergabacken 52, I 12353 Farsta İsveç •

SOVYET ŞİİRLERİ

Türkçesi: ALİ CENGİZKAN

Neyim Ben?

Çiçekler açtı, tarla ve çayırlar yemyeşil
Tıpkı benim genç olduğum yıllar.
İyi görüntüler yokolmaz, sonsuza dek canlı
Nasıl şarkı söylerken sesler kapımızı çalar.

Yürüdüğüm bütün yollar olmadan neyim ben
Gördüğüm bütün şafaklar olmadan neyim?
Eskimiş sözler iyidir, eskimiş andlar kutsal,
Eskimiş anlar yaşar-hâlâ diri ve yeşil.

Yıldızlar parlak, deniz geniş ve durgun
Tıpkı genç ve güçlü olduğum yıllar;
Mutluluk yılları, acılı-üzüntülü yıllar
Yokolmaz, ömür boyu bizimle kalır.

Yürüdüğüm bütün yollar olmadan neyim ben
Günlerce tükettiğim, geçmişte kalan yıllar?
Fakat eskimiş umutlar kalır, kalır eskimiş kuşkular
Geçmişte ne olduysa, şurda yüreğimde durur.

Güneş doğarken kuşlar cıvıldamaya başlar
Tıpkı genç ve güçlü olduğum yıllar,
Ve hep bildik, sevdiğim yüzler
Yokolmaz, ömür boyu bizimle kalır.

Yürüdüğüm bütün yollar olmadan neyim ben,
Geniş, düzgün yollar; kuşkusuz yine seçeceğim?
Sensiz neyim ben, sevgili Vatanım,
Sen, şurda, yüreğimde taht kurmuş olan?

ANTANAS VENCLOVA

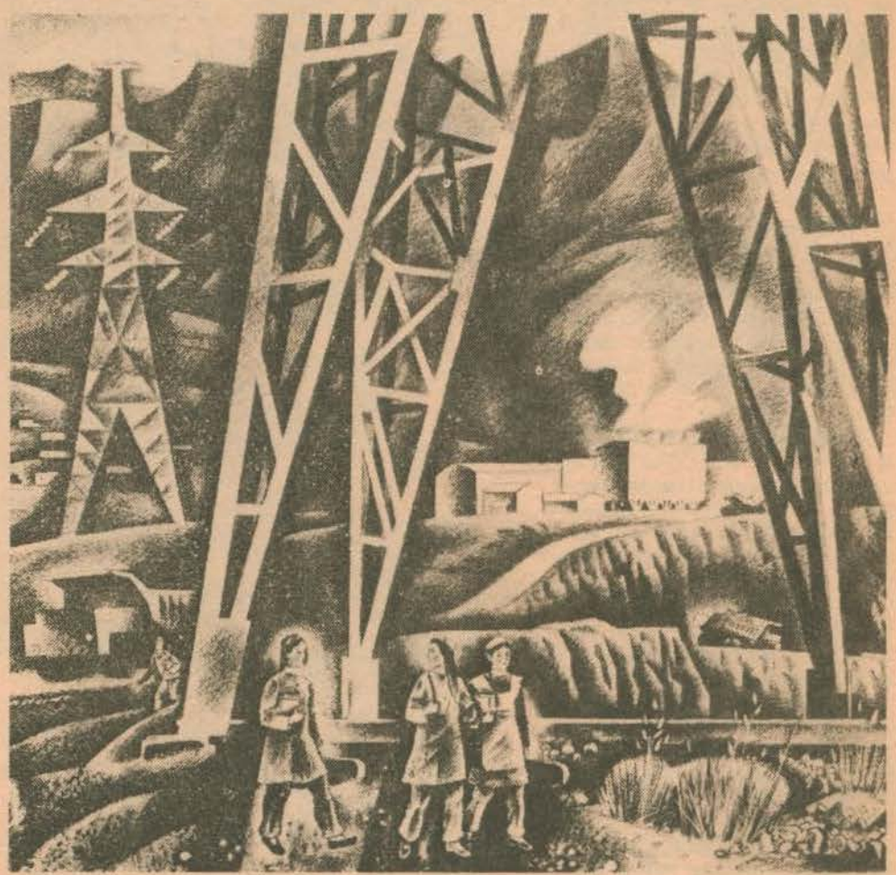

PETRU DUDNİK

Ozanlar

İvedi bir kan değişikliği gerektiğinde
Yanıbaşınızda bir verici yoksa eğer,
Bir ozanınkini alın,
kullanın.
Uyacaktır bütün kan gruplarına.
Bilir misiniz ne kadar acıya katlanır
Bir ozan, başkasının yarası yüzünden?
Ona sunacağınız her damla yakınlığı
Öder bütün benliğiyle,
tek kuruş sakınmaz.
Yeteneklidir, geceleri gövdesinden ayrılıp
Uçmaya. Aşığı onu şafakta
Masasının başında bulur,
dalıp gitmiş
En son dizelerinin yanında.
Çocukları şiir yazmaya özendirin! Ekin!
Çünkü nasıl fazla ağaç yoksa dünyada
Fazla ozan da yoktur, yemin ederim.
Hiç olmadı! Hiç olmayacak! Hiç yok!
Öyleyse anımsayın, yürek atışınız bilecek:
Kanarsanız eğer, tükenmiş duyarsanız kendinizi
Tek bir damla bir ozan damarından
Yaşatacaktır sizi. Acınızı iyileştirecek...

Adın

Adın dudaklarımda, Vatanım, bir orgun sesi
O müziği duyarak, ölülerin bile sevineceği.
Ama birlikte anmamalı adını ölümle,
Ölüm ki dünyanın en yalnız şeyi.

Adını kavrayışım, marangozun rendeyi tutuşu
Ahşabın damarı keskinin ağzına uysun diye.
Adını anlayışım, Ustanın flütünü çalışı
En şaşırtıcı melodiler dünyaya yayılsın diye.

Adın bir yeşil tansık-ince bir sap şafakta,
Adın bir ışık huzmesi, geceyarısı duvarlarda.
Adını seviyorum, dolgun petekleri seven arıcı gibi
Tavanda güneş ışığı gibi parlıyor, çaldığında.

Ama
Tavanlar yok, parmaklıklar yok
Adın benimle olduğunda.
Onunla, kim isterse, yükselebilir yıldızlara.

PETERİS ZİRNİTİS

İNCE MEMET NE YAPTIM DI BEN SANA

Veysel Öngören

"YAŞAR KEMAL DE, MARQUEZ DE DEĞİŞMEZ BİR DÜNYAYI ÖNERMEKTEDİRLER. İKİSİNİN DE KURDUĞU TÜMCEDE, BAŞKALDIRI, NESNE'Sİ OLMAYAN BİR FİİL'DİR. AYNI YERE BAĞLANAN BU İKİ YAZAR ARASINDAKİ BU ÖDÜL DAĞILIMI DİKKATİ ÇEKİYOR."

Yaşar Kemal'in "Del Duca" ödülü alışına karşı basının takındığı tavır şaşırtıcıdır. Bu ödülün açıklanmasıyla enikonu iki hafta sonra Gabriel Garcia Marquez'e "Nobel" ödülü verildiğinin açıklanması arasındaki ilgi gözden kaçmaktadır.

Amerikan İç Savaşı'nda, Kuzey-Güney savaşında, "Garcia'ya götürülen mektup"un çarpıcılığı bilinir. Kuzey'in başkomutanı general Grant, bir yarar adamına mektubu uzatıyor ve "bunu Garcia'ya götüreceksin" diyor. Garcia'nın nerede olduğu bilinmemektedir. Ama adanumız O'nu buluyor ve mektubu O'na veriyor.

Kuşkusuz her edebiyat yapıtı, nerede olduğu bilinmiyen ama tipi boranın bir kesiminde bir şeyler yapan, *bilinen belli* birine götürülen mektuptur. Ve bu mektubun alınacak sonuçta bir işlevi vardır. Edebiyat kaygısı, türlü içerikler alarak hep bu oldu. Bugün artık belirginleşmiş yeni bir edebiyat da, kendi içeriğiyle bunu yapıyor. Marquez'in şu sözlerini izliyelim: "Herkes kendi gerçeğiyle çalışmalı, bu kaçınılmaz. Kendi deneyleriyle kendi gerçeği üzerinde çalışmayan yazar kötüdür (bu, Marquez'le Yaşar Kemal'in ortak yanıdır VÖ), yanılmaktadır... Faulkner Karaipler yöresinin yazarıdır... Her yazdığının bir gerçek temeli var, aksi halde fantezi olurdu..." Fanteziler her zaman görünmesine karşın her çağın her dönemin edebiyatı yukardaki temel üzerinde doğmuştur. Bugün değişen ne: "İyi bir yemeği, iyi şarabı, rahat yolculuk etmeyi severim. Bunun için de gerekirse dünyayı değiştirmek, herkesin dünyayı gönlünce yaşaması için."

Kuşkusuz yeni içerik budur: dünya değiştirilebilir mi, değiştirilmez mi meselesi. Marquez'in gerekçesi de tam tamına yerindedir. İnsanoğlu isteği gibi yaşıyamıyacaksa dünyayı değiştirmek niye? Ama Marquez'in sözündeki "gerekirse" kaydı bir önem taşıyor. Bu duraksama, istediği yaşamayı ele geçiren kişinin, bu değiştirmeyi de askıya almasını kolayca içerebilir. Terimlerden herkesin aynı şeyi anlamadığı bilinen bir şeydir. Nitekim Marquez de fanteziye bunca ciddi bir yer verdikten sonra şunu da söylüyor: "Kitaplarımın hiçbirinde fanteziye rastlıyamazsınız." Ne var ki *Yüzyıllık Yalnızlık* fantezilerle dolu olmakla kalmıyor, fantezi üstüne kurulmuştur. Marquez, gerçek ve fanteziyi karşı karşıya koyduğuna göre, demek ki gerçekten de fantezi'den de değişik bir şey anlamaktadır. Gerçi kendisi bu romanın en iyi kitabı olmadığını söylüyor ama dışlamıyor. Sadece Albaya Mektup Yok adlı romanın altına koyuyor. Dahası şu: "... çünkü ben her zaman polisten çok katili tutarım." Meseleyi Musa-Firavun dilemnasına (gel git, varegel) bağlıyan bu yargı, öyle pek bir değişebilir dünya ile Marquez'in karşı karşıya olmadığını düşündürüyor. Çünkü polisle katilin dışında bir şey gerekir. Ama suçu temele alan ve *yitireni* kollayan bu görüş, Hıristiyan'lığın *ilk günah, düşüş* kültü'dür. İfadesi şu: "Daha baştan bilirim sonunda yitireceğini... (katilin, VÖ)". Polise karşı katili tutmak da bir başkaldırı içerir ama bu başkaldırı gene kendine dönükbir. Çünkü suçu savunmaktan başka bir seçeneği yoktur. Dinsel Yazın'da bunun örnekleri çoktur ve İslam'da da başarılı bir örneği vardır: Mevlana. Yaşar Kemal de, Marquez de değişmez bir dünyayı önermektedirler. İkisinin de kurduğu tümcede, başkaldırı, nesne'si olmıyan bir fiil'dir (verbe). Aynı yere bağlanan bu iki yazar arasındaki bu ödül dağılımı dikkati çekiyor.

Biz sadece, *Yüzyıllık Yalnızlık* ile tanıştığımız için onun üzerinde yürüyeceğiz. Bir kehanetle ve bu kehanete bir başkaldırı ile başlıyan bu roman, kehanetin zaferi ile bitmektedir. Roman ilerlememiştir, başladığı yerdedir. Metafiziğin *töz* ilkesine bağlıdır. Bunun gerçekleşmesinde bir soyaçekim (fizik kalıtım) vardır. Soyaçekim olgusu, türlü verileri ile bir temel sorun yapılmamış, temele bir ailenin soy ağacı biçiminde alınmıştır. Bu da açıkça *kişizâde* olgusudur. Antik Yunan krallarının, barışta kendi çiftlerini kendilerinin sürdüğü söylenir. Kişizâdelik bu yeryüzünde ürüyor, sonra konaklara, saraylara yerleşiyor, gökte temelleniyor. Pratiğinde, *aile soy ağacı* vardır. Arab krallan ve emirleri kendilerini, Muhammed'in soy ağacında nakışlamaktadırlar. Dahası: *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta, ülkenin başkaldırı süreci, bu romandaki aileden olan Albay'ın buyruğuyla bitiyor. Nedeni, onun psişik bir motiften yoksun kalışı, kendisini enerjik kılan bu motifi yitirmesidir. Bu motif de ailenin mizacına bağlanmaktadır. Hem de Albay bunu, direniş olanaklarının bitmediğinin kendisine rapor edilmekte olduğu bir evrede yapmaktadır. Yazar adeta buna dikkat etmiştir. Ayrıca, direnişin para hazinesini, kendisinden makbuz almadan kendisine teslim etmiyen çaplı, yapılı adamlar bu raporu veriyorlar. Generalin bu teslim işle-

mini bir fantezi görnesi, çözümleyici noktadır. Roman, nasıl Albay'ın soy ağacının tükenmesi ile bitiyorsa, ülkenin başkaldırısı da Albay'ın tükenişi ile bitmektedir. Marquez böyle öngörüyor ama gerçek böyle olmaz. Adam değişir, iş yürür. Bir tek bu fantezi bile, Marquez'in gerçeği bu yorumlayış biçimi bile kuşkusuz olarak *kişi* olgusunun, *dünya* ve *tarih* olgusunun yerine konduğunu bize gösterir.

Yakup Kadri'nin Panaroma adlı kitabına bakmak bile Modern Hümanizma'nın, toplumu ve tarihi ne kadar sözkonusu ederse etsin, amaç alırsa alsın meseleyi, *kişilerin etkinliğine* ve yapısına bağladığını görmiye yeter. Yaşar Kemal'in aldığı ödülün gerekçesi "Romanlarında Modern Hümanizma'yı yansıtmasıdır." Aynı şey aynı biçimiyle Marquez için de söylenebilir. Marquez'e Nobel için gerekçe "düşle gerçeği ustaca birleştirmesi" dir. Bu da aynı biçimi ile Yaşar Kemal için geçerlidir. Kamu iletişimini, insanların düşüncelerinin belirlenmesi olarak anlıyan (ki Panaroma'da bu açık seçiktir) bir tutumun bu dalgınlığı gözden kaçmamakla kalmıyor, aynı zamanda, dinliyene ve okuyana bir saygısızlığı da içeriyor.

Yaşar Kemal, Marquez'in tersi bir yönde romanlarını kurmaktadır. Ve Marquez'den birkaç basamak daha çağdaştır. O, tarihi, kişinin *toplumsal dürtüsü* üzerinde izliyor. Soyaçekimle de, soy ağaçlarıyla da ilgisi yoktur. Ama döndürüp dolaştırıp bunu, kişinin bireysel başkaldırısında tutmaktan da vazgeçmiyor. Böylece o da değişmez bir dünyayı buradan izliyerek, bir insanlık hali olan ölümde değişmezliği temelliyor. Andre Malraux'ya yaklaşıyor. Ama Yaşar Kemal, Modern Hümanizma denen akımın içinde, gene bu akımın zaafına bir uyarı olarak da alınabilir. Çünkü insan etkinliğinin *toplumsal kökenini* (tarihi) hiç bir zaman gözden kaçırmamıştır. Bu, bize özgü bir şeydir. Bu da bu akımın uluslararası temsilcilerini doyurmaz. Tersine ürkütür. Yaşar Kemal'in Nobel'le arasındaki engel budur. Çünkü Yaşar Kemal, Ortadoğu tarihinin malzemesini harekete geçirmiştir. İdealist bir düzeyde de olsa. Ve bizim edebiyatımızı gene bizim kendimizin kollayış biçimimiz, bu uluslararası temsilcilerin Yaşar Kemal'imizi daha derinden ciddiye almalarını sağlıyacak bir aklıbaşındalık taşımamaktadır.

Çukurova çocuğu, bu Modern Hümanizm işinde daha fazla ileri gidemezdi. Modern Hümanizma'ya sonuna kadar karşı olunsa da (örneğin ben öyleyim), Yaşar Kemal'in, içinden geldiği Türkiye toplumu'nun özgül içerik verilerine ihanet etmediği gözden kaçırılamaz. Gözlemlenişlerini, saptanmışlıklarını, soluklanmalarını korumuştur. Bu içeriği mitos'un, düşün geleneksel sanat motiflerinde dondurmadı da. Başka bir şey yaptı: roman bütünselliğinde bu içeriği mitos'un, düşün geleneksel kavranış biçimlerinde idealize etti. Ama asıl bu noktada bir şey var: Modern Hümanizma'yı da, geleneksel destan ve düşün yukarda anılan kurgu biçimlerinde romanlarına içertti *ama* roman alt yapısında; ülkesinin toplumsal gerçekliğinin (tarih içeriğinin) verilerini hiç bozmadan, zedelemeden, daha *iyi* işlenebilir bir emanet olarak kendinden sonrakilere hazırladı. *Tabi kendisine de.* Bu sözüm kendisine bir çağrıdır.

Yaşar Kemal'in mevcud roman kurgusunu ve bütünsellik anlayışını her zaman sonuna kadar eleştireceğim. Ama şunu da söyliyeceğim: Yaşar Kemal'in büyüklüğü, günlük konuşma uslubunu hiçbir zaman değiştirmemiş olmasıdır. Yaşar Kemal davranış uslubunu da hiçbir zaman değiştirmemiştir. Hangi hayat tarzı ile tanışırsa tanışsın, hangi akımla tanışırsa tanışsın ve o akıma isteklensin, *Yaşar Kemal gerçeğini* koruyan bu kişilik tabanı olmuştur. O her yere kendi tarihsel nesnesi ile girmiştir ve bu nesne O'nun, çocukluk anılarının ve çocukluk kaygılarının kavradığı gerekliliği her zaman bir gözlemler, seçmeler, yaşanır soluklanmalar olarak mirasa katmıştır.

Bu "Del Duca" ödülü, Yaşar Kemal'e Nobel verilmemesinin bir ödünüdür. Yaşar Kemal romanının evrensel düzeyde aldığı bu etkinlik, O'nun, yalnızca bizim edebiyatımızın en iyi temsilcilerinden biri olduğunu ifade etmekle kalmaz, aynı zamanda bizim edebiyatımızın iyi bir edebiyat olduğunu gösterir. Yaşar Kemal'i çıkaran Türkiye Edebiyatı'dır.

Bu iki ödül'ün basında böyle yanlış ele alınması ibret vericidir. "Güleriz ağlanacak halimize". Bu sözümün Gabriel Garcia Marquez'in Nobel alması ile hiçbir ilgisi yoktur. Bu kutlanılacak bir olgudur. Buruk olan şey, "Del Duca" ödünüdür. Daha buruğu da bu burukluğun yaşanmaması ya da yaşanmıyor gibi dunıluşudur. Bir şey verilir de verilmez de. Ama bir şey verilmezken, bizzat verıniyenin bu yaptığında bir tuhaflık görüyor olması dikkat çekicidir. "Bizde eleştirme yok" diyen sanatçılar, meseleyi saygı duyulacak biçimde koyamıyor olabilirler. Ama edebiyatımızı bütünlüğü içinde kavramıya yanaşmıyan bir eleştiri anlayışının kenara çekilmiye de yanaşmadığı doğrudur. Bu çekilmeyiş, bizim kendimiz hakkındaki bilincimizi zedelemektedir. Nitekim Marquez, daha ödül için yaptığı konuşmalarında, göz kırpmadan bir Arjantin'li yazarı Nobel'e aday göstermektedir. İyi, doğru bir şey yapıyor. İzin verilirse ben de şu söz konusu ise Melih Cevdet'i, Ahmet Arif'i (1), Turgut Uyar'ı; roman söz konusu ise Yaşar Kemal'i, Nezihe Meriç'i, Füruzan'ı, Muzaffer Buyrukçu'yu, İrfan Yalçın'ı, Demirtaş Ceyhun'u öneriyorum.

Dünyanın değişmesi konuşulabiliyorsa ve bu tartışma için yaşanırın ya da zihinsel çıkarımın ifade biçimleri gerekliyse bizde, her seçenekten adam var. Mesela. Bu sözümün de ülkecilikle hiç bir ilgisi yok. Bir ülkenin kendisini hatırlıyabilmesi ile ilgisi var. ●

Gabriel Garcia Marquez'den alıntılar için: Cumhuriyet Gazetesi Sanat Sayfası 23 Ekim 1982.

1) Copernic'de tek bir kitap yazmıştır.

Desen: ORHAN TAYLAN

Çığlık

Bir adam öldürmenin tam sırası kurşunlarla
Çocuğunu öpüp kapıya çıktığında

Ey kanatılmış çiğnenmiş bahar günü
Birden bir çığlıkla kapatır yüzünü

Ezik bir gül gibi çığlık, yitik bir umut gibi
Boğmak boğma telle bir insan olmanın sevincini

Kederli yağmur, usulca düşen akşama
Çığlık. Bir çocuk yüzü. Dayalı cama...

Ataol Behramoğlu

BORIS PASTERNAK

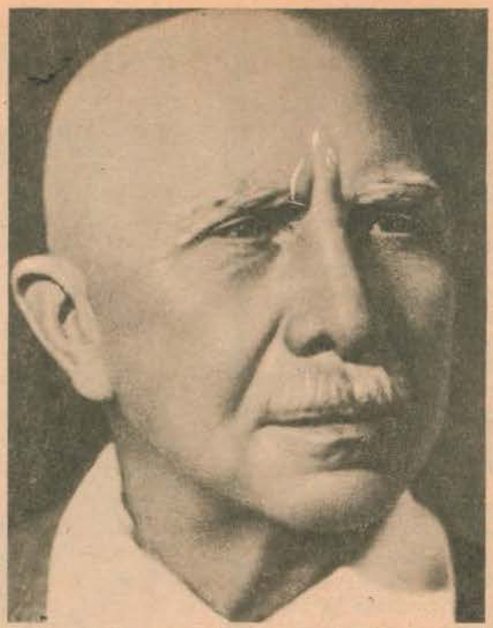

ALEKSANDR SERAFİMOVİÇ

ALEKSİ TOLSTOY

Rus Edebiyatından Sovyet Edebiyatına Romanın Gelişimine Genel Bir Bakış

SOVYET EDEBİYATI

A. Mümtaz İdil

Ekim devriminden hemensonra Batı'nın edebiyat ve sanat çevrelerinin en çok dikkatini çeken konu, yeni Sovyet yönetiminin nasıl bir edebiyat ve sanat politikası izleyeceğidir. Aslında Batı, bu politikanın olumsuz ürünler vereceği kanısındadır ve temelleri yeni atılmış olan bu sanatın mutlaka güdümlü olacağına dair yaygın bir inanç egemendir. Bu pragmatik yaklaşımın asıl kaynağını ise siyasal çekişmeler oluşturmaktadır. Yöntem ise, devrim sonrası ülkeyi terkeden yazar ve sanatçıları kullanmak şeklinde olmaktadır. Ekim sonrasında birçok yazar ve sanatçı, soylularla birlikte Batı'ya sığınma yolunu seçmiştir. Bunların arasında -daha ileride de göreceğimiz gibi- değişikliğe birdenbire uyum sağlayamayan ve yalnızca geleneksel alışkanlıklarını korumaya çalışan yazarlar olduğu gibi, devrime karşı kesin tavır alan ve yergi yazılarıyla sanatsal yeteneklerini zorlayan, örneğin Pilniyak, Bulgakov, Romanovgibi yazarlar da bulunmaktadır. Batı'nın zaten büyük bir kuşku ve dikkatle izlediği gelişmelerde böylesine çatlamalar, kuşkusuz hemen değerlendirilmekte ve siyasi kaygılara birer kanıt olarak el üstünde tutulmaktadır. Boris Pilniyak, biraz farklı olmakla birlikte bu konuma düşmüş bir yazardır.

Kuşkusuz *Boris Pilniyak*, salt ülkesinden kaçmış bir yazar olarak kendisine ün sağlamış bir yazar değildir. Her ne kadar Batı, yeni kurulan siyasal düzene karşı bayrak açmış da olsa, her Batı'ya sığınan yazar ve bilim adamının göklere çıkarılması düşünülemez. Yazarın veya bilim adamının mutlaka belli bir düzeyi geçmiş olması gerekliliği vardır. Boris Pilniyak da böyle bir yazardır. Özellikle yergi türünden yazdığı ve iç savaş dönemini anlatan öyküleri etkilidir. Gerçekte Pilniyak'ın ele aldığı konular salt eleştirel anlamda bir bakışı getirmez. Onun yansıtmak istediği temel konu, gelişen yeni düzene karşı Rus mujiklerinin aralarındaki hoşnutsuzluklar demetidir ve bu gerçek saptırılarak, kolaylıkla siyasal bir sömürü biçiminde kullanılabilmiştir.

Hemen her Sovyet ve Rus-Sovyet yazarında görülen bu tutum ve yansıtma biçimi, Pilniyak'da hatları daha belirgin bir biçim almış ve Pilniyak tarafından yalnızca konunun bu yönü işlenerek gerilim sıcak tutulmuştur. Kuşkusuz, Pilniyak yapıtlarında da gerçekten alıntılar vardır. Yapıtlarında iç savaşın getirdiği yoksulukları, halkın gıda sıkıntısını, acılarını, harabeye dönmüş Rus köylerini, istasyonlarını ve benzer tüm olumsuzlukları vermiştir. Ancak, Pilniyak'da bunlar olması gereken olarak değil, olmaması gereken olarak yansıtılmıştır. Bu, düşünce ve bakış açısı farklılığı Pilniyak'ın değerlendirilmesinde etkili olmuştur.

Devrim sonrası Sovyetler Birliği'nin edebiyat ve sanat politikasında doğal olarak düşünce ayrılıkları göstermiştir. Gerçekte bu ayrılıklar devrim öncesinden varolan ayrılıklardır, ama siyasal bütünlüğün öncelikle gerekli olduğu bu dönemde, ekim sonrasında olduğu gibi kesin çizgilerle beliren ayrılıklar geri planda kalmıştır. Siyasal bütünlük sağlanınca, kültür düzeyindeki ayrılıklar da çabucak ortaya çıkmıştır. Sözgelimi kübo-fütüristlerin yetişme biçimleri çok değişik, devletin ideolojik istekleri ile taban tabana çelişiktir. Ancak, tüm bu çelişikliğe, sanatçıların yetişme biçimlerine karşın, siyasal ideoloji ve onun savunduğu toplumcu gerçekçilik daha ağır basmıştır. Bu arada Bulgakov, Romanov gibi Batı'nın cazibesine açık yazarların yanında, Batı'nın gerçekten sanat değeri yüksek ve kendini insanlık önünde kanıtlamış akımlarını, özellikle non-figüratif alandaki temsilcilerini başarıyla yürüten yeni kuşak yazar ve sanatçılar yetişmiştir. Bu girişim, sekter bir edebiyat politikasından daha etkili ve yararlı olmuştur. Bu tür sanatçıların yetişmesi, Batı'nın suçlamalarının aksine, ülkenin siyasal politikasının temellerine de uygun düşmektedir. Çünkü, sanatın sürekli bir ilerlemenin öncüsü olması gerekliliği ve bunun siyasal iktidarlar tarafından yönlendirilmeyip, yalnızca desteklenmesi ilke olarak benimsenmiştir. Bu ilke, proleter bile olsa, hiç bir sanat grubuna tekel verilmemesinin kabul edilmesi demektir.

Devrim sonrası Sovyetler Birliği'nde iki karşıt edebiyat cephesi doğmuştur: Sol Sanat Cephesi "Lef" ve Proleter Yazarlar Birliği "RAPP". Sanat, özellikle de edebiyat çevresi bu iki büyük grup etrafında toplanmıştır. "Lef"in yönetmeni, dönemin en büyük ozanı sayılan Mayakovski'dir. Diğer fütüristler, bu arada konstrüktivistler, biçimcilik eleştirmenleri, aralarında Eizensteln gibi ünlü yönetmenlerin de bulunduğu sinemacılar da "Lef" grubunun çevresindedirler.

"Lef" grubu, 1928 yılında "Lef"in kapatılmasından sonra dağılmıştır. Kapatma kararı üzerine Mayakovski, ocak 1930'da yazdığı bir yazıda, "Partinin RAPP tarafından izlenen edebiyat politikasıyla anlaşmazlık halinde değilim, hiç bir zaman da olmadım." demiştir. Aslında Mayakovski, özellikle "Tahtakurusu" ve "Banyo" adlı yapıtlarında, ozan-ahlakçı kılığına bürünerek, yeni bir küçük burjuvazinin dar kafahlığına, RAPP üyelerine ve tüm bürokratlara saldırmıştır.

"RAPP" ise 1932 yılında Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin kararıyla dağıtılmıştır. RAPP'ın (Rus Proleter Yazarlar Birliği) kuruluş amacı, gelişmekte olan Sovyet edebiyatına katılan yazarları örgütlemekti.

Bütün bu edebiyat çekişmeleri içinde, yeni bir siyasal iedolojinin estetik ilkelerini araştırma işi, hemen devrim sonrasında başlatılmıştır. Bu araştırmanın en yoğun ve verimli olduğu alan, geçmişten devralınan miras nedeniyle, deney birikimi açısından diğer sanatlardan daha ileride olan edebiyat alanında olmuştur. "Ekim sonrası Rus edebiyatının ilk adımlarını, gelişiminin ilk yıllarını belirleyen çalışma, yeni estetik ilkelerin araştırılması, yeni bir yaratıcı yöntemin oluşturulmasındaki çelişkili süreçler ve bu yöntemin özgün yapısının ortaya çıkışı ile biçimlenmiştir." 'M.Parkhomenko-A.Myasnikov)

Bu bakış açısı altında, yazarların kendilerini geçmişin bağlarından kurtarıp, yeniyi benimsemeleri ve bu yeni olana sanatsal açıdan hizmet etmeye karar vermeleri uzun bir bocalama dönemini zorunlu olarak getirmiştir ve bu bocalama dö-

nemi içinde bir çok değerli yazar ülkeyi terketmek zorunda kalmıştır. Bunların içinde, sonradan ülkesine dönen Kuprin ile, yaşamının hemen tümünü Paris'de geçiren Bunin anılmaya değer yazarlardır.

Aleksandr İvanoviç Kuprin, çağdaşı ve yazgı arkadaşı Bunin kadar derin olmamakla birlikte, en az onun kadar parlak ve yetenekli kabul edilmiş bir yazardır. Yapıtlarında büyük bir yaşam sevgisini dile getiren Kuprin, ekim devriminden sonra ülkeyi terketmiş ve ancak 1937 yılında ülkesine geri dönmüştür. Kuprin, uzun ve kısa öyküleriyle tanınmış bir yazardır. Hikayelerini topladığı kitabının önsözünde, steno ile tuttuğu notlarından oluşan "Moskva Radnaya" adlı yazısında Kuprin, Rusya'ya yeniden dönüşünü, dönüşünün nedenlerini ve döndükten sonraki izlenimlerini anlatır.

Kuprin, alışılmışın dışına çıkmaktan hoşlanmayan bir yazardır. Eski gelenekleri terkedemeyenlerin ve yeniyi benimseyemeyenlerin ülkeyi terketmesine en iyi örneklerden biri de, Bunin ile birlikte, Kuprin'dir. Geleneksel 19. Yüzyıl edebiyatına yürekten bağlılığı ve henüz miras durumuna gelmemiş olan eski edebiyatı devralmış olması, Kuprin'in yeni düzene kiismeden, ama geleneksel edebiyat anlayışından da ödün vermeden ve ününden birşey yitirmeden ülkeyi terketmesine neden olmuştur.

Kuprin ile birlikte ülkeyi devrimden sonra terkeden, Batı'da Kuprin'den çok daha fazla sevilen ve ödüllendirilen bir diğer büyük yazar da *İvan Alekseyeviç Bunin*'dir. Ülkesini 1920'de terkettiğinde Bunin, oldukça ünlü bir yazar durumundadır. Bu ünü ona, "San Fransisco'lu Bey," "Çanga Düşleri", "Yaşam Kadehi" gibi yapıtları sağlamıştır.

Paris'te, 1950 yılında yayınlanan "Anılar" adlı yapıtı, Bunin'in başyapıtlarından biri olarak gösterilir. Ancak, bu sağlam kişiliğin ve benzersiz üslubun altında korkunç bir nefret yatmaktadır ve bu nefret; yapıtlarındaki şiirsel anlatımı yok etmekte, zorlama bir kalem emekçiliğinin kötü örneğine düşürmektedir yazarını. Kuprin'in aksine Bunin, ülkesinden ayrıldıktan sonra biraz da Batı'nın kışkırtmasıyla ülkesindeki yönetime karşı nefret dolu bir yaklaşımı yapıtlarına yansıtmıştır. Böylelikle de Batı'nın dilinden düşürmediği "güdümlü sanat" örneğine, karşıt olarak aldığı ve benimsediği bir yazardan, Bunin'den, bir başka deyişle kendinden örnek vermiştir. Çünkü, ne amaçla olursa olsun, sanat adı altında verilen bir yapıtta yapay olarak işlenen nefretin yeri yoktur. Nefretin işlendiği bir sanat yapıtında zorunlu olarak gerçekten sapış ve duygusal anlatımında düşüş olacaktır. Bunin'in düştüğü durum da bu olmuştur.

1933 Yılında, Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanarak, bu ödülü alan ilk Rus yazarı olan Bunin'in, Paris'te iken yazdığı "Aseniev'in Yaşamı", "Mitya'nın Aşkı", "Lika" gibi önemli yapıtları vardır.

Bunin, eski Rusya özlemini, daha çok bir ülke betimlemesini yansıtır. Romanlarında, 19. Yüzyılın Rusyası'na özlem vardır. Kırlar, ovalar, ormanlar ve köyler sıklıkla işlenir. Zola'nın acımasız gerçekçilik tutkusu ile, Corneille'in romantizmi yanyanadır. O, ne Dostoyevski gibi insanın ruhsal çözümlemeleri içinde dolanır, ne Pişemski gibi bürokratik çarkın işlemezliği, soyluların toplumdan uzaklığı konularını didikler, ne de salt bir doğa betimleyicisidir. Yapıtlarındaki eski yaşamın türküleşmesi, destansı bir anlatımla akar gider ve bir özlemi sürekli canlı tutar.

Kuprin gibi ülkesine dönmemiş de olsa, Bunin, Gorki başta olmak üzere birçok Rus-Sovyet ve Sovyet romancısına örnek bir yazar olmuştur ve yapıtları birçok kez basılarak, yazınsal değeri bağnazca bir tutumla çürütülmemiştir.

Bunin, köylüleri ele alışı açısından Çehov ile benzeşir. Bunin, köylüyü anlatmaktan hoşlanmayan geleneksel "soylu anlatımı" edebiyatını yıkmakta en az Çehov kadar etkili bir yazardır. Bunin, Çehov'dan farklı olarak, köylülüğün idealize edilmesi konusuna daha sert tepki göstermiş ve bunu "Köy" adlı kısa romanında açıkça dile getirmiştir. Çehov'da da köylünün idealize edilmesine karşı genel bir tepki vardır, ama Çehov'daki bu yapıtlarına serpiştirilmiş karşı koyma. Bunin'in "Köy" adlı romanında amaç olarak ortaya çıkmış bir bütündür.

Bunin'in yapıtlarında Rus gerçekliğinin zayıf ve güçlü yönlerini görmek mumkundur. Çok ince ve yerinde betimlemeler kullanır, ama yapıtlarının tümünde mistik bir hava vardır. Bütün yapıtlarında çok zengin bir sözcük kullanımı dikkati çeker, ama bunun yanında bir bütün olarak yapıtlarında durgunluk vardır. Tiplemelerine de sinen bu hareketsizlik, onları eylemsiz kılar.

Romancılığı açısından hemen hemen benzer bir çizgi çizen bir başka yazar da *Boris Leonidoviç Pasternak*'tır. Pasternak'ın özellikle romanları Sovyet rejiminin ilk yıllarındaki devrimci romantizme ters düşecek ölçüde tetik ve temkinlidir. "Yıl 1905", "Teğmen Schimidt" ve özellikle de "Dr. Jivago" romanlarında sürekli canlı tuttuğu konu, yitirilen bir şeyin yerine başka birşey koyabilmek kaygusudur. Ancak, yine de döneminde yeterince değerlendirilemeyen ve hatta salt ideolojik olarak yanlış yargılanan Pasternak, Batı'nın Nobel (!) ödülüne layık görülmüştür.

Pasternak'ın 1958 Nobel Edebiyat Ödülü'nü alması ve "Dr. Jivago" romanının bulvar romanları gibi olağanüstü bir ün kazanması, onun adına büyük bir haksızlıktır. Çünkü bu gelişme Pasternak'ın en önemli yönünü, şairliğini perdelemiştir.

Şiirlerinde olduğu gibi, tüm yapıtlarında derin bir tarihsel lirizm vardır. Ama bu lirizmin içinde, katı ve şaşmaz bir gözlem yer yer kendini gösterir. Bu yönüyle Pasternak, çağdaşları içinde önemli bir yazardır; çünkü yaşadığı ortam içinde katı bir edebiyat okulu ile derin bir devrimci romantizm arasındaki yoğun çalkantının tam ortasında yetişmiştir.

→

Ali Püsküllüoğlu

Yaşamak Üzerine On Küçük Şiir

1
Çarpıyor mu yüreği
Bir kuş gibi, ona sor
Ne düşünüyor, ona sor
Neden susuyor, ona sor
Civanperçemi
Bir bitki mi, ona sor
Geçen günleri ona sor
Gelen günleri ona sor

2
Sevincin yanına koyma
Ne üzüncü
Ne bir başka şeyi
Sevin
Şu gökyüzüne
Şu uçan kuşa
Sevin
Bugün de yaşadığına

3
Güleıken
Dişleri görünen dostum
Aman unutma
Gülmeyi
Bir kez unuttun mu
Neylesen
Gülemiyorsun bir daha

4
İnan
Hiçbir şey güzel değil
Şu yeryüzünde
Sen olmasan
Ülke de senin için
Devlet de
Bunu bil
Kullan hakkını
Yaşa kardeşim
Özgürce

5
Omzuna konan kuş
Devlet kuşu değil
Kırlangıç olsun
Yuva yapsın güzel günlere
Çamur sıvayı sıvayı
Çoğaltsın
Yavrularını
Senin gibi

6
Daha gün doğmadan
Sensin yola çıkan
Sulanır bu topraklar
Senin göz yaşınla
Tuttuğun altındır
Yediğin içtiğin
Senin değil
Nedense

7
Neden
Kapandın içine
Kışın kar altında
Kalan çiçekler bile
Açar
Bahar geldi mi
Hele bir gelsin bahar
Sen de açarsın

8
Derdin ne ey ozan
Yüreğini sıkan ne
Sevdan ne yana ey ozan
Seni suskun kılan ne
Ona mı kalır ey ozan
Sultan Süleyman'a kalmayan

9
Bir gün
Unutursan
Bugünleri
Dostlarını
Düşmanlarını
Çektiklerini
Anla ki dostum
Ölmüşsün

10
Dolanı ay dolanı
Gün güleni güleni
An ileni ileni
Sev öleni öleni
Yaşa bileni bileni

Rus tarihçisi ve edebiyat eleştirmeni K.Zelinski'ye göre Pasternak'ın "Dr. Jivago"yu yazmasının nedeni eskiye bağlılık ve devrime yabancı olmasıdır. Bu anlamda Bunin ve Kuprin ile benzeşir.

Pasternak, bir yazarda olması gereken duygu ve insancıllığa sahip bir yazardır. Belki devrimi yeterince kavrayamadığı savunulabilir, ama bir yazar olarak tüm Sovyetler Birliği ve Batı dünyasındaki ününü ustalığı sayesinde koruyabilmiştir.

"Dr. Jivago" romanında Pasternak, Tolstoycu geleneğe bağlıdır, ama bu bağlılık, Şolohov'un bağlılığından farklı bir bağlılıktır. Pasternak, Şolohov'dan farklı olarak, Tolstoy'daki "Şiddet karşıtlığı"nı yanlış değerlendirmiş ve düzeltmeler yerine yermeleri daha ön plana alarak, yanlışlığa düşmüştür. Aynı yanlışlığı Bunin'de de görmüştük. Böylelikle de Pasternak, yanlış yerginin ulaştığı bir noktaya ulaşmıştır.

6 Kasım 1958'de Pravda'nın yazı işlerine yazdığı mektupta Pasternak: "... Romanımın çevresinde geliştirilen siyasal kampanyanın kazandığı boyutları görünce ve Nobel Edebiyat Ödülü'nün bana verilmesinin çok çirkin sonuçlara varan siyasal amaçlı bir karar olduğu kanısına varınca, kimsenin zorlamasıyla değil, kendi irademle, ödülü reddettiğimi bildiririm." diye yazmıştır.

Pasternak'ın düz yazıda "Dr. Jivago"nun yalancı şöhretinden çok daha ilerisinde en önemli yapıtı "Destvo Luvers"de Marcel Prous'un etkileri görülür. Yine de, romancılığından çok şairliği ile üst düzeyde bir yazardır Pasternak.

Devrim sonrasında ülkesini terketmekten başka hiç bir yönüyle Bunin ve Kuprin'e benzemeyen ve toplumcu gerçekçilik akımının gelişmesinde önemli katkıları olan *Aleksi Tolstoy*, özellikle Rusya'ya dönüşünden sonra olgunluk dönemini yaşamış bir yazardır. İlk yapıtlarında taşra soylularının kendi içlerinde çokuşlerini, küçük çevrelerindeki iki yüzlülükleri veren Aleksi Tolstoy ekim öncesinde Bunin'in ve Çehov'un savaş açtığı "soyluluk anlatımı" edebiyatına yakın bir çizgidedir. Onu, Şolohov ile birlikte devrim sonrası edebiyatın en büyüklerinden biri yapan baş yapıtları, savaşın getirdiği yoksulluk ve acıları işleyen romanlarıdır.

Anlatı sanatının hemen her türünde yapıtlar veren Aleksi Tolstoy, otobiyografik romanlarında Dostoyevski'yi andıran içsel çözümlemelere girişmiştir. Ayrıca, ünlü İngiliz ütopik romancısı A.G. Wells türünde Mars gezegeni insanlarını anlatan kurgu romanı da yazmıştır. "Nevzerov'un Seriiveni -Yahut İbikus" adlı romanında Aleksi Tolstoy, I. Dünya Savaşı'nın hemen bitiminde, Sovyetler Birliği'nin devrim sonrası kargaşasını ve bu sırada Baltık'dan Odessa'ya oradan da İstanbul'a kadar uzanan bir maceranın baş kahramanı Simon İvanoviç Nevzorov'un anılarını anlatır. Romanda anlatılmak istenen, devrim sonrası ortaya çıkan eski rejim kalıntılarının bir süre direnmeyi becerebilmeleri ve sonunda sürgün yolunu seçmek zorunda kalmalarıdır. Bir diğer romanı "Ekmek"de, Zaristsin kasabasının beyazlara karşı savunmasını konu almıştır.

Ama Aleksi Tolstoy'u roman sanatının en büyüklerinden biri durumuna getiren, "Azap Yolları" ve "Büyük Petro" romanlarıdır.

Ekim devrimi sonrası hemen ilk dönemde, varolan burjuva edebiyatı devrimden yana olmak veya karşı olmak gibi bir ikilem içine düşmüştür. Bu da doğal olarak devrim sonrası romanları kökten etkilemiştir. Bu geçişi en iyi yansıtan yazarların başında Aleksi Tolstoy gelir.

A.Tolstoy, ele aldığı her konuyu renkli ve neşeli anlatımıyla okura sunar ve okuru tüm bu özelliklerinin altında, olağanüstü yalınlığıyla kavrar. Tam bir romancı olan Tolstoy, romanlarında devrim öncesi Rusya'nın gerçek bir yansımasını verir. Bunun yanında, köklerinden ve sınıflarından kopmuş aydınları, ne yapacağını şaşırmış soyluları gözler önüne serer. "Eski Yol" adlı yapıtında Aleksi Tolstoy, Malarya'ya yakalanmış olan ve gözlerinin önünden eski uygarlığın kalıntıları akıp geçerek Akdeniz'de gemisiyle dolaşan Fransız Paul Torin'i anlatır. (K.Zelinski)

Aleksi Tolstoy özellikle devrim öncesi Fransız gerçekçilerinin etkisi altında bir yazardır. Devrim sonrasında da bu klasik gerçekçiliğe sadık kalmıştır. Ama devrimden sonra, ilk yapıtlarında görülen üslup kaygusunun kalmadığı gözlemlenir. Aleksi Tolstoy tüm yapıtlarında acımasız ve yergicidir. Bu anlamda Zola ile birlikte, insan gözlerinin önüne canavarlaşmış bir yığın örnek sunan ikinci yazardır. Ama Aleksi Tolstoy'un gerçekçiliği, Zola'da olduğu gibi salt yansıtma kuramına dayanmaz. Aleksi Tolstoy'un yapıtları "ayna tutmak"tan öte işlev gören yapıtlardır ve natüralizm ile uzaktan yakından ilgisi yoktur. Çünkü Aleksi Tolstoy'un yaratıcılığı, olumlu bir yaşam arayışında odaklanır ve ekim devrimi sonrasında güçlenerek sürer.

"Aşkın Altın Kitabı", "Kalburun Mucizeleri", "Aşık" gibi yapıtlarında Aleksi Tolstoy, 18. Yüzyıl ve 19. Yüzyıl üslup arayışlarına benzer bir arayış içindedir. Bu anlamda yazar, Gogol'e yakın olmakla birlikte, daha çok Puşkin geleneğine bağlıdır.

Aleksi Tolstoy için insanlık sorunları, bireyle devlet ilişkileri önemli konulardır. Ama o, bunları Dostoyevski tarzı bir yaklaşımla izlemiştir. "İnsanı ele alır, ama bu insan, tarihin yaratıcısı olan, adına tarih denilen sürekli evrim halindeki organizmanın bir öğesi olan insan değil, yaratıcılığın merkezi olan soyut insandır." (K.Zelinski).

Romancılığının şaheserleri olarak kabul edilen üçlemesi "Azap Yolu", "Büyük Petro" ve "Korkunç İvan" romanları Aleksi Tolstoy'un birey ve devlet ilişkisini en çok irdelediği yapıtlarıdır.

"Büyük Petro" romanında Aleksi Tolstoy, kendinden önceki yazarları da etkilemiş olan Çar I. Petro dönemini anlatır. Sarayların görkemli yaşantısına, soyluların sorumsuzca eğlenişlerine, artık kendini bile idare edemeyen parlementoya doğru gidişi Aleksi Tolstoy, İvan Brovkin'in yoksul bir köydeki kulübesinden başlayarak geliştirir. Roman, Petro'nun kişiliğinde odaklanır. Petro da ilkenin gidişinden hoşnut değildir ve gelip giden elçiler aracılığıyla tanıdığı Batı Avrupa'yı kıskanmaktadır. Petro'nun amacı ülkesinin dışında yaşamak değildir kuşkusuz, onun asıl istediği ülkesindeki bozuklukları gidermektir ve bunun içinde kendisine Batı'yı örnek almıştır. Roman, Petro'nun dönemine göre ilerici olan yönleriyle tanıtılması, Petro'nun kişiliğinin incelenmesi üzerine kuruludur. "Büyük Petro" romanının en büyük başarısı, 17. Yüzyıl Rusya'sını tüm fırtınaları, entrikaları ve doğası içinde gözler önüne sermesindedir.

Adını dinsel bir metinden alan "Azap Yolu" romanı, iç savaş döneminin tüm ayrıntılarını yansıtan bir destan niteliğindedir. Aleksi Tolstoy, daha önceki geleneksel kahraman tipinin dışına çıkarak, özellikle Katya ve Daşa kızkardeşleri ön plana çıkartır. Sovyet edebiyatı açısından çok önemli bir yer tutan bu roman, yeni kurulan devletin tüm acılarını ve malolduğu değerleri tüm çıplaklığıyla anlatır. Romana anarşizm konusu açık bir şekilde yerleşmiştir. Sonuç ise, anarşinin başı boş bırakıldığında varabileceği uç noktaları göstermeye hedeflenmiştir.

Aleksi Tolstoy, her yapıtı olay yaratan yazarlardan değildi. Ama onun önemli sayılan yapıtları, Sovyet edebiyatının başyapıtlarından sayıldığından, özellikle ele alınıp incelenmesi gereken bir yazardır ve dar bir çerçeve içinde irdeleyebilmek mümkün değildir.

"Çimento" romanıyla adını duyuran *Fiyodor Vasilyeviç Gladkov*, bir romancı olarak değil, belgesel bir yazı niteliğini taşıyan "Çimento" romanının yazarı olarak anılmaya değer bir yazardır. "Çimento" romanı Sovyet edebiyatında olduğu kadar Batı edebiyatında da önemli yerler edinmiş bir romandır. Gladkov bu romanında ülkenin devrimden sonra yeniden yaratılmaya çalışılmasını konu eder. Gorki'nin etkisi altında yapıtlar vermiş olan Gladkov'un estetik ve sanatsal etkisi altında yapıtlar vermiş olan Gladkov'un estetik ve sanatsal değeri eleştirmenlerce zayıf olarak nitelendirilir.

Gladkov gibi belgesel bir roman yazarı olan *Dimitri Andreyeviç Furmanov*, 1923 yılında yayımlanan Çapayev adlı yarı belgesel, yarı otobiyografik romanıyla iç savaşı anlatmıştır. Furmanov, devrimci romantizmin etkisi altında ele aldığı olağanüstü kahramanı Çapayev'i gerçek yaşamdan almıştır. Ancak, Çapayev'in kişiliğine daha da katkılarda bulunarak efsaneleştirmiştir. Bir belgesel olarak da Gladkov'un "Çimento" romanı kadar önemli yer tutmayan "Çapayev" ile yazar, daha ileride, Ostrovski'de rastlayacağımız "Ve Çeliğe Su Verildi" romanı kadar büyük bir coşku yaratabilmiştir. "Çapayev" Sovyet edebiyatına ölümsüz bir kahraman olarak geçmiş, batta Çapayev ismi, yazarı Furmanov'dan daha çok ünlenmiştir.

(sürecek...)

Filistin!

Dünyayı tanımaya merak sardı
okumayı yeni yeni söken kızım.
Elinde bir harita:
– Filistin nerede baba?
diye soruyor bana.
Filistin'e haritasında yer vermiyor ki
adaleti mülkün temeline gömen dünya
ve sözcüklerin gücü
inemiyor acıların derinliğine!..

– Sorunu nasıl yanıtlasam
yavrum, bilmem ki!..

Yeri yoksa da haritalarda
yurt sevgisinin yüksekliği her renk,
her üzüm salkımının sarardığı yerdir
Filistin...
Sevgilerin yetim yurdu,
sürgünde seher yıldızı
bir inançtır Filistin;
demek yeter mi çocuklara?
Yetmezken aralanan bir kapı
çıkıp dolaşmak için s o k a k l a r a.

– Sorunu nasıl yanıtlasam
yavrum, bilmem ki!..

Hüseyin Atabaş

Saltıkov - Şçedrin

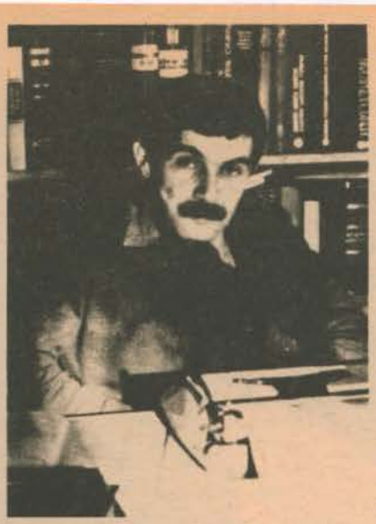

Mazlum Beyhan

SALTIKOV ŞÇEDRİN üstüne bir konuşma

MAZLUM BEYHAN'ı rus ve sovyet edebiyatından yaptığı çevirilerle tanıyoruz. Bir süre önce yayımlanan, "Büyüklere Masallar" çevirisi ise, Saltıkov-Şçedrin'den dilimize kazandırdığı en önemli yapıtlardan biri. Kendisiyle, Saltıkov-Şçedrin üstüne yaptığımız konuşma, rus edebiyatının bir parçasına yönelik oldu. Bu konuşmanın, "Sovyet Edebiyatı" yazı dizimiz sürerken, okurlarımıza tamamlayıcı bir kaynak olacağını düşünüyoruz.

Konuşan: TURGUT ÇEVİKER

□ *Rusça'dan çeviri yapıyorsunuz. Nasıl başladınız çeviriye? Bugüne değin yayımlanmış çevirileriniz hangileri? Yayımlanmayı bekleyenler var mı?*

■ Rus filolojisinde okudum. Rusçayı söktükten sonra ilk okuduğum yazar Gorki oldu. Büyüledi beni Gorki. Özyaşam öyküsünün ilk kitabı olan "Çocukluğum"u okumuştum. Türkçeye çevrilmişti bu kitap. Ancak benim aşından okuduğum "Çocukluğum"a pek benzemiyordu. Özellikle Ninesinin, Gorki'ye anlattığı -şarkı söyler gibi, âhenkle anlattığı- o şiir masallar, dümdüz, kupkuru biçimde aktarılmıştı Türkçeye. Hemen işe girişttim, "Çocukluğum"u aslındaki folklorik zenginliğe uygun biçimde çevirmeye başladım. Başlayış, o başlayış.

Petrosyan'dan "Sovyet Gözüyle Jöntürkler" (Ayşe Hacıhasanoğlu'yla birlikte), SSCB Bilimler Akademisi'nden "Politika Sözlüğü", Ehrenburg'dan "Dipten Gelen Dalga", Saltıkov-Şçedrin'den "Büyüklere Masallar" yayımlanmış çevirilerim. Önümüzdeki güz, birkaç çevirim yayınlanacak. Bunlardan ilki, günümüz Sovyet ozanlarının en çok sözü edilenlerinden biri olan Resul Hamzatov'un bir kitabı... Sonra Yesenin'den bir şiirler toplamı var. Ve yine Saltıkov-Şçedrin'den bir roman. Bu arada, ne yayımlanmış, ne de yayımlanmayı bekleyen başka bazı çevirilerim var.

□ *Rus dilinden Türkçeye çeviri yapmanın güçlükleri neler? Bunu kaynaklar açısından da açıklar mısınız?*

■ Rus dilinden Türkçeye çeviri yapmanın, öteki dillerden Türkçeye çeviri yapmaktan farklı bir yanı yok. Çevirinin genel sorunları ve güçlükleri Rusça-Türkçe çeviriler için de geçerli. Yalnız, batı dillerinden Türkçeye yapılan çevirilerde karşılaşıldığını sanmadığım bir zorluğumuz var bizim. Bu aslında tâ Rusça'yı öğrenme aşamasından başlayan ve sonra da sürüp giden bir zorluk. Bir kez, öğrenciler, Rusçayı filoloji düzeyinde öğrenebilecekleri kitap, sözlük ve başka kaynaklardan yoksunlar. Yıllarca doğru dürst bir öğretmen kadrosu oluşturulmamış. Yasak savma kabilinden birşeyler veriliyor öğrencilere. Öğrencilerin bir "Rusça-Türkçe Sözlük"ten bile yoksun olduklarını (yıllar sonra hâlâ yoksun olduklarını) belirtmek, ne denli iğneyle kuyu kazma uğraşı içinde bulunulduğunu açıklamaya yeter sanırım. Kitap, gazete, dergi bulmak, Rusça bir film izleyebilmek, birileriyle Rusça konuşabilmek gibi, Batı dillerinden kimileri için söz konusu olan birtakım olanaklar Rusça için ya çok kısıtlıdır, ya da tümden yoktur.

□ *Saltıkov-Şçedrin'den çevirdiğiniz "Büyüklere Masallar"la, Şçedrin'in sanatından söz eder misiniz?*

■ "Masallar"ın düşünsel yapısı oldukça karmaşık olmakla birlikte, sanıyorum dört ana temanın altı çizilebilir; bunlar: Çar despotizminin yönetici tabakasıyla, sömürücü sınıflara yöneltilen yergi; Çarlık Rusyasında halk yığınlarının yaşayışlarının gözler önüne serilmesi; intelligentsiyanın küçük burjuva katmanlarının iki yüzlülüklerinin ve bireyci ahlakın şiddetle kınanması; buna karşılık yeni bir ülkünün yeni bir ahlakın savunulması. Aslında "Masallar" için katı bir tematik sınıflandırma yapmak olanaksızdır ve buna gerek de yoktur. Çünkü her masal, bir ana tema çevresinde, başka konulara da kaymaktadır. Şçedrin'in güçlü yergisi, Çarlık Rusyasında siyasal erki elinde tutan soyluları, feodalleri, ağaları, beyleri ve bunların bağlaşıklarını hop oturtup hop kaldırmış, sürekli tedirgin etmiştir. Bunlar "Masallar"da ya toplumsal gerçeklikte yeraldıkları gibi: ağa ("Yabanıl Ağa"), general ("Bir Köylünün İki Paşayı Nasıl Doyurduğunun Öyküsü"), tüccar ("Sadık Trezor") olarak, ya da -ve daha çok- kurt, tilki, tumabalığı, şahin... gibi yırtıcı, "anasının gözü" hayvan tipleriyle yansıtılmışlardır.

"Rus halkına feodallerin pomatlanmış, perdahlanmış yüzlerinin gerçekte nasıl olduğunu anlamayı öğreten Şçedrin", keskin zekâsı ve engin hayal gücüyle, yalnız maddi refahın değil, soylular kültürü denen kültürün kaynağının da mujik emeği olduğunu göstermiştir. "Bir Köylünün İki Paşayı Nasıl Doyurduğunun Öyküsü"ne bakalım: Kendilerini ıssız bir adada buluveren paşalar, emek nedir, çalışma nedir bilmedikleri ve ömürleri boyunca hep asalak yaşadıkları için bir anda şaşkına dönmüşler, paşalıklarını, soylulularını, kibarlıklarını... unutup birbirlerini yiyebilecek kadar alçalmışlardır. Köylünün ortaya çıkmasıyladır ki, vahşi birer hayvan gibi birbirlerini yemekten kurtulabilmişler ve yeniden paşalaşmışlardır.

Köylü ortaya çıkmasaydı ne olurdu? Sorunun yanıtı, çiftliğindeki bütün köylüleri kovan "Yabanıl Ağa"nın öyküsünde verilmiştir. "Bütün vücudunu tüyler kaplamış, dört ayak üzerinde yürümeye başlamıştır" Yabanıl Ağa.

Şçedrin'in, sömürenlerin karşısındı sömürülenleri verişi gerçekten bir kara mizah şaheseridir: "on parmağında on hüner olan köylü", paşaları için avucunda çorba pişirir, onlara olgunlarından on elma, kendine hamlarından bir elma ayırır, kendisinibağlamaları için kenevir toplayıp sağlam bir urgan örer, hatta onun "köylüce" çabalarından tiksinmedikleri için paşalarına teşekkür eder. O dönemler Çarlık Rusyasında Rus köylüsünün içinde bulunduğu içler acısı durumun bundan daha canlı anlatımını bulabilmek doğrusu kolay değildir. Şçedrin, Rus köylüsünün bu durumunu "Beygir" öyküsünün o sınırlı sayfalarında şiirsel bir dille anlatmayı sürdürür.

Şçedrin, çar despotizminin inanılmaz derecedeki ağır sansür koşulları altında yazmıştır bu masalları. Kötümserliğin, uzlaşmacılığın, bireyciliğin, aydınlarda ve orta tabakada "ahlak" olmaya başladığı bir dönemden geçilmektedir. Gericiliğin saldırısından paniğe kapılan aydınlar, "karanlık, dar, ıslak kovuklarında" öz çıkarlarını korumaktan başka hiçbir şey düşünmeden uyuklamaktadırlar. Şçedrin "Bilge Kayabalığı", "Özverili Tavşan", "Güneşte Kurutulmuş Akbalık" gibi masallarında böylesi aydınları yerden yere çalar.

Çar sansürünün hergün biraz daha yükselen engellerini demokratik inançlarından ödün vermeden aşabilmek için, yergi sanatının bütün olanaklarını zorlayan ve bu alanda olağanüstü başarılar elde eden Saltıkov Şçedrin, özgürlük, eşitlik, güzellik, insanın yüceliği uğruna tüm sosyal kötülüklere karşı amansız bir savaşa girmiş ve gerek kendi döneminde, gerekse daha sonra, toplumsal düşünce ve özgürlük hareketlerine büyük katkılarda bulunmuştur.

□ *Sovyet edebiyatında mizah ve mizah ustalarına ilişkin kalın çizgiler nasıl belirlenebilir, başlıca mizah ustaları kimlerdir?*

■ Sovyet mizahı denilince, sanırım akla ilk 1920'lerde ard arda yayımlanan mizah dergileri geliyor. "Krasnıy Perets" (Kırmızı Biber), "Krokodil" (Timsah), "Begemot" (Suaygırı), "Buzotiyor" (Tantanacı), "Çudak" [Tuhaf (adam)], "Smehaç"... gibi dergiler bunlar.

D.Bednıy (şiir), A.Zoriç, M.Koltsov (felyeton), M.Zoşçenko, Katayev vd. (öykü), A.Arhangelskiy (parodi) 20'li yıllarda küçük oylumlu mizah ürünleri yaratmış sanatçılar.

B.Romaşov, N.Erdman, M.Bulgakov ("Usta ile Margarita"sı dilimize çevrildi), ve özellikle de V.Mayakovski, Sovyet komedisinin doğusu ile sıkı sıkıya ilişkili adlar.

Yine 1920'lerde -ama bu kez mizahi romanda- İ.Ehrenburg ["Hulio Hurenito", "Tönst D.E." (dilimize çevrildi)], Katayev, İlf ve Petrov ("12 Sandalye", "Altın Dana") gibi adlara rastlıyoruz.

1930 ve 40'larda mizahın yeniden küçük oylumlu ürünleri yeğlediğine tanık oluyoruz (İlf ve Petrov, Koltsov, Tınyanov, Solovyev vd.). 50'li ve 60'lı yıllarda ise, yine İlf ve Petrof, Koltsov, Şvarts, A.Kahhar, Vlşnya, Gulyam, Yegorov, Aksiyonov, Bulgakov gibi sanatçılar mizahı doruk noktasına çıkaran adlar olmuş.

Karikatürde ise Deni, Moor, Kukrıniksı, Yefimov, bu alanın yıldızları.

Çağdaş Sovyet mizahı, anlayış olarak, Batıda sıkça görülen "kara mizah"dan, karamsar ironiden uzak bir mizahtır. Nihilizm, umursamazlık, umutsuzluk, acılı gözyaşları, trajizm yoktur Sovyet mizahında İyimser, canlı, savaşımcı, hayata inanan bir mizahtır bu.

□ *"Büyüklere Masallar"dan toplumumuzun çıkartacağı hisse ne olmalıdır?*

■ "Masallar"dan toplumumuzun çıkartacağı "hisse"yi bırakalım toplumumuzun kendisi çıkartsın. Nasıl bir hisse çıkarır toplumumuz, nerden bilelim? Ama bildiğimiz birşey var: Bizim toplum kurtları, tilkileri, tuma balıklarını, aktobalıkları, kayabalıklarını, kartalları, şahinleri.... iyi tanır.

Yalnız, "Bilim ve Sanat Koruyucusu Kartal"ın sarayında toplaşan sığırcıkların, bıldırcınların, bülbüllerin, kanaryaların... öyküsünden kimi sanatçılarımızın çıkarmalarını umut ettiğim bir hisse bulunduğunu da belirtmeden geçemiyeceğim. Bizde de bilim ve sanat koruyuculuğuna soyunan kartallar ve bunların çevresinde toplaşıp duranlar var da...

JOSE TOMAS

Konuşan: AHMET KANNECİ

□ *Bize kısaca özgeçmişinizden söz eder misiniz?*

■ Gitara başladığım yıllar İspanya İç Savaşı'na rastlıyor. İlk gitarımı bir eskiciden almıştım. Babam çok ilginç ve oldukça da zeki bir insandı. Bir gün beni yanına çağırdı ve, "Madem gitara böylesine meraklısın, herşeyi bırak gitar ile uğraş. Ama çalacaksan da iyi çal," dedi. Ardından küçük bir burs kazanarak Madrit'e, Regino Sainz de la Maza'dan ders almaya gittim. Madrit'de hiçbir şey umduğum gibi çıkmadı. Ders ücretleri geçinmek zorunda olduğum paranın iki katı olduğundan ders alamadım. Babamın bir arkadaşının yanında kalarak bir süre geçinmeye çalıştım. Çok güzel bir rastlantı sonucu Alirio Diaz ile tanıştım. Alirio Diaz benim Segovia ile çalışmama yardımcı oldu. Bu arada zamansız gelen askerlik görevim beni bir buçuk yıl gitardan uzaklaştırdı. Askerlik görevimin sonunda yeniden dört elle gitara sarıldım. Andres Segovia, çalışırken bir gün beni yanına çağırdı ve elini omuzuma koyarak, "Tomas, dedi, benim asistanım olur musun?" Bu benim için umulmadık bir şey, düşünemediğim kadar büyük bir olaydı. Tırnaklarımın ucuna kadar titrediğimi hâlâ anımsarım. Bundan sonra da Segovia'nın asistanlığını hiç bırakmadım. Hâlâ da O'O'nun yanında çalışıyorum.

□ *Evinize her gelişimde sizi ya satranç ile ya küplerle ya oyuncak araba ve gemilerle ya da orgunuzla uğraşırken buluyorum. Gitar ile doğrudan bir ilişkisini göremediğim bu uğraşlarınızın nedenini gerçekten her seferinde merak ettim. Nasıl söyleyeyim, ben her gelişimde sizi ya notaların üzerine kapanmış olarak bulacağımı ya da sırtüstü uzanmış müzik dinlerken bulacağımı sanıyorum.*

■ Bunlar, ilk akla geldiğinin tersine, benim hobilerim değil. Örneğin satranç çok ilgimi çeken bir oyun. Taşların hareketi ile analiz yeteneğinizi geliştiriyorsunuz. Satranç sizi düşünmeye itiyor, olayları bir bütün olarak görmenize neden oluyor. Küpler de satranç kadar olmasa da en azından kişide sabırlı olma özelliğini besliyor. Model oyuncaklara gelince, herşeyden önce bir özlemim var bu tür şeylere. Küçüklüğümde böyle şeylere sahip olamamamın getirdiği bir özlem, ama daha da önemlisi modeller, herşeyde olduğu gibi, gerçeğin bir yansıması, örneğidir. Modelden gerçeğe varmanız da uygulanabilecek akıllıca bir yöntemdir. Böylelikle özelden genele ya da genelden özele her soyut koşulu yaratabilirsiniz. Org ise komik ve neşeli bir şey benim için. Orgun bir çok olanakları var. Belki de geleceğin enstrümanı. Başlı başına bir orkestra olarak görüyorum onu. Transcription çalışmalarından tutun da, benzer her türlü çalışmalarımda kullanıyorum orgu. Sözgelimi klavsen ya da piyano için yazılmış bir eseri aslına en yakın şekilde çalıp, ona göre transcription yapabiliyorum. Bu gibi çalışmalarda piyano her zaman tercih edilen enstrümandır aslında, ama bizim gibi gitar ile uğraşanlar için piyano, tırnak kırılması gibi bir tehlikeyi barındırır her zaman.

□ *Teknik hakkında biraz konuşmak istiyorum.*

■ Teknik işin içine girince zorunlu olarak anatomi de paralelinde geliyor. Anatomiden kastım; herkesin değişik tırnak, el gibi yapısal özelliklere sahip olması... Ama asıl önemli olan bunlara hiçbir zaman gereğinden fazla önem vermemek ve olanaklar çerçevesinde ortaya en iyi ürünü çıkarabilmektir. Söz konusu müzik olduğunda, ses önem kazanmaktadır. Yani, amaç gerekli olanı, bir başka deyişle en güzel sesi ortaya çıkartmaktır. Zaten bugün müziğimizi hatta dünya müziğini plaklar çok değiştirmiştir. Bu benim katılmadığım bir olaydır. Belki duymuşsundur, hiç plak yapmıyorum. Plak müziği hatasızlaştırdı ve koşut olarak da yaşayan müziğin, konserlerin heyecanı kaçmaya başladı. Hatalar ise sanatın dışına çıkarıldı. Oysa hatalar sanatın gelişmesi için gerekli unsurlardır. Plaklar yüzünden, hatasızlık yüzünden yani, müzik sanatı robotlaşmaya, kalıplaşmaya başladı. Kısacası, önemli olan ortaya konan üründür, sonuçtur. Kuşkusuz tırnaklar önemli, hem de çok önemli.

□ *Tekniğiniz hakkında özel bir soru sormak istiyorum: Örneğin, gitarı sağ bacağınız üzerine yaslıyorsunuz ve tırnaklarınız da olağan olmayan biçimde kısa. Ama buna karşılık, bana ve kanımca her dinleyene olağanüstü etkiler bırakan sesler ulaştırıyorsunuz. Kuşkusuz bu mükemmelliği, parçaların bütününe getirdiğiniz içerik de etkiliyor. Ama benim yine de dönmek istediğim ve sormak istediğim nokta sağ bacak ve tırnakların kısalığı.*

■ Aslına bakarsan biraz tembelliğin de etkisi var. Evimin sofasında bağdaş kurmuş otururken, gitarı sağ bacağıma koyup çalmak daha rahat geliyor bana. Tırnağa gelince, kısa tırnak parmaklarımın gitardan daha kolay kurtulmasını sağlıyor. Ama kuşkusuz bunun altında yatan bir başka gerçek var; doğal olan herşeyin en rahata ve uyguna elverişli olması.

□ *Yarışmalar hakkında bazı şeyler sormak istiyorum: Daha geçen hafta bir gitar yarışması, bir başka deyimle sanatçıların yarışmasını izledim. Ne yalan söyleyeyim aklıma hemen şu geldi: Siz çoğu kereler jüri üyeliği yaptınız... Bir gün sizin jüride olduğunuz bir yarışmaya Dali, Picasso, Cezanne, Turner, Goya katılsalar... Sözgelimi ortaya da bir şişe koyalım ve tüm bu saydığım ressamlar aynı resmi yapmaya çalışsalar. Kuşkusuz yanıtını önceden biliyorum bu sorunun, bunu bilmek için de öyle büyük bir sezgiye gerek yok. Ancak, bu yarışmanın sonucunda bir tek birinci seçmek gerekirse, sizce kim birinci olurdu? Sözü buraya getirmek istiyorum. Yarışmanın geneldeki amacı nedir, birincileri seçmek dışında?*

■ Gerçekten güzel bir soru bu. Beni de oldukça terletti ve hatta savunma yapmamı bile gerektire-

cek bu soru. Ama ben savunmayı kendim için değil, yarışmalar için yapacağım. Çünkü kişisel düşüncem, böyle bir yarışmayı değerlendiremiyecek kapasitede bir jüride yer almayı hiçbir zaman kabul etmemek gerekliliğidir. Herşeyde olduğu gibi, kimi zaman kişisel çıkarlar bu tip yarışmalara leke düşürebilir ve hatta bu o kadar ileri gidebilir ki, kimi zaman taptaze, daha sanata yeni girme çabasında olan yetenekler bile bu emellere alet olabilir, nitekim oluyor da. Kişisel kanım, eğer jüri niteliğinde bulabildiğim bir jüri tarafından davet edilirsem, bu yarışmaların desteklenmesi taraftarıyım. Birçok kez yarışmalara katıldım, birçok kez de jüri üyeliği yaptım. Ama bazen üzülerek izledim ya da kulağıma çalındı, birçok jüride bu işten hiç anlamayanlar; sözgelimi, radyoların diskjokeyleri ya da herhangi bir gazetenin muhabiri gibi kişiler jüri üyeliğine seçiliyorlar ve sonuç mutlaka yanlış oluyor. Daha da önemlisi üzücü oluyor. Birinci ödül, birinci ödül olmalıdır. Yarışmaların amacı yeni yetenekleri bulmak olmalıdır. Eğer yedi kişilik bir jüri oluşturulacaksa, bu yedi kişi bu işin "master"ı olmalıdır. Umarım, Dali'nin, Picasso'nun, Cezanne'nin, Turner'in, Goya'nın katıldığı o sözünü ettiğin yarışmanın jüri üyesi olurum, ama tek koşulla: Bir tanesini birinci seçmek için kimse beni zorlamayacak. Zaten bence yarışmanın amacı Picasso'yu ya da diğerlerinden herhangi birini mümkün olabilen en erken yaşta keşfedebilmektir. Yani Picasso'yu, Picasso olmadan bulmaktır.

□ *Klâsik gitar eğitimini ve repertuarını genelde kaç bölümde inceleyebiliriz?*

■ Bence bir sınır koymak yanlış olur. Bunlar daha çok kişisel yorumlara açık olmalıdır. Kapasite çok önemli. Yirmi yıldan fazla süredir çalışıyorum. Birçok öğrencim oldu. Bunlardan birçoğu plak yaptılar, önemli yarışmalar kazandılar. Ama birçok öğrencim de bu işle yeterince ilgilenmedi. Ben onlar için de elimden geleni yaptım ve ayrım gözetmeden bildiğimi öğretmeye çalıştım. Hattâ bana neden yeni başlayanlara da ders verdiğimi soranlar oldu. Ben bu tip soruları yöneltenlere yalnızca bir zamanlar onların da gitara yeni başladıklarını anımsatmakla yetindim. Her düzeyde öğrencinin çabasının eşit olması, bir başka deyişle, her zaman kapasitesinin üst sınırını zorlaması gerekiyor. Bence öğretmenden çok öğrenci önem kazanır. Teknik ve buna ek olarak gitar armonisi: Örneğin, gitar üzerinde yapabileceğiniz olasılıklar. Gitar, çok eski çağlardan günümüze kadar çeşitli evrelerden geçmiş ve şu haline ulaşmıştır. Bunda kişisel kanım, Sor, Guilliani, Carcasse, Tarrega gibi ustaların çok etkisi olmuştur. Kuşkusuz bir zamanlar bu daha çok gitarı çalanın kapasitesi ile orantılı bir gelişme gösteriyordu ve yalnızca gitar çalanlar, gitar için beste yapabiliyorlardı. Fakat Andres Segovia ile birlikte gitar müthiş bir değişim gösterdi. Armoni üzerinde daha fazla duruldu. Birçok besteci Segovia için beste yaptılar. Bunlar arasında gitar çalmasını hiç bilmeyenler de vardı. Örneğin, Turina, Dodgson, H.Villa Lobos, Walteon, Torroba, Rodrigo, Accencio, Tadescu ve daha aklıma gelmeyen birçokları.

□ *Modern besteler hakkında çok aydınlatıcı bir yaklaşım getirdiniz. Bu açıklama kuşkusuz birçok soruya çok kısa ve kesin bir yanıt oluşturdu. Bu sorum biraz uzun olacak ama, lütfen benim böyle bir söyleşi yapma alışkanlığım ve pratiğim olmaması açısından sorumun uzunluğunu bağışlayın. Bildiğiniz gibi ben bir Türküm ve Türkiye'de birçok konser izledim. Ankara'da bir çok kez gitar dinlemeye gelen ve sekiz yüz kişilik salona sığmaya çalışan iki bin kişi gördüm. Bunun yanında başka ülkelerde de, örneğin müzikte önder ülkelerden biri kabul edilen İngiltere'de konserler izledim. Karşılaştırabilmek için güzel bir rastlantı oldu bu, aynı icracıları değişik ülkelerde dinleme olanağı buldum. Ama konser sonrası eleştirileri büyük farklılıklar gösteriyordu. Örneğin, aynı güzellikte bir konserden sonra gitarın hiç yaygın olmadığı, hatta doğru dürüst bilinmediği Türkiye'de genelde konserin güzel yanları seçilip çıkartılırken, İngiltere'de konuşmalar daha çok yapılan yanlışları ortaya çıkarma biçiminde oluyor. Bunun yanında bir başka gerçek ise, bunun nedeni belki de açık, Türkiye ve benzeri ülkelerde, kanımca modern bestelerin dinleyiciye yabancı ve hatta sıkıcı geldiğidir.*

■ Çok güzel söyledin. Modern bestelerden sıkıldığı ya da garipsediği için o dinleyicileri suçlamamak gerekir. Ama, İngiltere için verdiğin örneğe haddim olmayarak, o insanlar için "aptalca" düşünüyorlar sözünü kullanacağım. Görmeye ve yanlış saymaya değil, dinlemeye gitmek gerekir. Hata, doğal bir olay olduğundan, yanlışlar sanatın gereğidir. Her sanat yapıtı kusursuz olarak yaratılabilseydi, insanların onları yeniden yeniden yaratmaya girişmelerinin bir anlamı kalmazdı. Öte yandan Türkiye'deki gitara olan bu ilgi haberi beni çok sevindirdi. Hatta benim inandığım bir konuyu bana yeniden anımsattı: Gitar turist bir enstrüman; Ortadoğu'dan geldi, şimdi yine oraya gidiyor.

□ *Öyleyse gitarı daha fazla yaygınlaştırmak ve sevdirmek için Türkiye'de ne yapmamızı önerirsiniz?*

■ Devletin bir kaç gitar ustasını davet etmesi gerekir. Bu işin ilk adımı budur. Şöyle bir örnek yaşadım: Oniki onüç yıl önce Kanarya Adaları'ndan bir davetiye geldi. Orada ders vermemi istiyorlardı. İlk gittiğim sene, son derece düşük bir düzey ile karşılaştım. Diyebilirim ki, herkes yeni başlıyordu gitara. Ve ders verdim. Bana neden ders verdiğimi soranlara, "bu da klâsik gitar eğitiminin bir basamağıdır," diye yanıt verdim. Şimdi o günden bugüne bu dersleri her yıl tekrarlarım. Bildiğin gibi şu anda Kanarya Adaları'nda yetişmiş birçok gitarcı var dünyada. Kuşkusuz tüm öğrencilerim aynı performansı gösteremediler. Bazen haddinden fazla tembel, saygısız olanlara bile rastladım. Çoğu kez içimden bu tiplere, "sen gitar çalmayı bırak da git şemsiye sat," diyesim geldi, ama yine de benim işim onlara elimden geleni vermek olduğundan, gerekeni yaptım. Önermek istediğim en önemli konulardan biri de, eğer bir işi yapıyorsanız, öncelikle o işten hoşlanmanız gerektiğidir. Eğer gitar çalıyorsanız, çalmak istiyorsanız, öncelikle gitarı gerçekten sevmeniz gerekir. "Ben gitarı şunun için çalacağım," diyebilmelisiniz.

□ *Türkiye'de, özellikle dil değişikliğinin de büyük ölçüde etkisiyle, gitar geri kaldı. Konservatuarda gitar bölümünün olmaması, gitarla ilgilenenleri yetiştirmeye büyük engel oluşturdu. Oysa kişisel izlenimim, Türkiye'de klâsik gitarı seven ve çalışan birçok insan, birçok genç var. Ben Türkiye'de gitar çalanlara sahip olunsun, gitar öğretilsin istiyorum. Hatta bu benim için bir isteğin dışına çıkıp, amaç oldu. Sizden yanıtını istediğim sorum şu: Bize bu konuda nemen verebileceğiniz bilgiler nedir, ne yapabiliriz?*

■ Gerçekten çok önemli bir saptamada bulunmuşsun. Dil konusu en önemli konulardan biri olarak gündeme geliyor. Ama neden bir başkasına gerek duyuyorsun da, sen öğretmiyorsun? Çok sağlam bir temelin var. İçten söylüyorum, bu işi kafanla, yüreğinle yapıyorsun. Merak ettim, senden iyi kim yapabilir ki bu işi ülkenizde?

□ *Acaba bir teklif aldığınızda ya da konser teklifi geldiğinde, Türkiye'ye gelmeyi düşünür müydünüz?*

■ Sevgili dostum, bunu seve seve, büyük bir zevkle yapanım. Zaten benim ağacım bu yıl yeni bir filiz verdi, dallandı seninle birlikte. Bu da Türkiye.

□ *Son sorum şu: Nötron bombası hakkındaki düşünceleriniz. Gerçi bunun yanıtının olumlu olmayacağını biliyorum, ama yine de yanıtınızı merak ediyorum?*

■ Keşke kullanmasalar. Gitaristlere söyleyemedim, ama onlara söylüyorum: Bıraksınlar bu işi, şemsiye satsınlar daha iyi. Biraz zor ya, o düşünebileceğiniz en uzun yolun bir ucunda sanat, öte ucunda ise nötron var. İnsanlıktan böylesine uzak, böylesine duygusuz, böylesine vahşi bir şey benim için nötron bombası. Ve izninizle bu yazının aracılığı ile tüm gitar sevenlere bir öğüdüm olsun: Yaptıkları işi severek ve gerekli saygıyı duyarak yapsınlar ve asla bencil olmasınlar. Yardımlaşmak sizi ileriye götürecektir. Alicante, Mayıs 1982 ●

Fotoğraf Arkalıkları

—İlyas, kardeşim—

Divit taşırdın güvercin teleğinden
Ismırdı sana sokulan serseriler
Giderdin kimsesiz kalırdı şehir.
Aşkının kirişine çarpar parçalanırdı
Sanayönetik oklar.
Bir kız katılırdı seninle akan suya
Türküler taşırdı, rüzgarı eser.

Umut taşırdın kasabaların kimsesizliğine
Saçlarında sevinç bildirileri
Kızların gözlerinde renk bulan bildiriler.
Gene o denize doğru mu yürüyorsun
Gören bir anarşist sanacak seni
Ve bir hançer. Saplanmayı unutma
Hayatına fiyat biçilen borsalara.
Konuşunca hüznün şarkısı, dağların sesi
Dinleyen bir kaçağı yaşatıyorsun sanır
Onların yüreğine sürgün
Çağırırken çocukların gülüşü.

Çelikte denemiştin arkadaşlığı
Sonra kendini bulmuştun bakıyorken yurduna
Sen sevilirdin en çok, kime sorsan tanırdı
Bir seninliktin herkesin acısına.
Ölüm gurbeti yaşadı, ölürken hayatı doğruladın
Oğlum! Oğlum! bir annenin çığlığı
Bir çağrı diye taşıdığın yüzün
Bıçaklanmış o sarışın kelime
Sokakları dirilten uğultular.
Ateşler söndürür morarsa da gülümüz
Yok, yorulamazsın, umutlar taşınmalı
Kanadından yaralı, kuşlar uçurulmalı

Bir göçmen kuş oluyorsun
Ne zaman fotoğrafına baksam.

İlyas kardeşim; yenilirsin, seni yazamam.

Veysel Çolak

Ali Cengizkan

• (Büyük Ozan bu ay 81 yaşına bastı, dedi küçük A.

Yanılıyorsun, dedi bay D., dünya onunla tanışalı 81 yıl geçmiş, o dünyayla tanışalı kimbilir kaç yüzyıl..)

• (Büyük Ozan'ın pek çok mektubu ellerde dolaşıyordu. Zarflarının üstünde adres olmadan okuyucularını bekleyen, açık-seçik bir dille yazılmış, öykülemelerini berkesin bildiği, oldukça köklü ve kapsamlı şiirlemelerle dolu olan mektuplardan birini açtı küçük A., altını çizerek okumaya başladı:)

Biz ne mükemmel dostlarız ki
kelimesiz ve yazısız
anlaşırız.
Merhaba çocuklar,
Merhaba cümleten.

• Dikkat edin "genç" şair ve hikayecilerin anketlere verdikleri cevap onların kendi aralarında ne kadar ayrıldıklarını gösteriyor.Topyekün "gençler" denen zümre bir vahdet değildir ve olamaz da zaten. İçlerinde bazıları sanatın bir sosyal verim olduğunu, sosyal hadiselerle uğraşması lazım geldiğini yani sanatın sanat için olmadığını söylüyor. Bazıları ise tamamen bunun tersini ileri sürüyorlar. İçlerinden bazıları bir "katolik mevlevi?!" gibi alafranga "mistiktir". Bazıları "mistisismin" düşmanı. Mesela Sabahattin Ali'yle "Yunus Emreyi Bodlerleştiren" herhangi bir "genç" şair arasında ne gibi müşterek bir vasıf, müşterek bir sanat telakkisi olabilir? Böyle bir şairle böyle bir hikayecinin aşağı yukarı aynı yaşta olmaları daha ziyade nüfus memurlarını alakadar eder. Buna mukabil, çoğu "Bodlervari Yunuscu" olan genç şairlerle mesela "ihtiyar" Halit Fahri arasında müşterek noktalar bulabiliriz.

• Vuzuh ve aynı zamanda sanatlı verim vermek çok güçtür. Vuzuh, bir güneş aydınlığıdır ki en küçük acemilikleri, en gizli ve ustaca örtülmüş kalpazanlıkları bile derhal ortaya çıkarır. Bu güneş aydınlığı içinde hakikaten dolu, sahiden bir şeyler söyleyen, duyuran, kusursuz eser vermek her babayiğidin hakkı değildir. Oysaki vuzuhsuzluk bir alaca karanlığa benzer. Hatta bazen onun, bir ay ışığı boyasına boyandığı da olur. Bu alaca karanlık, bu boyalı ay ışığı altında kusurlar örtülür, boşluklar gölgelerle dolar, keleşlikler gözükmez olur. Böyle bir havada her şey bilmece gibidir. Ve insanların bir kısmı her bilmecenin çözülmesi güç bir hakikati gizlediğine inanacak kadar çocukturlar. Elbette ki böyle bir atmosfer içinde hileli sanat yapmak çok kolaydır. Bundan dolayı da gençler, yukarıda da söylediğim gibi sosyal sebepleri bir tarafa bırakılmak şartıyla bile bu kolay yola sapıyorlar. Alaca karanlıkta halis sanat eserleriyle sahte sanat eserinin birbirinden ayırd edilemeyeceğini bilecek kadar kurnaz davranıyorlar.

• Dünün şarkısını söylemek, bugünün ve yarının türküsünü söylemekten daha kolaydır. Neden mi? Yarının türküsüne kulaklar daha alışmanıştır, bugünün türküsüne alışmak üzeredir. Dünkü ise ezbere bilinir. Bilinen bir şarkıyı söyleyerek "yüreklere" girmek elbette yeni işitilmeye başlayan, yeni işitilecek olan türküleri "munis" kılmaktan çok daha kolay bir iştir. Ve bizim genç şairler bu kolaylığı da anlayacak kadar kurnaz davranıyorlar.

Fakat ne yaparsın ki, sanat kurnazlık değildir!

• Orta kıratta hikayeci, hatta romancı olabilir, ama şair ya şairdir ya değildir, bu işin -aletin mahiyeti icabı- ortası yoktur.

• ... evvela sana şunu söyleyeyim ben şimdi şiir olsun, roman olsun, hikaye olsun, resim olsun, musiki olsun velhasıl bütün güzel sanat şubelerinde yirminci asrın vatandaşı, yirminci asrın konkre insanı olarak şu suali soruyorum: Bundan-"bana" da dahil- bize ne? Şair şiir yazmış, sevgilisi için, o sadece ikisinin arasında bir hadise ise ve şair aşkını yirminci asrın muayyen bir "bizi alakadar eden -beni alakadar eden de dahil- hususiyeti ve tarafıyla" bağlamamışsa bana ne, bize ne? Yirminci asır muazzam bir asırdır. Yirminci asırda yaşayan şairin, muharririn, ressamın filan kıymeti, konkre olarak yirminci asrın bütününü hiç olmazsa parçalarını aksettirdiği nispette vardır.

• Benim anladığım manada serbest nazım, ne bir reformdur, ne de bir anarşi, bir revolisyondur. Yani ne eskinin islahı, ne de bütün kıymetlerin top yekün inkarı.

• Yani realist şiir şeklinde, renk, koku, resim, mimari, musiki ve sair unsurların da bulunması lazım değil mi? Realitede bu unsurlar mevcut değil mi? Sonra realizm yaparken basit bir formalismle, naturalisme kaçmak temayülleri gösterilmedi mi? Velhasıl kafiye unsurları da dahil olmak üzere diyalektikman sentetik, aktif bir realist şiir şeklinde, ruhlann mühendisi olan şairin, ahengi, kokuyu, resmi filan adeta nazan itibare almaksızın basite kaçması, kolayı araması doğru mudur? Şekli tayin eden muhtevadır. İyi, doğru. Fakat muhtevada renk, koku, ahenk, resim falan filan en muğlak akışlarıyla mevcut... Kaldı ki bu muhtevayı aktif olarak, sadece fotograf adesesi gibi değil, bu muhteva üzerinde müessir olarak en uygun çerçevesinde şekilleyecek üslubun ne kadar çok taraflı olması lazım...

• ... ben mısra deyince tamam iki nokta arasındaki bir cümleyi anlıyorum...

• Ve benim mısra ve şiir telakkime göre teker teker mısraların bir araya gelmesi bir hesap yekünu değil, bir cem ameliyesi değil, bir cebir, bir yüksek riyaziye meselesi, birbirleriyle iç rabıtaları olan bir ve araya geldikleri zaman yeni bir keyfiyet meydana getiren bir kuruluştur.

• Şekil meselesinde cümle tumurleri, fiil şekilleri, kafiye meseleleri ile filan uğraşmıyorum. Bunları mümkün mertebe muhtevayı rahatça ve en iyi tarzda, -en orijinal, en yapılmamış değil- versinler diye bir alet gibi kullanıyorum. Müstakilen, mücerret olarak şekil araştırmalarına artık elveda. Muhteva, muhteva, muhteva. Muhtevayı en uygun, en basit, en berrak bir tarzda kalıplayan şekil. Düzgün, mum gibi parmaklara en sıkı sıkıya yapışan, en pürüzsüz, en süssüz eldivenler yaraşır. Süslü eldivenlerle parmaklarını güzelleştirmek isteyen bilhassa çirkin, kambur kambur parmaklı zengin kadınlardan iş hayatında kambur kambur olmuş kadın parmakları o kadar feci ve hürmete şayandırlar ki onlara hiçbir eldiven istemez. Yine tıpkı bunun gibi öyle muhtevalar vardır ki yegane eldivenleri kendi derileridir.

• Sanatta en büyük ustalık ustalığı belli etmemektedir. Bunun için ise bu ustalığı bir gaye olarak değil, bir vasıta olarak kullanmak lazım gelir ki ancak bu surette iptidailik ile alakası olmayan, sanatkarcasına samimiyete ulaşmak mümkündür.

• Tabir caizse realist lirizm ile şairanelik arasındaki hududu, kelimelerin, imajların, hatta söylenen fikirlerin cinsiyle değil, evvela sosyalman şairin işgal ettiği mevki ile benimsediği en sağlam ideolojiyi dahi kitabilikten çıkarıp hazmetmiş, adeta insiyak haline getirebilmiş olmasının derecesiyle, bunun için pratikteki aksiyonuyla, sonra da en sade manasıyla şair olup olmamasıyla ayırmak mümkün.

• Gel gelelim şairanelik bahsine. Bu tabirle neyi kastettiğimi anlatmıştım. Şimdi bir sual soruyorsun, bundan da istifade edilmeyecek mi? Bence aktif terbiyeci, tesirci, realist edebiyatta bu unsurdan istifade edilemez. Çünkü, evvela -tabir caizse- "gayri edebidir", saniyen demagojiktir, pratikte realist edebiyatın sanat çerçevesi içinde kaldığı müddetçe demagojiden sakınması lazımdır kanaatindeyim.

• ... yazdıklarımla ölçülemeyecek kadar mükemmel şeyler yazmak, dövüşür gibi yazmak vazifemdir. Dövüşte yapılan vazife ise gurur filan gibi şeylerden uzak, sadece vazifedir.

• Lirism tabirinin çok aşağılık adiliklere alem olması lirismin kötü bir şey olduğuna delalet etmez. Sağlam ve sıhhatli lirism... Bütün güzel sanat şubelerinin temel taşlarından biridir. Hakiki manasıyla lirik olmayan adam ne şair ne de romancı olabilir. En büyük realistlerde sağlam lirismin payı ve hissesi vardı. Mesele lirismin hacminde, söylediği şeyde, muhtevasında...

• ... bizim insanlarımız, bizleri, sanatkarlarını, hayatlarının her tezahüründe okuyabilmeli, sordukları her sualin -sanat bakımından- karşılığını bulabilmeli, yani sevdikleri zaman, aşk şiiri okumak ihtiyacında oldukları zaman, yani dövüştükleri zaman, kavga şiiri okumak ihtiyacında oldukları zaman, yani, yenildikleri zaman, ümit şiiri okumak ihtiyacında oldukları zaman; yani, muzaffer oldukları zaman, sevinç şiiri okumak ihtiyacında oldukları zaman; yani ihtiyarlamaya başladıkları zaman, ihtiyarlık meselesini çözmek ihtiyacında oldukları zaman; hastalandıkları zaman, tabiatı dinledikleri zaman; cemiyet meselelerini halletmek istedikleri zaman, hasılı insanlar her anlarında bizim kitaplarımızı ellerinden bırakmamalıdırlar.

21/11/982

Kim Aldatıyor?

Taner Gürel

"İNSANLARI BİR SÜRE YA DA KİMİ İNSANLARI UZUN BİR SÜRE KANDIRABİLİRSİNİZ, AMA TÜM İNSANLARI UZUN BİR SÜRE ALDATABİLMENİZ OLANAKSIZDIR."

İsa isimli gemiyle, kraliçe ve tanrı adına, Afrika kıyılarını gözyaşlarıyla sulanan topraklara çeviren tutsakçılar gibiydiler. Ellerindeki incik, boncuk, parlak cam parçacıklarıyla gözlerimizi kamaştırıyorlardı. Sunduklarıyla bizi tutsak alıyorlardı. Tutsaklığımızı ayrımsayamadığımız bir bataklığa ilk adımı atmıştık. Şaşkın kral gibi görünmez giysiler içersinde olduğumuzu sanarak, ulaşılamaz yaşamın düşlerinde soluklanıyorduk. Bataklıktan çıkan koku başımızı döndürüyor, bizi düşler ülkesine doğru sürüklüyordu. Yoksulluğumuzu, sıkıntılarımızı, umarsızlığımızı, beynimizin kıvrımlarına istedikleri biçimi vererek, avuntuya dönüştürüyorlardı. Yaşama küskün, başlarımız ellerimiz arasında düşünürken karşınıza çıkıyor; "Zengin bir koca mı istiyorsunuz? O zaman kendinizi zenginlerle ilgili konulara alıştırın," diyorlardı. "Kazançları ne kadardır? Yaz sezonunu nerede geçirirler? Nelere sahiptirler? Bunları öğrenin," diyorlardı. Zengin denilen insanların, paranın sıfırını kendilerine büyük bir sorun yaptıklarını duyuyorduk. Levhaların değişip firmaların yaşamlarını sürdürmeleri için paket ardına paket açtıklarını görüyorduk. "Mümkünse işinizi değiştirmenin yollarını arayın ve ayrıca başka iş alanları ile ilgilenin," diyorlardı. "Örneğin mankenler, modeller, fotoğrafçılar, tenis hocaları, at sahipleri zenginleri tanıyan kişilerdir. Bu kişilerle dost olun," diyorlardı. Böylesi bir öneri olsa olsa milli ahlakımıza katkısı açısından değerlendirilebilirdi. 130 maddeli Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın tüzüğüne göre, bu, başkalarının cinsel zevklerini çıkar karşılığı doyurma sanatıyla bir çalışma durumuydu. Ama artık milli ahlakımız için de bekaret o denli önemli değildi. Çünkü bir takım hünerli eller tarife yayınlamışlardı. İsteyen istediği zaman gider gereksinimine göre bir zar diktirebilirdi. "Çevrenizde, ailenizde zengin bireyler varsa, onların arkadaşları arasında zenginler olduğunu da unutmayın," diyorlardı. O zaman aranan zengin kocadan çok, yeri ve anı geldiğinde o hünerli parmakları ile kamu namusunu onaran ustalar olabilirdi. "Hiç olmazsa haftada bir kez lüks bir otelin banında bir saat geçirebilme olanağı yaratın," diyorlardı. Bakanlığın tüzüğünün 20 ve 21. maddelerinde aranan niteliklere uymak için bir adım kalıyordu. O adım da şöyle atılabilirdi; ani bir otel baskını sonucu bir komisyonca verilen, haftada iki kez zührevi bir hastanede muayene görmek zorunluluğu getiren raporla. "Gazetelerin ve haftalık magazinlerin sosyete sayfalarını okuyun. Kim kimledir, öğrenin," diyorlardı. İşte bu sayfalar düşler ülkesine girişe engel olan telörgüleri oluşturuyorlardı. Telörgüler arkasından, o görkemli yaşamın izlenebileceğinin ilk ve son uyarılarıydı. "Asla yaşam pahalılığından söz açmayın," diyorlardı. Oysa, telörgüler önündedüşleriyle başbaşa kalmış insanı uyandıran tek şey, yaşam pahalılığı idi. Sosyete sayfalarında baktığı resimler ve alt yazıları, onu, camı görmediği için durmadan pencereye çarparak ölen bir güvercinden ayırabiliyordu. Dore pabuçlar ve çanta ile sade saç modelinin uyum içinde olduğu, vatkalı sarı ceket ve balon pantolonu anlamasını sağlayan tek şey yaşam pahalılığı idi. Ki o görkemli yaşamı yalnızca izleyebilir ama, asla bu yaşama katılamazdı.

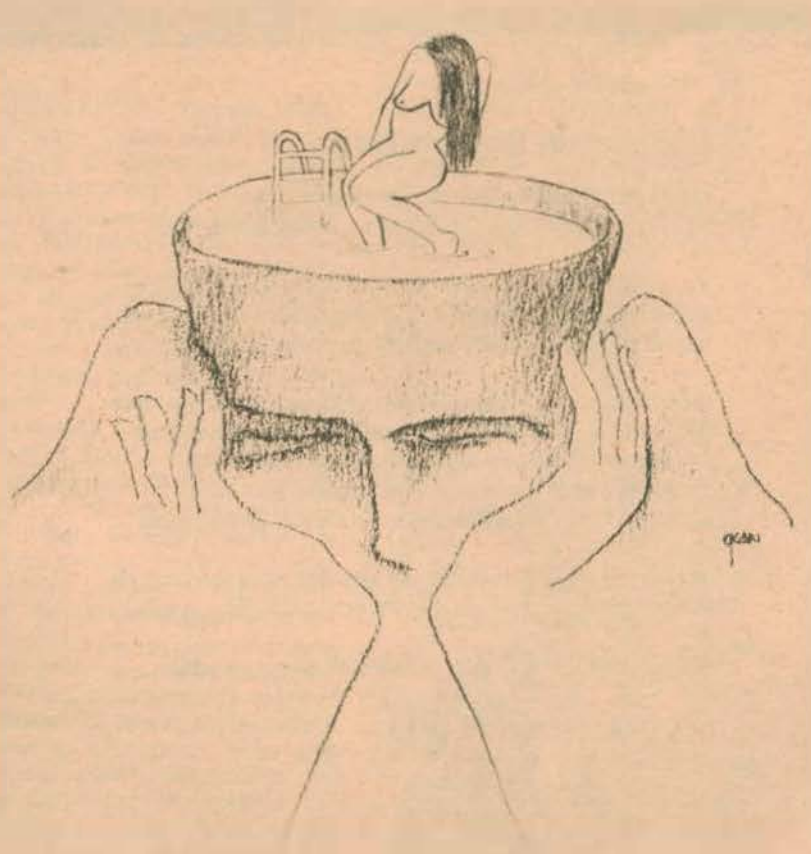

Karikatür: MUSTAFA OKAN

Batılılar gibi işsizlik artınca, yaşam giderek pahalılaşınca, sosyal güvenlik harcamaları yüksek maliyetlere ulaşınca, moda görüntüsü altında yeniden hortlatılmak istenen siyasi oluşumları beceremiyorlardı. Batılılar, şimdi de "punk" gençler diyorlardı. "İşte size yeni giysiler, müzik, muşta, uyuşturucu, işte yabancı domuzların ahırları, yakın, yıkın, azın," diyorlardı. Ama karşılığında Roma'nın köleleri gibi yaşamı omuzlamış aşağılık yabancıları döveceksiniz, fazlalıkları korkutup kaçırtacaksınız. Eğri büğrü giden Friedman amcanızın arabasını doğrultacaksınız, diyemiyorlardı. Ama kullanılacak stepneleri vardı. "Gençler eğleniyor diyorlardı. Hem giysilerini seçiyorlar, hem dans ediyorlar, hem de garaj dekorları içinde mutlu günlerini yaşıyorlar." diyorlardı. Tam da, aç kobayların engeller arkasındaki peynire ulaşması gibi, binbir engeli aşarak üniversite kapılarında yatacak yer bulamayan insanların sokakta kaldığı günlerde, "Omella Muti'ye benzemek ister misiniz?" diye soruyorlardı. "Yanaklarınıza mat bir fön dö ten sürün. Yüzünüze yanık bir ton verebilmek için, şakaklarınıza koyu kırmızı allık sürüp, saç diplerinize dek yedirin. Gözlerinizin çerçevesini yumuşak ve yağlı bir siyah göz kalemi ile belirleyin. Koyu mavi bir göz kalemi ile göz kapağının iç kısımlarını boyayarak, göz renginizi ortaya çıkarın. Bal rengi toz far şakaklara sürülecektir, sakın unutmayın. Dudaklarınıza dore pırıltılar saçan koyu bir ruj sürün. Omella'ya tüm cinsel çekiciliğini bu ruj ve dudakları kazandırıyor," diyorlardı. Kimile-

yin milli ahlakımızın korunması gereken kişiler olarak yayın organlarında dikkat çektikleri klinik olaylarla söyleşilere yer veriyorlardı. Birisi, "Ben çocuk ruhlu bir kadınım. Herkes bana aşık olabilir ama, ben herkese aşık olacak denli deli değilim," diyordu. Diğeri, "Artık bundan sonra normal bir insan olacağım. Şöyle hafif asi genç kız havalarında, snope punkçu falan gibi," diyordu. Bir başkası, "İki aydır erkeksizim. İlişki kuramıyorum, çünkü ben çok utangaç bir kadınım," diyordu. Bir diğeri, "Ben erkeklerle oynuyorum," diyordu. Kendisine yöneltilen eleştirilere çok sert biçimde yanıt vererek, "Donumu mu çıkardım, memelerimi mi orta yere döktüm," diyordu. 5 milyona aldığı "Alain Delon yatağı"nda tek başına yattığını belirtiyordu. Romy'nin ölümünden sonra Delon çok üzgündü. Peki onu baştan çıkarmak isteyen var mıydı? Öyleyse, "ilk karşılaştığınızda dakikalarca "susun," diyorlardı. Acaba Alain Delon'a nerede rastlanabilirdi? "Sonra kendisine eğlenceli bir şeyler anlatın. Çünkü komik öykülere bayılır." Türkçe biliyordu Alain demek ki. "Hint mutfağından hoşlandığınızı söylerseniz, sizi hem bir Hint lokantasına götürebilir," diyorlardı. Anasına bile 5 kuruş koklatmayan bu siyasi gerici Alain, anlaşılan dört gözle yolları bekliyordu. "Eğer Paris'te karşılaşmışsanız, dans etmek için 'Kulüp 78'e, 'Scala'ya gitmeyi önerin. Konu bulmakta güçlük çekiyorsanız, en sevdiği iki adam, Jean Gaben ve De Gaulle'den söz edin," diyorlardı. Acaba hangi olayları gizlemek gereğinden doğmuştu bu sayfanın hazırlanması. Friedman'ın tekerleği kırık arabasından Keynes'in üç tekerli arabasına hücum zamanlarında mı yaşanıyordu?

Onların bir parçasını ilkin Orson Welles ortaya çıkarmıştı. "Yurttaş Kane" idi bu parça. Orson Welles denince belleğimizin tutsak kılınmış koridorlarında bir ihtiyarcık berraklaşmaya çahşır her zaman. Bu, onun adının kolay unutulurluğundan ve bizim bilgisizliğimizden dolayı da değildir. Welles'i unuttırmaya çalışıyor olmalarındandır. Oysa Victoria Principal deseydik, belleğimiz hiçbir yorucu savaşına girmeksizin, Pam'i bulur çıkarırdı. Çünkü Pam bizi aylarca ekranda, gazetelerde yalnız bırakmamıştı. İri iri açılmış gözleri, hafif şaşkın bakışları ile her an karşımızda idi. Bir gün Gibb'lerin küçük Andy'si ile, bir başka gün, cebindeki her kuruş bir insan canına karşılık gelen silah tüccarı Kaşıkçı ile. Pam aşkı her arayışında karşımıza çıkıyordu. TV'de Amerikan yaşamını anlatan filmleriyle. (Ki Dallas filmi Norveçli tutucu milletvekillerinin kendilerini tutamayıp, "Bu filmlerin yapımcıları yıkıcıdırlar, çünkü kapitalizm bu denli kötüleşmedi daha," diye bağırmalarına neden oluyordu.) İsveçli psikologlar, insanın ruh sağlığını bozan bu yapımı yargılatmak istiyorlardı. Pam'e o denli ahşmıştık ki, itiş kakış binip, tekme tokat indiğimiz kitle ulaşım araçlarıyla yaptığınız her günkü seyahatların bir akşamında, onu otunna odasında karşınızda görsek, sanki aylarca önceden bıraktığımız yerden konuşmaya başlayabilirdik. Oysa Victoria kimdi? Oyun gücü, yeteneği, becerisi neydi ki, bu denli içli dışlı olmuştuk? Ama beyin kıvrımlarımızı tutsak alan Yurttaş Kanecikler öyle istiyorlardı. Orson Welles'i karanlık bir odaya, siyah giysiler içinde mahkum etmişlerdi. Biz onu elimizdeki titrek mumla arayıp bulamaz mıydık? O karanlık odanın içinde bastığımız yerlere özen göstererek, aylarca öncesine dönmeliyiz. Amerikan halkının doruklara çıkarak 700 bin kişiye varan gösterisini anımsamalıyız. Sıradan insanların savaşa, savaş tüccarlarına karşı eşleri, çocukları, yaşam haklarını savunmak için elele verdikleri, nükleer savaşa hayır toplantısında bir iri yarı ihtiyarcık tv ekranlarında görünüvermişti. Çağın en güçlü oyuncularından, yönetmenlerinden ve insandan yana sanat yapmak isteyen bu ihtiyarcık işsizdi. Yaratıcılığı engelleniyordu. Ama gençliğinde ona söz geçirememişler, uyguladıkları baskı tıpkı sıradan insanların savaşa hayır toplantısında yaptıkları gibi elele vermeleri sonucu kırılmıştı. Welles iki arkadaşı ile bir dağ evinde 13 ay çahşıp bir senaryo yazmış, 80 günü aşan gizli bir çekimle de, "Yurttaş Kane" filmini ortaya çıkarmıştı. Bir anda basın kralı William Randolp Hearst feryat figan ortalığa fırlamıştı. Hearst kaçmlıp beyni yıkanıp anarşist olan, kurtarılıp beyni yıkanarak normal bir vatandaş olan Patricia'nın (O'na Tania adını da takmışlardı) silalesinden. Hearst bir anda Welles'i çember içine alıyordu. 28 gazetesi, 13 dergisi, milyonlarca okuyucusu, radyo dinleyicisi olan bu adam, perdedeki basın kralı ile arasında benzerlikler buluyor ve hiddetten kuduruyordu. Bol bol resimli, aktristlerin, aktörlerin, politikacıların somya gıcırtılarına yer veren haberleri, cinayet, skandal, yalan, düzmece haberleri büyük başlıklarla vermeyi basın yaşamına sokan ilk kişiydi. İç politikada her şeyi elinde tutan sermaye gruplarının konaklama yerlerine ulaşan ilişkiler ağı, dış politikada Hitler ve Musollini'ye dek uzanıyordu. Hearst "Yurttaş Kane" filminin gösterimini engellemek için her yolu deniyordu. Küçük yerleşim bölgelerinde salon sahiplerini tehdit ediyor, kentlerde ise ambargo uyguluyordu. Sıradan insanların çabaları Hearst'in çemberini parçalıyordu. Welles "Yurttaş Kane"de eleştirilerini, kaynağı olmayan bir buhar bulutu gibi vermesine karşın, Kaneler ve Kaneciklerce sevilmeyen bir yaratıcı olarak yalnızlığa itiliyordu. Welles'in insanlıktan yana olan ödünsüz tavrı, onun karanlık odalar içinde siyahlara bürünmüş olarak gösterilmesine neden oluyordu. Ama gözlerindeki ışıltıları söndürmenin olanağı bulunamıyordu. Örneğin Jane Fonda gibi bizi şaşkınlıkların iğneli kuyularına düşürmüyordu. Fonda kafasına çürük domatesler, kırmızı mürekkep şişeleri yemiş, ama, yine de birçok barış yanlısı gösteride yer almıştı. Günün birinde, umarsızlıktan, insanların gözyaşları içinde izledikleri, çağın en büyük soykırımında, katillerle kolkola girerek, duygusal suç ortaklığına katılmıştı. Tüm yaptıklarını yıkan bu davranışı içimizde buruk bir sızı bırakmıştı. Oysa Welles her şeye karşın çizgisini sürdürmüş, "Yurttaş Kane" ile insanlığa Lincoln'un gözlerini geleceğe dikerek söylediklerini anımsatmıştı: "İnsanları bir süre ya da kimi insanları uzun bir süre kandırabilirsiniz, ama tüm insanları uzun bir süre aldatabilmeniz olanaksızdır."

Güzelleşen Boynumdan

kabul günlerinde balkon arayan çocuklardım
büyüdüm, dalgalı denizler koştum, büyük konuştum

ay, omuzlarını parlatarak doğardı saçlarımın arasından
göllere tuttukça durmadan genişleyen bir yüreğim vardı
bağırsam sular sıçrardı balıkçıların tuzlu yüzlerine

saklamıyorum, bitmez sanılan yolların sonundayım
geçemezsin dediğiniz sulara bakınca çıkardım yüzümü
bakınca gördüm tiklere bulaşmış kirpiklerimi
yüklenen bütün suçları işledim, kapatın dosyaları
sözetmeyin verilen hükümlerle güzelleşen boynumdan

alın şu tek mermiyi, vurun şakağından kaza kurşunuyla
bir kuş olur, kanadımda boş bir kovanla kalkarım avludan

bir kız, eteklerinden güller düşürerek koşar cesedime

Akif Kurtuluş

Dazlak kafalılar.

"Sesimizi dinleyen yok!"

İSVEÇ'TE GENÇLİK

Gürhan Uçkan

İsveç, sekiz milyon üç yüz bin kişinin yaşadığı bir ülke. Bu sayının dörtte birini, yirmi-dört yaştan küçük gençler ve çocuklar oluşturuyor. İsveç, kesintisiz ulusal üretim bakımından OECD ülkeleri içinde üçüncü, dünyada dördüncü. Kişi başına düşen günlük gazete sayısında dünya üçüncüsü, televizyon alıcısında dördüncü ve telefon sayısında birinci.

İkinci Dünya Savaşı'na girmemeyi başarmış olan İsveç, tarafsızlığın verdiği olanaklardan da yararlanarak ekonomisini hızla geliştirmiş. Özellikle iç politikada sosyal demokratların değişmez egemenliğinin verdiği çalkantısızlık ile tüm gücünü ülke kalkınmasına verebilen İsveçliler, kapitalist ülkeler içinde sosyal güvenliğin en geniş olduğu bir ülke haline gelmişler.

Son on yıl içinde giderek artan gençler sorunu, bu bakımdan çok hazırlıksız yakaladı devleti yönetenleri. Kırma-dökmeyi, aşırı içmeyi ve bireysel sorumsuzluğu ilke haline getiren gençlerin sayılarındaki korkunç artış, düşünürlerin aklına çeşitli sorunların gelmesine yol açmıştır. Kimine göre maddi kalkınma, kişileri birbirlerinden uzaklaştırıyor; kimine göre de kalkınmanın hızlılığı, herşeyi hazır bulan yeni nesilde bir çeşit hazımsızlığa neden oluyor. "Acaba," diyorlar, "gençlerin dışlarını donatırken içlerini mi unuttuk?"

SORUN DAHA ÇOCUKLUKTAN BAŞLIYOR

Çocuk temasına ayırdığı sayısında İsveç'in "R-Dergisi" şunları yazıyor:

"... çocuk dövmek yasa ile yasaklanmış. Çocuğuna iyi bakamayan anne-babalardan çocukları devlet eliyle alınıyor. Çeşitli makamların, örgütlerin, bakımevlerinin, psikiyatri kliniklerinin, yetiştirme merkezlerinin, danışmanların, psikologların ve toplum görevlilerinin elbirliği ile toplum, çocuğa bakma görevini yerine getiriyor. Aynı şekilde okul ile çocuğun geleceği düşünülüyor. Her çocuğun, ailesinin ekonomik durumuna bağlı olmadan eğitim görme hakkı var. Sorunları olan çocuklar için özel sınıflar ve okullar kurulu. (...) Evet, herşey çok güzel. Ama kâğıt üzerinde! Gerçek bambaşka. Birçok İsveçli çocuk çok güç durumda bulunuyor. Yapılan bir araştırma sonucu, her on çocuktan birinin kendisini seven kimse olmadığı inancında olduğunu ve her yirmi çocuktan birinin büyük psikolojik sorunlar içinde bulunduğunu saptadık. Çocuklarımız, hastanelerin acil servislerine Biafralı çocuklar gibi şiş karınlarla geliyorlar; yiyecek değil sevgi yokluğundan."[1]

Çocuk intiharlarındaki büyük artış, yukardaki sözleri doğruluyor. Her hafta bir çocuk canına kıyıyor ve her gün bir tanesi de canına kıymaya kalkışıyor. Genel intihar istatistiklerine göre dünyada altıncı gelen İsveç için durum düşündürücü.

VE GENÇLİK

Yirmi yaşındaki bir genç, devlet tekeline ait satış yerlerinden bir şişe şarap alamaz. Yasaktır. Ama, oy hakkı vardır!

On üç yaşındaki bir kız, çocuk aldırmakta kendi başına karar verebilir; dilerse durum, anne-babasından resmen gizli tutulur. Okul hemşiresinden kendisine doğum önleyici hap alabilir. Tek başına otostop ile dünyayı gezebilir.

Para durumunu çözümleyen gençler, yaşları ne kadar olursa olsun evlerinden ayrılıp birlikte yaşayabilirler.

Seks klüplerinde pornografik gösteriler, 1 Temmuz 1982 tarihinde yürürlüğe giren bir yasa ile yasaklandı. Bu durumda klüpler nitelik değiştirmiş oldukları için, on altı yaşındaki bir kızın striptiz yapmasına izinverilmiş oldu!

Yapılan bir araştırma[2], altıncı sınıf (bizdeki Orta I) öğrencilerinden erkeklerin yüzde 48'inin ve kızlarının yüzde 36'sının düzenli olarak alkol aldıklarını gösterdi (1981). Aynı veriler, dokuzuncu sınıf (Lise I) öğrencileri için yüzde 83 ve yüzde 85.

Dokuzuncu sınıf öğrencilerinden üçte biri sigara tiryakisi ve yüzde 8'i uyuşturucu madde kullanıyor. (Genellikle haşhaş.)

1979 Yılında yaşları 15-24 arasında 141 genç intihar etmiş; bu da tüm intiharların yüzde 12.7'sini oluşturuyor. Aynı yıl, on dört yaşındaki 236 kız, on beş yaşındaki 634 kız ve 16 yaşındaki 969 kız, çocuk aldırtmış.

Cumartesi ve pazar sabahı sokağa çıkanlar, bir önceki gece sanki kentte meydan savaşı olduğunu sanırlar. Kırık camlar, hasar görmüş metro vagonları ve istasyonlar insanın ilk gördüğü manzaradır. Dev bir çöplüğe dönmüş kentin duvarları karalama defterine çevrilmiştir. Çöp kutuları yakılmış ve istasyonlardaki asansörler tuvalet olarak kullanılmıştır. Hastanelerin acil servisleri, mideleri yıkandıktan sonra uykuya dalmış gençlerle doludur. Gazeteler, toplu olarak dolaşan gençlerden oluşan çetelerin yaptıklarını yazar: yabancı dövme, vitrin taşlama ve yaşlıları soyma gibi. Bu arada en az bir-iki kız kaçırma olayı da vardır. O bir zamanların dürüst İskandinav ülkesinde -hani derlerdi ya cüzdanını düşürsen bir bulan alıp, duvarın üzerine koymuştur diye- gençler eğlenmiştir cuma ve cumartesi geceleri...

Nedir bu boylu-poslu, besili ve güzel insanları hayvan sürüsüne çeviren? Her olimpiyat oyunundan birkaç altın madalya çıkaran gençler bunların arasında yetişmiyor mu? Futbol sezonu nisan ayında başladığı halde daha kasım ayından başlayarak karda çamurda koşan gençler -hem de bilmem kaçıncı amatör kümeden takımın oyuncuları- bunlar değil mi?

Kimine göre gençlerin yaptıkları, topluma "Ben varım!" diye haykırmak. Kimine göre de hızlı kalkınmanın verdiği rahatlık ve sıkıntı görmemişlikten gelen sorumsuzluk ve şımarıklık. Biz sorunları dört temelde topladık.

1- ÇOCUKLUK NEREDE BİTİYOR, GENÇLİK NEREDE BAŞLIYOR?

Kızların ilk cinsel ilişkileri, genellikle onüç yaşındayken oluyor; erkeklerin ise onaltı. Dış görünüş bakımından kızlarda bir erken gelişme olduğu açık. Bu belki de onların, bedenlerindeki gelişmeyi saklamadan göstermelerinden ötürü böyle gözüküyor. Cinsel yakınlaşmanın kolay olduğu ve bu konuların okul-

Bir genç...

Desen: MARIA RUTA

Sokak çalgıcıları.

da ve basında açık açık tartışıldığı ülkede, kızların kendi bedenlerini tanımakta gecikmemeleri ve cinsel duyguların üzerine giderek, hormonların çalışmalarını hızlandırdıkları ileri sürülen savlar arasında. Bedenen gelişmiş bir genç kız, kafa bakımından henüz çocuk kalarak garip bir ortama giriyor. İnsanların daha çok dış görünüşleri ile değerlendirildiği dünyamızda bu gençler, karşı cinsten kimle karşılaşsalar, önce bir kadın olarak ele alınıyorlar. Baştan bir çeşit gurur okşayıcı etkisi olan bu durum, giderek yaşına göre gereksinmeler duyan ama hep aynı karşılığı alan genç kız için yeknesak ve sıkıcı bir hal alıyor. Sevgi, anlayış ve güven duyma gereksinmelerine karşılık bulamıyorlar. Kızlar yaşıtları oğlanları çocuksu bularak karşılıksız bırakırlarken, oğlanlar kendi aralarında içkili beraberliklere ve bu tür beraberliklere "erkekçe uyan" kızlara ilgi duyuyorlar. Yetişkinler, zaten epey önce "halden anlamaz" yargısını yemiş ve bir kenara itilmişlerdi. Sonunda ortaya, hafta sonları partilerinden başka bir şey beklemeyen bir genç yığını çıkıyor.

Bir gazeteye mektup yazan yirmibir yaşındaki kız, yazısına şu başlığı atmış: "Yirmibir yaşındayım ve hiç öpülmedim."[3] Şöyle yakınıyor: "Sorumsuzluk ve bencilliğin kamuflajı olarak kullanılan sözde serbestlik gereği bu oyunun kurallarına uymaktansa, evde kalmış bir kız olurum daha iyi."

Kızın sözünü ettiği, cuma ve cumartesi geceleri oynanan oyun... Günün erken saatlerinden içilmeye başlanılan içkinin eşliği ile katılınan partiler, ortalığa dökülüp olay çıkarmalar ve herhangi birinin koynunda sabahı bulmalar... Bir süre sonra, hep aynı ve anlamsız bulunan oyun, uyuşturucu maddelerin de eklenmesi ile ilginçleştirilmeye çalışılıyor. Bu noktada, politik ve kültürel çevrelerin varabildiği gençler aradan sıyrılıyor ve kalanlar, aynı oyunu sürdürüyor. "Hep aynı şey," diye yakınan gençler, niçin boşvermedikleri sorulduğunda, "ne yapalım, herkes öyle yapıyor!" diye yanıt veriyorlar.

Çeşitli psikolojik nedenlerle klinik bakımına alınan bir delikanlı, birlikte olduğu kızlara açılamadığını çünkü "erkeklerden kızların 'öyle şeyler' beklemediklerini" söylüyor.[4] Oysa kızlar da erkeklerin bedensel ilişkiden başka bir şey düşünmediklerinden yakınıyorlar... Yani içlerini açamayan gençler, bedenlerini açarak birbirlerinden kaçıyorlar! "Bu denli yakınken niçin bu denli uzağız birbirimizden?" diye soruyor bir İsveçli ozan. "Bu mu İsveç'in ünlü cinsel devriminin getirdiği?"

Gündüzleri çocukluk, geceleri kadınlık yaşayan kızlar ve birer kapalı kutu gibi dolaşan oğlanlar, henüz yirmili yaşların ortalarında, hemen herşeyi tadmış ve hiçbir şeyden zevk almayan insanlar olarak yaşamdan bıkıyorlar. Değişik ilgi sahaları arayarak bireysel kurtuluşu bulmaya çahşan bu gençler, ya başarıyorlar ya da başaramıyorlar ama gerçekte çok gereksiz bir sınava boşuna girmiş olmaktan kurtulamıyorlar!..

2- AİLE SORUNU

Aile kavramı, büyük bir hızla bırakılan evlenmenin geçirdiği değişimden etkilenmiş durumda. Kolay başlayan ve biten beraberlikler, son on beş yıldır birçok Batı ülkesinde olduğu gibi İsveç'te de en yaygın yaşama şekli. Elde bir bavul ile birinin yanına yerleşen bir genç, altıyedi ay sonra bavulunu toplayıp bir başkasının yanına gidebiliyor. Sürekli beraberliklerde bile çiftlerin akıllarından çıkmayan en önemli düşünce, "Kafam kızarsa çeker giderim!" düşüncesi.

Kadınların, özgürlük konusunda yaptıkları aşamanın ve değişen ekonomik koşulların gereği olarak artık onların da iş yaşamına girmesi, yukardaki tür gevşek beraberliklerin de etkisi ile, aile içinde çocuğa vakit ayırmayı önemli ölçüde azalttı. Gündüzleri kreşlere ve "gündüz annelerine" bırakılan çocuklar, akşamları eve yorgun dönen anne-babalarından aradıkları ilgiyi ve zamanı bulamıyorlar. Anneanne, babaanne ve dede gibi sevilen insanların, ancak arada bir pazarları görülen kişiler olmaları, işi daha da güçleştiriyor sevgi ile ilgi arayan çocuk için. İstatistikler, her beş İsveçli çocuktan dördünün, yaşam süresince enaz üç ayrı yetişkini "anne/baba" olarak kabul etme durumunda olduğunu gösteriyor. Ev, bir türlü yuva olamıyor.

Gençler gibi yetişkinler de değişiyorlar. Onlar da yaşamı salt başkaları için yaşama olarak görmeyerek, başkaları kavramına, ne yazıktır ki kendi çocuklarını da alabiliyorlar. Televizyon karşısında bira içen baba, yeni sevgilisi ile kadeh tokuşturan anne, gece dönmeyen çocuğunu, "Gençler artık böyle, birinin evine gitmiştir," diye düşünerek merak etmiyor. Anlayışlı ve hoşgörülü yetişkin pozları takınarak aslında toplumun her tabakasına yayılmış bireysel sorumsuzluğun örneğini veriyorlar.

Yayın organlarında bol yer veriliyor gençlerin görüşlerine. En önemli ortak görüş, ortalıkta sürtmekten başka gidecek yerleri olmadığı. Belediyenin açtığı yerler erken kapanıyor. Diskoteklere giriş ücreti ve içeceklerin ederi giderek arttığı için haftada en az iki gece dışarıda olan gençlere güç geliyor oralara sık gitmek. Birlikte olmanın yolu, ya evi boş olan birinde toplanmak, ya da metrolarda dolaşmak. Hiçbiri, evde anne-baba ile gece geçirmeyi olur şey olarak görmüyor. Her gece bir başkasının evinde kaldığını söyleyen dannadağın görünüşlü ve çok genç bir kız, "Evde ne yapayım," diyor kendisiyle konuşan gazeteciye, "annem yeni birini getirmiştir eve ve yokluğumdan hoşnuttur bile".

Yaşlanıp da köşesinde çocuklarınca aranıp sorulmak isteyen ama, istediğini bulamayan anne de, yaşamda kimseye bir türlü bağlanamamış çocuk da tüm sevgisini hayvanlara veriyor!.. Trende giderken elindeki çantadan kafasını gösteren fino köpeği ve evde beslenen fare ile tavşan arası yaratık, bu insanların tek sevgilileri oluyor. Kuşunun, kedisinin ölümünü genç insan "yaşamının en üzücü olayı" olarak yıllarca anımsayabiliyor. Sokakta beş serserinin tek bir yabancıyı ya da yaşlıyı dövmesine tanıklık eden bu sevgi yoksunu bireyler, "Neyse bana bulaşmadılar ya," diye düşünerek evlerine, kedilerine, köpeklerine, tavşanlarına, kuşlarına ve farelerine dönüyorlar.

Herşeyi -insancıl olmayı da- yasa ile çözümlemek isteyen devlet, duvarlara içinde şu tür bildiriler olan afişler asma gereği duyuyor: "Yaşlılara saygı gösterin ve yer verin", "Birbirinizi sevin", "Şiddet şiddet doğurur" ve "Şiddet korku belirtisidir" gibi...

Buz Tiyatrosu: İkrici gençlerin bir gösterisi.

Desen: MARJA RUTA

3- OKUL SORUNU

İsveç'te ilk dokuz yıllık eğitime "Temel Eğitim" diyorlar ve bizdeki ilkokuldan lise-I'e dek olan eğitimi içeriyor. Zorunlu olan bu eğitimden sonra "Gymnasium" denilen ve meslek seçimine göre gidilen okul geliyor. Üniversite bunlardan sonra. Sınıfta kalma diye bir şey yok ve derslerden alınan not ortalamasına göre Temel Eğitim'den dereceli diploma alınıyor. Bunun da "Bitirdi" den başka bir derecesi olmamasını isteyenler çok.

Tüm Batı ülkelerinde olduğu gibi burada da okullarda disiplin sorunu var; ne ki araştırmacılar, İsveç okullarının, dünyanın en gevşek okulları olduğunda birleşiyorlar. Durum

Metroda bir cuma gecesi.

• Gazeteler, toplu olarak dolaşan gençlerden oluşan çetelerin yaptıklarını yazar: Yabancı dövme, vitrin taşlama ve yaşlıları soyma gibi...

üzerine çeşitli yorumlar yapılıyor. Gençlerin birden çok serbest bırakıldıkları ve bireysel sorumluluk anlayışının zamanında verilmemiş olduğu bunlardan en sık duyulanı. Arkadaşlarına gösteri için koca camı kıran çocuk, öğretmenine ağzına geleni söyleyen öğrenci, herhangi bir cezadan ya da sorumluluktan korkmuyor. Daha yeni yeni –bozulan ekonomiden ötürü- herşeyde kısıntıya giden devlet, "Yahu yoksa bilerek yapılan hasarı öğrenci'nin velisine ödetsek mi?" diye düşünüyor ve bu konunun düşüncesi bile gazetelere büyük başlık olabiliyor.

Öğrenciler, okul üzerine şöyle söylüyorlar: "Sıkıcı", "işe yarar birşey öğretmiyor", "öğretmenler anlayışsız", "gidip de ne olacak?"

Okula ara vermek sorun değil. Sonra kaldığı yerden sürdürebiliyor öğrenci okumayı. Bunun rahatlığı ile iş piyasasına açılan gençler, doğal olarak diledikleri gibi iş bulmakta güçlük çekiyorlar. Yabancılara özgü işlere de dönüp bakma gereği duymadıklarından, uzun süre işsizlik yardımı ile geçinip gidebiliyorlar. İş Bulma Kurumu'nda çeşitli iş önerilerine hep hayır diyen üç arkadaşa, nasıl bir iş bekledikleri sorulunca verdikleri yanıt şöyleydi: "Köpek bakıcılığı", "at bakıcılığı" ve "yabancı ülkede rehberlik." Nasılsa aç kalma korkusu yok...

Bu arada, birçok kapitalist ülke gibi İsveç'in de giderek bozulan ekonomisi ve bunun doğurduğu artan işsizlik, gençlerin gelecek korkusuna düşmelerine yol açıyor. Hiç kuşkusuz birçok iyi niyetli genç, umutsuzluğa kapılıp işi oluruna bırakıyor. İçinde bulundukları çıkmazın köklerini yanlış yerlerde aramalarını da düzenin gereği olarak görmek gereklidir.

4- KÜLTÜR EMPERYALİZMİ

İngiltere ağabey, Amerika ideal! Baştan sona bir koka-kola kültürü. Bangır bangır, nereye baksan orda: duvarlardaki ilanlardan, televizyondaki serilere, bebeğin tulumundan anasının saçına dek... Çok şeyde ileri gitmiş İsveç, yoz kültürün pençelerinde -birçok olumlu önlem almış olunmasına karşın- takılmış kalmış.

Müzik, gençlere izleyecekleri yol konusunda buyruk veren en önemli öğe. Küçücük çocuklar pop dünyasının içinde büyüyorlar. Şarkılarda söylenen sözler, akıllarına saplanıp kalıyor. "Kendi keyfime göre yaşamak, gerisini boşvermek ve kendisinden başkasını düşünmemek" bir ilke olup çıkıyor. Ne giyeceğine de Amerika'daki büyük para babaları karar veriyor. Eski-püskü gözükmesi için özel işlemden geçmiş blujinler, küçlarındaki markadan ötürü, akıl almaz ücretlerle satılıyor ve gençler, kimin gırtlağını sıkıyorlarsa, alıyorlar.

Boş kafa ve enayi tüketici yetiştirmeyi amaç edinmiş boyalı basın. Bir tek haftalık dergileri ülkede yaşayan insan sayısından çok basıyor ve satıyor. Beyrut'ta insan kıyımı olurken, en büyük akşam gazetesi, filâncanın kaybolan köpeğinin nasıl itfaiyecilerce damdan indirildiğini birinci sayfada verebiliyor.

Televizyonda kameraya sırtını dönerek konuşan onaltı yaşındaki sokak kızı, "Kendi atım olsun diye yapıyorum" dedi bir yıl öncesi bir programda. "Param olunca gidip kadına kadın gibi davranan erkeklerin olduğu bir ülkede yaşayacağım. Yatmak bir işe yarasın bari." Bir başkası da moda çevresine girebilmek için bedenini kullanmaya hazır olduğunu söyledi yüzü kameraya dönük olarak.

Amerikan filmcilerinin çağdaş kültüre son katkılarından (!) biri olan "zevk için şiddet" anlayışı, sinema sansürlerinin işlemediği video salgını ile genç dimağların günlük yaşamına girdi. İsveç'te her on kişiden birinin videosu var. En geniş izleyici kümesinin, çocuklardan ve gençlerden oluştuğu ortada. Rahatlıkla diledikleri filmleri kiralayan gençler, evi boş olan bir arkadaşlarında toplanarak saatlerce şiddet izliyorlar.

Kafaları kazınmış, ayakları postallı genç naziler ve özentileri, sokaklara yayılıp yabancı avına çıkıyorlar. Birlikte, eğlendirci bir şey arayan gençler için, eskimiş zevkler yanında ırkçılık, yeni ve ilginç bir spor haline geliyor. Üstelik, gazetelerin birinci sayfalarında boy göstermek de var işin içinde. Güzel güzel anlatıyorlar "görüşlerini" ve bir kez daha "anlayışlı yetişkin" olma olanağı elde eden gazeteci ağabeyleri de "iyi çocuklar ama işte gençlik.."

şeklinde yorumları ile onları neredeyse film kahramanı yaparak, yenilerinin onlara özenmelerini sağlıyorlar.

Kültür emperyalizmine karşı direnen gençlerin oluşturduğu örgütler ve topluluklar, çeşitli sanat dallarında ilerici yapıtlar vererek uğraşıyorlar. Genellikle kişisel çabalar ile ve olanakların elverdiğince yapılan bu eylemler, hiç kuşkusuz, üzerinde milyonların döndüğü çılgın çevreleri yanında çok yetersiz kalıyorlar. Ne ki olumlu bir çaba olduğu ve uluslararası dayanışma sonucu giderek güçlendiği için azımsanacak bir girişim değil bu. Doğar doğmaz seçeneksiz bir yaşama yükümlenen insanlara, şarkıları, oyunları, dizeleri ve yürüyüşleri ile sesleniyorlar. Sınıf bilincine sahip düşünürlerin de desteği ile giderek daha etken oluyorlar. Yolun başında olmalarına karşın isteklerinden birşey yitirmiş değiller.

SONUÇ

Hemen her istedikleri olan ve yiyecek, barınak, eğitim, cinsel doyum gibi gereksinmeleri eksiksiz karşılanan genç insanları, alkol komalarına sokan şey nedir, kesinlikle saptamak güç. Çeşitli koşulların karmaşık bir etkisi olanlar. Biz birazına değinmeye çalıştık. Belki, sevdiğinin elini ilk kez tutmak gibi unutulmaz "küçük zevklerden" yoksun olmalarından başlıyor her şey ve yapay cennetlerde mutluluk aramalarında sonuçlanıyor... Ne bollukta mutluluk, ne de yoklukta. Mutluluk, bireylerin sevgi ve dayanışma içinde birlikte yaşadığı ve emeğinin karşılığı ile onurlu bir yaşam sağlayabildiği toplumda...

●

1) Pockettidningen R, Nr 1, Stockholm, 1980.
2) Dr. Hibell - Prof. Jonsson, Stockholm Üniversitesi.
3) Dagens Nyheter, 21/6-1982.
4) Pockettidningen R, Nr 3, Stockholm, 1978.

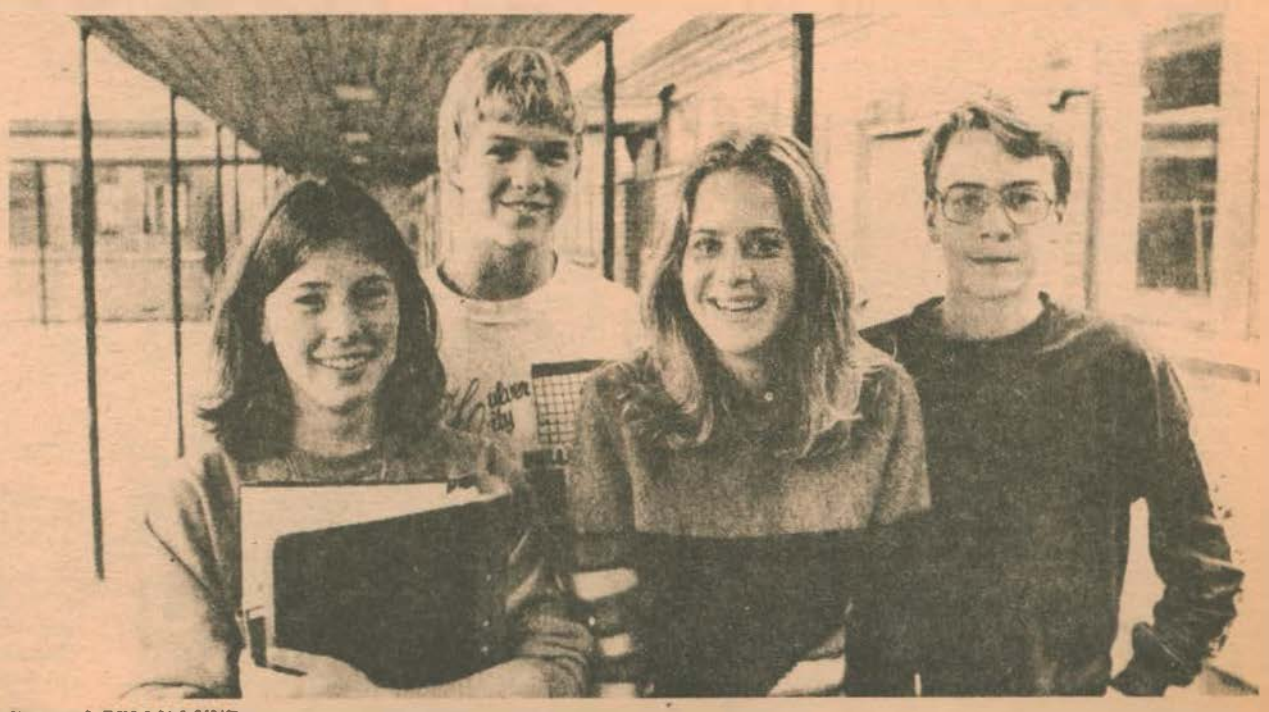

Fotograf: PELLE LUND

Gündelik hayatın eleştirisi

Gündelik hayatı eleştirmekten bahsettiğimizde ister istemez, "Her türlü eleştiri bir günlük hayat eleştirisi değil midir?" diye bir soru geliyor akla... Gündelik hayatın eleştirisi kavramı, kanımca, "değişimin" salt, uzun erimli olarak açıklandığı, her zaman yanna değin olan değişim isteğinin, bugün içinde sadece çeşitli simge ve sembollerle temsil edildiği veya kısacası bugünün değişiminin yarının değişimine bağlandığı, kaba bir eleştiri anlayışına tepki'den doğmuştur. Günlük hayatın alışagelmiş veya yarını temsil eden genel simgelerinden değil de, "özelleşmiş" görünümlerinden yola çıkmak, boş bırakılanı, hayatın özel alanlarına sıkışmış gibi görüneni ortaya çıkarmak. "özel" olanın aslında hiç de özel olmadığını, genel tipolojilere bağlanabileceğini göstermek, diğerine göre daha potansiyelli bir eleştiri nesyonu oluşturuyor. Belki böyle bir bakış, alabildiğine "gündelikleşmiş" ve kabullenilmiş veya başka bir anlatımla toplumun geneli için "örtük" (yani üzerine konuşulmadan) bir onay kazanmış pratiklerini, "Açık" bir şekilde gözlemeyi olanaklı hale getiriyor. Tartışmaya açılmamış olanı, tartışmaya açıyor. Türkiye'de yeni bir arayış içinde olan muhalif aydın için de, bu tarz bir eleştiri anlayışıyla olaylara yaklaşmak oldukça önemli... Çünkü bugüne değin, muhalif aydınlann büyük bir kısmı, günlük hayat tarzına müdahale etmekten çok, yannki bir değişimin özlemlerini hissetmekle yetinmişlerdir. Hayatı hep öncelikli sonralıklı dilimlere bölen, güzel olan ne varsa hep yanna erteleyen, "yannki amaç ve bugün onun için yapmak zorunda olduklarımız" dualizmi içinde, en gerekirci anlayışları mitleştirerek yola çıkan muhalif aydın, bu yüzden, çoğunlukla muhalif olma konumunu da yitirmiştir. Bu anlayışlar, günlük yaşamı oluşturan binlerce pratiği ekonomiye indirgemiş ve onlann ekonomi dışı tartışılmasını çoğu zaman olanaksızlaştırmıştır. Böylelikle gündelik yaşamın özelleşmiş görünümleri, genel bir mücadele ögesi haline gelmekten çok, yarına ertelenmesi gereken, tâli sorunlar gibi görülmeye başlanmıştır. Örneğin ev işlerinin ortak yapılmasının, toplumun genelinde bir değişimin yaratmıyacağı için gereksiz görülmesi gibi (veya aynı şeyler aile kurumu, eğitim vs. üzerine olan anlayışlar için de söylenebilir.) Aydınların gündelik hayatın değiştirilmesini özel bir mücadele olarak görmesi ve onu genelleştirmemesi, bugün, özel gibi görünen pratikleri'n genel yanlarını sergilemeyi ve genel bir mücadelenin öğesi haline getirmeyi gerekli hale getiriyor.

Belli bir süredir Cumhuriyet Gazetesi'nde çıkmakta olan "Kim Kime Dum Duma" adlı bantta böyle bir anlayıştan yola çıkmaya çalışıyorum. Bu dizide yapmak istediğim, gündelik hayatın atipik davranımlarını tipik bir mizah nesnesi haline getirmekten çok, gündelik hayatın "normal", "olağan" yani "tipik" davranışlarını mizah nesnesi haline getirmek ve eleştirinin dayandığı daha farklı bir yaşam tipolojisinde a-tipikleştirmek veya başka bir anlatımla tipik olana yadırgatmak. İkisi arasındaki farkı belki şöyle açmak mümkün: "Yolda yürürken düzgün soyulmuş bir muz kabuğuna basıp düşseniz, herhalde aklınıza ilk gelen, karikatürlerdeki gibi düştüğünüzdür. Oysa muz kabuğuna basıp düşmek sizin için atipik bir olaydır. Mizahın kendi gerçekliği içinde ise, bu tipik bir düşmedir. Böyle bir mizah ürünüyle karşılaştığımızda, genellikle ikide bir muz kabuklarına basıp düşen insanlar olmadığımıza göre, kendi dışımızdaki bir olaya güler gibi güleriz. Yani kabaca mizah ürünü bizim için dışsal bir gerçekliği anlatır. Oysa, herhangi bir başka ürün, kalabalık bir otobüste sıkılan bir insanın psikolojisini, bulaşıkları hep kendi yıkamaktan bıkan bir kadını, sevgilisine mektup yazan bir genci, tanıya inanıp inanmamakta bir türlü karar veremeyen bir çocuğu v.s. vs... kendine konu olarak alabilir. Yani ürüne baktığımızda, herhangi bir zamanda yaşadığımız bir olayı anımsayabiliriz. Ürün bizim yaşantımıza gönderme yapar. Çünkü tipik olanı, sıradan olanı, yani bizi ele almaktadır. Böyle bir mizah ürünü, izleyiciye içselleşir. Kendini mizah nesnesi haline getirebilmesinin yolunu açar.

Kanımca; kendine gülebilmek ise, "yeni birşeyler başlatabilmek" için önemlidir. ●

Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülü

Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülü sonuçlandı. Türkiye ve Yunanistan'da ayrı ayrı iki yılda bir, öykü, şiir, röportaj, haber, deneme, inceleme, makale, resim, afiş, heykel ve seramik dallarında düzenlenen yarışmada Türkiye'den ödül kazananlar şöyle:

Öykü: 1. Muzaffer Abayhan, Mansiyon: Ülkü Aren, Behzat Ay.
Şiir: 1. Ali Cengizkan, Yaşar Miraç, Mansiyon: Yalvaç Ural.
Röportaj: 1. Erhan Akyıldız, Mansiyon: Celal Başlangıç.
Haber: 1.'lik ödülü verilmedi, Mansiyon: Özgen Acar.
Deneme, inceleme, makale: ödül ve mansiyon verilmedi.
Resim: 1. Aydın Ayan, Mansiyon: İsmet Doğan, Hayati Mısman, Burhan Uygur.
Afiş: 1. Sadık Karamustafa, Mansiyon: Ali Erkmen, Gamze Öznacar, Şener Ünül.
Heykel: 1. Can Erçin, Mansiyon: Ünal Cimit, Tuğrul Selçuk, Mustafa Tunçalp.

Kurtuluş Savaşı'ndan yola çıkarak, iki halk arasındaki kardeşliği anlattığı "Benden Selam Olsun Anadoluya" adlı romanı geçtiğimiz günlerde ülkemizde yasaklanan Yunanlı yazar Dido Sotiriu'nun da Yunanistan'da düzenlenen yarışmada ödül alması dikkat çekiyor.

Arkadaşımız Ali Cengizkan'ın yarışmada şiir birincilik ödülü alan ve daha önce ilk kez YARIN'da yayımlanmış olan "Yunan Dosyası" adı altındaki şiirlerinden yayımlanmamış olan bazılarını bu sayımızda yayınlıyoruz.

YUNAN DOSYASI
Constantine Manos'un Fotoğrafları İçin

ALİ CENGİZKAN

Nazım'a benziyor Olimpos köyü
Su gibi akıyor bayır aşağı.
Denizin mavi aynasında boyverip
İnsanlığın gönlüne gömülmek istiyor.

Kim besleyebilir insanı böyle
Elleriyle konuşan bir baba,
Ayaklarıyla anlayan bir anne
Ve gözleriyle gülen çocuktan başka?

Rock Müzikde Kan Değişimi

PUNK ve YENİ DALGA

Sina Onur

Rock, gelişmiş kapitalist ülkelerde ülkemizdeki anlamı ve karşılığından çok farklı yorumlanıyor. Bizdeki müzik dergilerindeki listeler ya da magazin haberlerinden çok farklı, toplumsal bir olaydır rock. Rock'un bugüne dek gösterdiği gelişmenin her aşaması, döneminin toplumsal ve ekonomik gerçeklerinden etkilenmiş, onlarla birlikte yoğrulmuştur.

1970'li yıllardan sonra Batı'da "yeni ekonomik düzen" ve "yeni liberalizm"in tanımları yapılmaya başlanmış, "yeni sağ" adı verilen bir olgu ortaya atılmıştı. Son yıllarda Batı Avrupa'da Friedmancı ekonomik model ile yeni liberalizmin ideolojik yapısı bütünleştirilmeye çalışılıyordu. Batı'nın toplumsal ve ekonomik bunalımı toplumu etkilemeye başlayınca, "yeni sağ" adı verilen aşırı sağcı akımın öne sürülmesinde gecikilmedi. "Yeni sağ", Almanya'da nazizmin yenilgiye uğratılmasından sonra ilk kez, kendisine bulduğu en uygun paravanayla ortaya çıktı: "Yabancılar dışarı!" Bu talebin yandaşları, ABD, İngiltere ve Fransa'da da hemen yandaşlarını topladı.

Son sıralarda Batı'da sıkça duyduğumuz, ülkemizde de yeni yeni kendini gösteren "punk" akımı, bu koşulların ürünüdür ve bu koşullarla birlikte değerlendirildiğinde de ciddiye alınacaktır. "Punk" akımı, 1977'de, İngiltere'de ortaya çıkmış ve kendini gene bu ülkede "bulmuştur".

Ekonomik ve toplumsal bunalım içindeki Batı toplumlarındaki değişim, sürekli olarak rock müzik anlayışını da değişikliklere uğrattı. Bir müzik eleştirmeninin dediği gibi, "70'li yılların iyimserliği sona erdiş, yeni yıldızlar yeni ortamlarda oluşmuşlardır. Bu ortam, bunalımın, işsizliğin tırmandığı, toplum dışılığın egemen olduğu, ahlaki değerlerin kopuk olduğu bir ortamdır". İşte yaşanan rock budur; punk da bu bütünün parçasıdır.

"Yeni dalga" olarak adlandırabileceğimiz akım içinde yalnızca punk ya da resimlerinden tanıdığımız "manyak tipli serseri gençler" yeralmıyor. Yaşadığı bunalıma, daha "akılcı" bakmaya çalışanlar da var. Çeşitli görüşleri içeren geniş bir yelpaze de oluştursa, yeni dalga sonuçta bir noktada toplanır: çaresizlik ve umutsuzluk...

Bu ortak duygu kimilerinde ırkçı yöntemlerle dile getiriliyor. "Skinhead,"[1] adı verilen, dazlak kafalı gençler, Avrupa'nın birçok kentinde, özellikle göçmen Türklerin yoğun olarak yaşadıkları yörelerde saldırılar düzenliyor, Türklerin konutlarını ateşe veriyorlar. Bu "skinhead"ler, geçen Ağustos ayı içinde İsveç'in başkenti Stockholm'de Türk gençlerine saldırdılar, Türklerin oturduğu binaları ateşe verdiler. Olaylar İsveç Hükümeti'nde geniş yankı yarattı, Yabancı İşler Sorumlusu bakan duruma müdahale etti, "skinhead"ler bakanın odasına girip kendisiyle görüşmek istediler. Bakan "skinhead"lere, "İsveç İsveçlilerindir" "yabancılar defolsun" diye bağıran arkadaşlarını göstererek, bu hareketler yinelendiğinde karşılarında kendisinin olacağını söyledi.

Bu görüntülere İngiltere'de de sık sık rastlanıyor. Jamaikalıların her yıl yaptıkları geleneksel gösteriler[2] sürekli saldırıya uğruyor. Bu yıl yapılması gereken gösteriler de, İçişleri Bakanlığı tarafından "güvenlik" gerekçesiyle ertelendi. Irkçı partiler, diğer Avrupa kentlerinde olduğu gibi, İngiltere'de de seslerini yükseltiyor. İngiliz ırkçı partisi "Ulusal Cephe" (National Front), "skinhead"ler aracılığıyla sesini daha güçlü duyurmaya başladı. Müzik alanında bu akımın önde gelen adlarından biri de, ünlü punk grubu "Sex Pistol". "Sex Pistol" grubu konserlerine üzerlerinde gamalı haç resimleri ve takıları bulunan giysilerle çıkıyor.

Gözde bir vitrinde "yeni dalga" modası giysiler.

- Bir renk cümbüşünü andıran giysiler, çeşit çeşit saç biçimleri ile, toplum içinde "bir başka" olduklarını anlatmaya çalışıyor punk'çılar.

Banliyöde oturan kadının bunama krizi!

İngiltere'de yabancılar Polis koruması altında...

Yelpazenin içinde, "neo-romantik" adı ile ayrı bir yere oturtulmaya çalışılan yeni dalga grupları da var. "Jam" grubu bunun öncülüğünü yapıyor ve bu yılın en "gözde" gruplarından biri. "Jam"ın özelliği, sorunu "felsefi" alanda görmesi, söz ile müzik arasında denge kurmaya çalışması, çıkışından beri sert ve ilkel ritmlerin egemen olduğu punk müziğine yeni bir yorum getirmesidir. Sözler kimi zaman karamsarlığı, kimi zaman somut önerileri içeriyor: "Dreams of children" şarkısının sözleri şöyle:

Çocukların rüyaları ile buluştum
İyimser duygular içindeydim
Issız ve gri bir resim hayal ediyordum
Aşağıda sokaklar p s ve karanlıktı.

"Her comes the weekend" adlı şarkıda ise şunlar isteniyor:

Boş gezme ve aptallık etme
Hafta sonlarında kendin için yararlı bir şeyler yap.

Bu yeni akımın, müzik yapısı dışında, dışa dönük yansımaları da çeşitli açılardan özellikler taşıyor. Özellikle radyo-yeni dalga ilişkisi ilgi çekici boyutlara varıyor. "Hoşgörülü" Batı radyoları bile, "ahlaka aykırı", "toplum düzenini bozucu" olarak niteledikleri yeni dalganın parçalarını çalmaktan kaçınabiliyorlar. Bu tutumun en somut örneğini, bu tür parçalarla en sık karşılaşan BBC veriyor. Punk gruplarından "Siouxie"nin bazı parçaları BBC'nin denetimine takıldı. Parçaların adları bu kararı doğrular nitelikte: "Banliyöde oturan kadının bunama krizi", "Kasap dükkanının vitrinindeki etlerin ve sakat gövdelerin cinsel çekiciliği" vb. Gene aynı radyo, "Jam" grubunun bir parçasına da "ambargo" koydu. Parçanın adı, "Bir gece tecavüzünün öyküsü".[3] Parçanın geri çevrilmesinin nedeni ise, oldukça ilginç: "Gereğinden çok gerçekçi yapıldığı için, çalınmasında sakınca vardır!

Yeni dalga bu tür kısıtlamalara şu karşılığı veriyor: "İnsanların kendi dünyaları vardır. Oysa onlar kendilerine başkaları tarafından çizilmiş kurallar içinde yaşıyorlar. Ve onlara yapmaları ve yapmamaları gerekenler söyleniyor. İşte bu

"The Jam" grubu

durum sürdükçe, haykıracak şeylerimiz olacak..."[4]

Tabii, yeni dalga kendi giyim sanayini de birlikte getirmiş oldu. Düşünce ve müziğin yanı sıra, karşı koyma güdüsü giyime de yansıdı. Bu tutum, rock'un geçmişinde izlediği geleneksel bir yoldur. Bir renk cümbüşünü andıran giysiler, çeşit çeşit saç biçimleri ile, toplum içinde "bir başka" olduklarını anlatmaya çalışıyor punkçular. Giyim kuşamın bağlantısı kendi sanayiini de hemen kurmuş. Daha doğrusu, bu durum kendilerinin de dışında gelişiyor. Hattâ olay o denli gelişiyor ki, saçların neden böyle boyandığının, bu giysilerin neden giyildiğinin anlatılması olanaksız toplumlara bile, bu akım "moda" adı altında ulaşmakta gecikmiyor. Öte yandan, daha çok dar gelirli kesimlerin gençlerinin etkilendiği yeni dalga akımının giyim sanayii, "gözde" vitrinlerin güncel sorununu oluşturuyor.

"Punk gerçeğin dar çerçevesinden bakışdır.. Orada her şey kesindir. Yani ya iyi vardır ya kötü. Benim için ise, olaylar çok daha çelişkilidir. Bazen bana yaptığım parçalarda anlaşılmaz şeylerden sözettiğim söyleniyor. Bunalımın egemen olduğu bu dünya için aydınlık şeylerden sözetmek olur mu?"[5] Punk'un, daha doğrusu yeni dalga'nın dünya görüşünü böyle yansıtıyor bir müzisyen. Yaşadığınız yılların rock müziği, toplumsal bunalımın da bir aynasıdır. Gene bir yeni dalga grubu, "Wire"ın[6] (soğuk müzik akınu öncüsü) dediği gibi, "kendimi donmuş hissediyorum/Kendimi ihtiyar hissediyorum/Kendimi boşlukta hissediyorum.." İşte 80'li yılların müziği!

Amacımız rock müziğindeki gelişmeleri gözönüne sermek. Bizdeki çeşitlemelerinden çok farklı olan rock müzik ve yeni dalga olarak nitelendirdiğimiz akım, Batılı müzik adamları ve toplumbilimcileri tarafından önemle inceleniyor. Sürekli taklit edilen ve sorunun yalnızca "magazin" yanı ile ilgilenilen rock (ya da pop) müzik, aslında üzerinde önemle durulması gereken bir olgu. Bugün, örneğin, Fransa'da rock müzikle ilgili her ay yayınlanan kitap sayısı, 4'dür. (Le Monde de la Musique dergisine göre.) İngiltere'de yayınlanan "1982 Rock Yıllığı"na göre, İngiltere'de bir yılda yalnızca rock müzik üstüne yayınlanan kitap sayısı 12'dir. Bunlardan ikisi ansiklopedi niteliğindedir. ("İngiltere'de Rock Tarihi" ve "1950-1980 Dünya Rock Müzik Yıllığı") Bizim de amacımız, "modasına" bulaşılan ama, bilimsel yanı her zaman gözden kaçınlan bir alanda ilk sözleri söyleyerek, tartışma ve düşünme ortamı açmaktır... ●

1) Le Monde de la Musique, S: 7, 1979.
2) İngiltere'de yaşayan Antillilerin her yıl yaptıkları geleneksel karnaval.
3) Le Monde de la Musique, S: 7, 1979.
4) Le Monde de la Musique, S: 10, 1979.
5) a.g.y.
6) Wire grubu yeni dalga içinde "soğuk müzik" olarak adlandırılan bir müzik türünü uyguluyor. Karamsarlık ve büyük kent yaşantısının "soğuk" olarak nitelendirildiği şarkılar söylüyorlar.

İngiliz polisi eşliğinde yapılı Antiller şenliği

YEDİ YILDA YEDİ 'AHU' DAHA

Mehmet İzer

"Güzellik ve Aşk Tanrıçası Afrodit'in, Akdeniz'in beyaz köpüklü sularında doğuşundan bu yana, biz kadında onun güzelliğini onun cazibesini aradık durduk. Kadının büyüleyici, kışkırtıcı güzelliği, tüm arzuların, yaşamın, güzel sanatların vazgeçilmez konusu oldu. Güzel kadınlar için yaşandı, güzel kadınlar için savaşıldı, güzel kadınlar için öldü. Şövalyeler kılıçlarını kınlarından, yiğitler tabancalarını kılıflarından güzel kadınlar için çektiler. Bu uğurda hayatlarını kaybedenler oldu. Ama aşktan, kadından ve güzellikten vazgeçilmedi... Kadınlar da ressamın karşısına geçtiklerinde, kameraların, spotların önünde durduklarında güzelliklerini, cazibelerini bizden esirgemediler. Esirgeyenlerde oldu. Hâlâ da oluyor. İsteyerek ya da istemeyerek, bilerek ya da bilmeyerek, güzelliklerini ortaya çıkarmayan, çıkaramayan yığınlarca kadın var. Aslında ne onlar güzelliklerini esirgedikleri için namuslu, ne de ötekiler sergiledikleri için namussuz. Namusu bevi de bambaşka yerlerde aramak gerek. Belki verilen bir sözün tutulmamasında, belki insanın insana ve kendisine olan saygısında, belki diğer insanlarla olan ilişkilerinde aramak gerek. Namusu cinsellikle başlayıp, cinsellikle biten bir şey olarak görmek insanı yanıltabilir. Ahu Tuğba'nın nefis fotoğraflarına bir şeyler yazmayı düşündüğümüzde bunlar takıldı aklımıza. Bütün bu karmaşada güzelliğini ve cazibesini özgürce ortaya koyuyor. Onun için döğüşülüyor Her gün ondan söz ediliyor. İnsan ondan ilgisini esirgeyebilir mi? Aslan yelesine benzeyen sarı saçları, uykudan yeni uyanmışçasına bakan mahmur gözleri, yuvarlak vücut hatları ile yaşamımızın bir parçası olan Ahu Tuğba'yı reddetmek mümkün mü?.. Gazinolara hiç gitmiyor olsak bile, aşklarıyla, başından geçen maceralarıyla, gözünü budaktan sakınmayan davranışlarıyla Ahu Tuğba'yı hepimiz tanıyoruz artık. "Bir erkeğe ümit veririm ki, yine gelsin... Ben gazinolarda en çok müşteri toplayan sanatçıyım..." diyor. Bu samimi sözü söyleyen kadına yakınlık duymamak elde mi?.. Bir gün gazetede evinin soyulduğunu, başka bir gün bir erkek arkadaşı tarafından çok zor durumda bırakıldığını öğreniyoruz. İşte, böyle bir olayı duyduğumuzda, ona acıyorsak, bilmeliyiz ki, bu ona, ya da onun gibilere duyduğumuz yakınlıktandır. Ve biz o yakınlığı duyduğumuz için onlar 'var'dır... Ona yaklaşanlara yakınlık göstermesiyle, değişkenliği ve inanılmazlığıyla, fakat her zaman koruduğu cazibesi ile Ahu Tuğba bir kadının soy özelliklerini üzerinde taşımıyor mu? Daha güzelleri, daha cazipleri, daha kültürlü olanları varsa, onlar da çıksın ortaya... Güzelliklerini sergiledikleri halde, kendilerine ve çevrelerine karşı 'namuslu' olabiliyorlarsa ne âlâ.."

Sanat satamadık bari seks satalım diyen bir basın kuruluşunun Karacan Yayınlarının Sanat Olayı Dergisi'ni kapattıktan sonra devraldığı derginin, Bravo'nun Aralık 1982 sayısından alındı bu uzun paragraf.

Artık "konuları için haklı olabilirsin, ama yazım ustalığına söz söyleyemezsin" diye bile savunulamayacak denli kendisini ortaya koymuş bir Atilla İlhan'ın öykülerini düzenli olarak yayınlayarak, Yaşar Kemal'le aldığı ödül için konuşarak edebiyatla da bağını kurup, son derecede yetkin bir sayfa düzeniyle, baştan sona renkli sayfalarıyla, tümüyle kuşe kağıda basılmışlığıyla... hani neredeyse iyi ki sanat dergisini satamadınız dedirtecek bir dergi Bravo.

Aynı alanda aşık attıkları diğer yayınlara (yani Erkekçe, Kadınca, Genç Kadın) kesin fark atacak denli ustalıklı. Malzeme kıtlığı da olmasa (sahiden bunlar için kadınlar malzeme değil mi?), yani güzel genç kızlarımız "namus"u cinsellikte aramasalar da kamera önüne fırlayıverseler çırılçıplak, basın yasaları, sansür yasaları da cinselliğe makas vurma "çağdışılığından" bir kurtulsa, bu yayınlar ve sanırım öncelikle Bravo yurda önemli döviz kaynağı da olabilir.

Öyleyse ne duruyoruz ki. Namus onların, para onların, kağıt, basım araçları onların, üstelik fetva da çıkarıyorlar, artık "namus"u cinsellikte aramayın diye, hadi göreve. Ülkemize biraz daha döviz getirmek sizlerin ellerinde "cici genç kızlarımız". Soyunun alabildiğine, korkmayın siz namususunuz", geçin onların yanına, hem ünlenin, hem döviz getirin. Olsun, sonunda "vesikalanmak"da varmış. O da yaşamın "gerçeği" değil mi?

Haydi durmanın hiç zamanı değil. Onlar da haklı. Yalnızca giyim tekellerine daha çok kazandırmakla olmaz. Biraz da "güzelliğinizi" kameralar önüne koyun, her dönemde satacak bir şey bulmayı becerebilenler de daha çok kazansın. Karacan, Gelişim basın çevreleri de daha çok kazansın.

Sloganımız belli, yedi yılda yedi Ahu daha.

Keşke Genelev'de Piyano Çalsaydınız

Karikatür: ATİLLA KANBİR

Orhan Alkaya

Usta sen ne kurnazsın / Asla yongaya basmazsın"

Yok ama; durun biraz! Hemen ıslıklayıp geçmeyin bu karamela söylemini. Şöyle bir yoklayın belleğinizi, onu rahat bir köşede uzanmış bulabilirsiniz. Yanıbaşında, hep beraber ıskaladığımız "Aman hocam çatlar patlar" sinyali... Geriye doğru sayarsak, daha neler çıkar kimbilir. Sözgelimi, 23 yaşındaki bir delikanlının milyarlık bilançoyla sonuçlanmış bankercilik oyununu imleyen "Yorumsuz!" gibi. Ya da, "Yok aslında birbirimizden farkımız. Ama biz..." deki şahlanan "dürüstlük":ve tabii baş köşede, "Koltuk altına beni sık, istediğin erkeği arakla!"lar, "Erkek ata biner!"ler...

. . . . . .

Reklam söylemlerini tartışmak değil amacım. Bu, dışsallaştırıldığında alabildiğine ucuz, bayağı çekicilik imgeleriyle kimlerin ereksiyona getirilmeye çalışıldığını da yazmayacağım. Beni asıl ilgilendiren, bir yanlanyla edebiyatçı (ve tabii muhalif), diğer yanlarıyla da, reklamın sihirli değneğiyle çok sayıda beyne gönderme yapan -bu arada bir dizi sonucun da nedenselliğini hazırlayan- muvafık parlak kalemler, hizmet zekâları...

Yetenekli bir şair metinyazar, "silah fabrikasında işçi olarak çalışan bir barışçı..." diye tanımlıyor reklam yazarını.[1] Fransız reklamcı ve dünyanın en büyük reklam şirketlerinden birinin sahibi Jacques Sequela da, Anneme reklamcı olduğumu söylemeyin. O benim bir genelev'de piyano çaldığımı sanıyor koymuş kitabının adını. Seguela'nın kendisiyle de dalga geçmeyi beceren ironisi yanında, birinci tanımın inandırıcılığı iyice tartışılır sanırım. Öyle mi gerçekten; silah fabrikasının barışçı işçisi mi reklam yazarı; yoksa fabrikanın beyin takımında mı görevli? Sözgelimi, satış alanları açan provakasyon ekibinde, ya da pazarlama grubunda falan... Ve devlet bütçesine yakın bir paranın bankerlerce ucurulduğu Türkiye'de, bu gelecek soykırımının neresinde yer alıyor metinyazar? İntihar eden bankerzedelerden söz edip, bir vahşet tablosu çizmeyeceğim şimdi. İsrail terörizmine silah üreten fabrikalarla kıyaslamaya da niyetim yok tabii ki. Algı gücünü tutsak almayı hedefleyen, görünürde özgür seçme önerisinde bulunarak, aslında, seçme ihtimallerini belirli bir çerçevede aynılaştıran silahlar üretiliyor burada. Yani, anamalcı sisteme katıksız bir ideoloji üretimi... Peki, ne işi var genç şairin orada? "Kastelli yeni dünyalar kurar!" çarpıcılığını yakalayan bir başka genç yazar, bugün, kurduğu reklam şirketinin başında köşeyi dönmenin hesaplarını yaparken, Kastelli'nin 1 milyon insana kurduğu yeni dünyada ne kadarlık sorumluluk payı olduğunu düşünmüyor mu hiç? Başkalarının Haziran'larına satış şansı bol öyküler düzmek kadar kolay mı, o Haziran'larla karşı konulan bir dizgeye ideoloji üretmek?

Bir kimlik kaygaşası hüküm sürüyor ortalıkta. Aynı zaman dilimi içinde, şehir yaşamının binbir renkli mozaiğinde gezinip, kimbilir hangi kederli, sevinçli, acılı, coşkulu an'lara sırt vererek şiirler, öyküler, romanlar sürgünlemeye çalışıp, gene aynı zaman dilimi içinde, üç gün sonra kaçacak bankere daha fazla para akıtılması için en çarpıcı sloganın hangisi olacağını düşünmek iki eski sevgiliyi yıllar sonra (bir kasapta!) karşılaştırıp, buradan konfeksiyon sloganı çıkartmak, kimbilir hangi söylevlerde karşı durulan nesne kadınlarla doldurmak ortalığı; bu neyin doymazlığı ki, aşınan değerlerin, yozlaşan güzelliklerin, harcanan umutların sırtından kazanılıyor üç kuruşlar, beş kuruşlar?... Evet, üç kuruşlar, beş kuruşlar, fazla değil. Bohemya'nın ayağa düştüğü Türkiye'de (Mimi'ye doktor çağırabilmek için paltosunu satan La Boheme'in kahramanı değil bunlar tabii ki...) para hesabı yapmadan içki içebilmek, Papirüs'te, Gezi Otel'de rutin konaklamalar, hadi bilemediniz bir de mavi yolculuk, bir kenarda "gelecek güvencesi", birazcık... Mamul sahiplerinin, banker babaların Mark'a, Frank'a, Dolar'a deplase ettiği milyarlar yanında üç kuruşlar, beş kuruşlar işte...

Silah fabrikasının barışçı işçisi olup olmadığı sorusunu, son Kastelli kampanyasının yaratıcısı sayın İzzet Yasar'ın bir kez daha sorgulamasını dileyerek, bu konudaki bazı ilginç yaklaşımlara da kısaca değinmek istiyorum. Sayın Moris Maçoro reklamcılığın da bir sanat olayı olduğunu söyleyerek, ".. reklam fotoğrafçılığına ise tapıyorum..." diyor. (2) Ne diyelim, Allah mübarek etsin! Kutsal kitabı para olan yeni bir din galiba. Hem memleketimizin yeni bir sanat kuramcısı kazanmış olması da ayrıca sevindirici... Sayın Egemen Berköz'se, "Reklam edebiyat değil, bir bilim." diyor.(3)

"-Tamam, tamam sustum!

Şimdi diyeceksiniz ki, reklam filmleri çeken ünlü sinema yönetmenlerimiz, bu filmlerde oynayan, seslendiren oyuncularımız da var, neden ille de edebiyatçı metinyazarlar? Doğru. Ama, o yönetmenlerimizin tipolojisi başlı başına bir yazı konusu. Alyon sokakta her gün iskambil mesaisi yaptıktan sonra, nasıl olup da bazı çok duyarlı ilişkileri yakalayabildiklerine şaşar durumum bazı usta yönetmenlerimizin. (Tabii, bir bölümü de adı anılacak tek film yapmadan yazdırmışlardır filmografilerini.) Oyuncularımızsa başka alem, onlara bir yazı da yetmez. Ve hepsinden önemlisi, bir reklam kampanyasının beyni metinyazardır. Reklamın izleyiciyi yakalayan im'ini bulup, bunu imge'ye dönüştürecek tuzağı o kurar, ideolojik söylemi oluşturur. Diğerleri edilgin, aracı, metinyazar etkin, birinci dereceden sorumludur reklamda. İlk ağızda, edebiyatçı kimliğini de cebinde gezdirerek emsalli bir paradoks oluşturan metinyazarların gündeme gelişi bundan. Biraz edebiyatımızla, çokca da yaşam pratiğimizle ilgili bir sorun yani...

Evet, yaşam pratiğimizle ilgili bir sorun. Sokaklarında tavernalaşmış BMW'lerle gezilen... Sokaklarında video kusmuğu birahanelerden geçilmeyen... Meyhanelerinde 'ocakbaşı' viski içilen... 40. Senfoni'yi uvertür yapıp, Kahire Radyosu'ndan 'inilti araklayan arabeskli, 'Come here Şehrazad'lı...; Hava kararınca eve girmezse babasından dayak yiyen "hippy"li... Lâz uslubu mimarının tek tuğlalı duvarları arasında "birleşmiş ve kaynaşmış bir kütle" olma mutluluğuna eriştiğimiz... Uzatmaya ne gerek var; şu ŞİZOİD toplum yapısından herkes gibi sanatçıların da etkilenmemiş olması düşünülemez elbette. Ama "bir şeyleri" dönüştürmeyi, değiştirmeyi amaçlamayan sanatçı da düşünülemez. Sanat bir karşıkoyuş, bir uzlaşmazlık, üst düzeyde bir dönüştürme eylemi değilse, nedir? Kimdir edebiyatçı? Tüketim toplumuna kandırmaca fetişler sunan adam mı? 1 milyon insanın gelecek umudunu dolandıran Banker Baba'nın düdüğü müdür şair? Bu şizofrenik yapıdan etkilenmemiş olmaları düşünülemez; kabul. Ama, bir yandan "muhalif", "karşı söylem kip'li" beri yandan da "kobay halk"ı TV, gazete, vs. laboratuvarlarında "rekabet testi"ne tabi tutan dizge oluşturucular olmalarını kabullenmemiz de beklenemez. ARTIK AYRILMALI YOLLAR. Hiç değilse bu otobüs son durağa geldi. İsteyen orada kalsın, bohçası arkadan gelir. Dönmek isteyen de biraz yürümeyi göze alsın lütfen, biraz da yorulmayı. "Ne yardan, ne serden" zihniyeti de müflis (!) milyarderlerin yanına gitsin...

1) İzzet Yasar. Gösteri sayı 9, s. 71.
2) a.g.d. s. 74.
3) a.g.d. s. 68.

Kolaj-karikatürler: ERCAN BAYSAL

"SANSASYONEL GAZETECİLİK, 'ASPARAGAS' DENİLEN ASLI ASTARI OLMAYAN HABERCİLİK, AŞIRI MAGAZİNLEŞME, AŞK FOTOROMANLARI, SANATÇI/OYUNCU DEDİKODULARI, AÇIK SAÇIK FOTOGRAFLAR, LOTARYACILIK, PİYANGOCULUK, ÇOK SAYFALI RENKLİ EKLER, POSTERLER VE AYAKTOPUNDAN SONRA, GAZETELERİN YENİ KOZU *GENÇLİK!*..."

Gençlik ve Basın

Kamil Eryazar

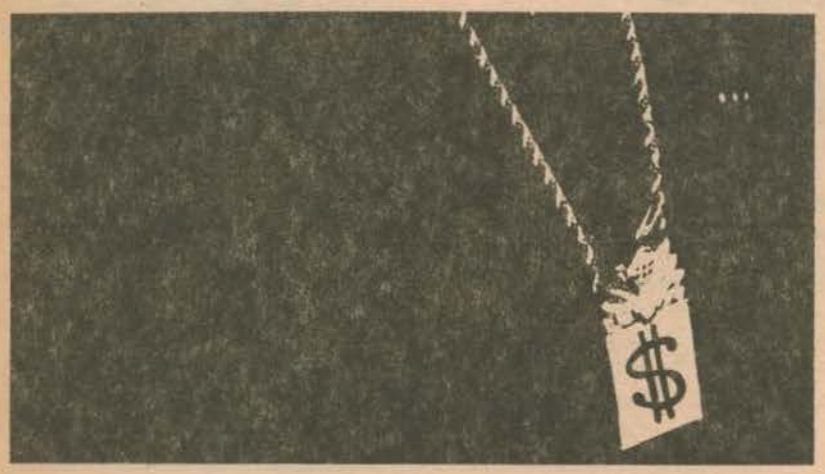

Günlük gazeteler, geçtiğimiz Ekim ayından başlayarak, öncelikle yüksek öğrenim gençliği olmak üzere, gençliğin sorunlarına ağırlık vermeye başladılar. Birbiri ardına gençlik sayfaları/köşeleri düzenlemelerinin yanısıra, gençlerin kimi yaşamsal sorunlarını, sekiz sütuna manşetlere kadar bile çıkardıkları oldu... Gerçi eskiden de, gençlik sayfaları/köşeleri vardı ama içerikleri tümüyle değişikti! Artık gazeteler, gençlerin sorunlarını daha gerçekçi açıdan yansıtmaya başlamışlardı ve yayınları genelde yüksek öğretimde okuyan öğrencilere yönelikti. Öğrenimle ilgili yeni çıkan yönetmeliklere karşı tepkileri, eleştirileri, barınma konut (yurt) sorununu, sıcak yemek yerine peynir, ekmek, zeytin yiyerek yaşamaya, okumaya çalışanları, işsizliği, geçim sorununu; gençlerin yakından ilgilendikleri dünyadaki çeşitli siyasal-sosyal-ekonomik olaylar ve gelişmeleri bile en ince ayrıntılarına kadar dile getirmeye başladılar. Durdukları yerde "bayram değil, seyran değilken", böyle bir değişikliğe neden gerek-sinme duymuşlardı?..

CUMHURİYET Gazetesi, Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tasarısı açıklandığı ilk günden beri, sürekli olarak konuyla ilgili tepki, eleştiri, yorum ve haberlerine ağırlık vermiştir. Geçtiğimiz aylarda YÖK tarafından çıkarılan Çerçeve Yönetmelik'i izleyen günlerde bu yazılar daha da yoğunluk kazanmış, "Yüksek Öğrenim Gençliği Ne Diyor?", "Öğretmenin, Öğrencinin Soruları-Sorunları..." araştırmaları/köşeleri hazırlanmıştır... Hakkında, kimsenin doğru dürüst birşey bilmediği, çok bilinmeyenli denklem sistemleri gibi karışık zor yönetmelikleri, açıklamaları, demeçleri anlamaya/çözmeye çalışan gençlere, bir kılavuz işlevini görmüştür. Diğer gazetelerin günlük net satış ortalaması, aynı kalırken, üstelik düşerken, Cumhuriyet'in günlük net satış ortalaması gençlik sorunlarına ağırlık vermeye başlamasından sonra, gözle görünür bir şekilde artmıştır... Bunu gözlemleyen gazete yöneticileri de, hemen kollarını sıvamışlardır!...

Sansasyonel gazetecilik, 'asparagas' denilen aslı astarı olmayan habercilik, aşırı magazinleşme, aşk fotoromanları, sanatçı/oyuncu dedikoduları, açık saçık fotoğraflar, lotaryacılık, piyangoculuk, çok sayfalı renkli ekler, posterler ve ayaktopundan sonra gazetelerin şimdi de yeni kozları: *GENÇLİK!*..

Bir olayın geçmişini bilmeden, bugünü hakkında karar verebilmek, eksik yetersiz, oldukça soyut bir davranıştır. İsterseniz, basın ve gençlik ilişkisinin geçmişine, kısaca göz gezdirelim...

Bilimin ve teknolojinin hızla ilerlediği, uzay ya da sibernetik çağı diye adlandırılan günümüzde, küçük yaştan başlayarak, kişilerin becerileri ve yeteneklerine göre eğitilmeleri yerine, bunun tam tersi olan, çağın gerisinde kalmış, beklenileni vermekten çok uzak, her telden karma bir eğitim sistemi, orta öğretimden yüksek öğrenime geçmedeki güçlükler, her yıl orta dereceli okullardan mezun olduktan sonra işsizler ordusuna katılma, atölye ve fabrikalarda, oto tamirhanelerinde sağlıksız yaşam koşullarında kendilerinden büyük dev makinalar başında çalışma, giderek artan yaşam pahalılığı, huzursuzluk, enflasyon ve işsizlik, okuma olanağı bulamama, yeterli ve düzenli beslenememe, cinsel sorunlar,... gibi gençlerin çok önemli yaşamsal sorunları ortadayken, gazeteler gençlere nasıl yaklaşıyorlardı?..

Daha çok genç kız ve kadınlara yönelik, hiçbir kültürel ve sanatsal değeri olmayan, gençleri üreticilikten uzaklaştırıp sınıf atlama özlemlerine, artist olma, köşeyi dönme gibi düşlere iten (sözde aşk) fotoromanları, resimli/çizgiromanlar, gençleri bunalıma, cinsel sapmalara sürükleyen açık-saçık (pornografik), toplumun aktörelerine ve basın-aktöre yasasına uymayan, aykırı düşen yayınlar, çeşitli (sözde) sanatçıların, eşcinsellerin, ilgisiz tiplerin özel yaşantılarına ilişkin söylenceler, dünyanın taa bir ucundaki bilmem hangi artistin ne giydiği -kiminle yaşadığı, bilmem kimin ne zaman kadın olacağı (olduğu), bilmem hangi artistin (ya da bakanın) kiminle yatıp kalktığı, filancanın artistin evlenip boşandığı, sosyete partilerinde yenilen beş yıldızlı yemekler, büyük kentlerin sosyetesinin gece yaşantılarında giydikleri beş yıldızlı giysiler...

Evet yadsınamayacak bir gerçek olarak, gazetelerin gençliğe gösterdikleri ilgi ve saygı düzeyi, bu yöndeydi. Onlara göre, okuyucu (daha doğrusu izleyici!.) için önemli olan kadın gövdesi olmasına karşın, "kişisel ve fiziksel bir özellikleri olmayan" kişileri öne çıkarıyor, "star" laştırıyor, basın özgürlüğünü ticaret özgürlüğüne araç yapıyorlardı. Aynı hafta ya da günlerin gazetelerinde, bir "star"a ilişkin birbirinden çok ayrı/tersi haberler yayınlanıyor, kısacası çıplak fotoğrafları yayımlayabilmek için, haberler "salt nedensi" oluyor, gerektiğinde yalan, olmadık haberler bile uyduruluyordu.

Günlük yaşamın sorunlarından, monotonluğundan, çelişkilerinden bunalan kişiler de, bir tür değişiklik gereksinmesi olarak, kaçışı çözümü, magazin sayfalarını dolduran "star"ların "günlük yaşamın dışındaki!" özel yaşantılarında, ayrıklıklarında, öznelliklerinde bularak, bu gazetelere para yatınyorlardı.

Eleştirmen Murat Belge'nin "Gündelik Yaşam ve Magazin" konusuna ilişkin bir saptaması, bazı gerçekleri yansıtmaktadır:

"... Gündelik hayat monotondur, tekrarlarla doludur, sıkıcıdır. Ancak, modern toplumlarda birtakım yapılar, kitleleri oluşturan insanların bu sıkıcı hayatlarından çıkıp, toplumların gidişini belirleyen mekanizmalarla daha yakından ilişki'ye geçmesini önleme işlevini yerine getirir gibidir. Kendi hayatının monotonluğundan sıyrılmaya çalışan "kitle-insanı" oradan ancak yarı-efsanevi ve yapay bir dünyaya geçebilir. Bu dünyayı oluşturan çeşitli kurumlar vardır; yayın düzeyinde o dünyanın temsilcisi Türkiye'de genel olarak "magazin" dediğimiz şeydir.

"Magazin"le "gündelik hayat" arasında çelişik bir ilişki vardır. Çünkü magazin gündelik hayattan kaçışı sağlar gibi görünür, ama sonuçta insanı yeniden, dosdoğru gündelik bayatın içine havale eder. Bu bakımdan, lastikle kaplanmış bir duvar gibidir: Kendisine atılanı yumuşak inişle geldiği yere gönderir, ama bir değişiklik olmuş yanılsamasını da yaratır. Serüveni kalmamış insanlara hayali bir serüven yaşatır..."

İçinde yaşadığımız toplumda, yapısına, uygun olarak, kişiler arasındaki her türlü ilişkinin, mülkiyet, para, cinsellik, kişisel çıkar ve yararlanmalar,.. v.b., üzerine kurulması istendiğinden, ilişkiler, olması gerektiğinden daha başka bir şekilde başlayıp gelişerek, yanlış, kötü, yapay olarak düşünülüp, yorumlanmakta ve doğal olarak, bu olgu kadın-erkek ilişkilerine de yansımaktadır. İlkokulu bitirene kadar, ortaokul yıllarına bile, birlikte kardeşçe gülüp oynayan kız ve erkek çocuklar daha sonraları, egemen düşüngü tarafından bilinçli olarak birbirlerinden koparılmakta, yabancılaştırılmaktadır. Artık bundan sonra erkekler, çeşitli pornografik film ve yayınlarla, kızlar ise fotoroman, resimliroman gazete, dergi, kitaplarıyla doğal gereksinmelerini gidermeye çalışmaktadırlar. Böylece, anamalcı çevreler, hem kendilerine yeni bir pazar yaratmakta, hem de kişilerin en doğal gereksinmeleri olan kadın-erkek ilişkilerini yozlaştırıp, toplumda yeni yetişen genç beyinlere, kendi düşüngülerini aşılayıp, "yabancılaşma"yı yaygınlaştırarak, sömürü düzenlerinin ayakta kalabilmesini ve sürdürülmesini sağlamaktadırlar. Erotik, pornografik film ve yayınlardan resimliroman, fotoroman gazete, dergi, kitaplarından, kısacası egemen sınıfların elinde bulunan gittikçe yaygınlaşan kitle iletişim araçlarından ve çevrelerindeki feodal ya da yarı-feodal değer yargılarından etkilenerek koşullanan gençlerden; erkekler; kadını, salt cinsel gereksinmelerini gidermek amacıyla, alınıp satılabilen bir meta, ikinci sınıf bir kişi olarak tanıyıp, algılamakta; kızlar ise, karşı cins tarafından, yukarıda belirttiğim nedenlerle, toplumda sürekli ezilip, aşağılanıp, hor görüldüklerinden, bu ezilmişliklerinin öcünü alabilmek ereğiyle, -kimileri de yeni yeni öğrendikleri "feminist" düşüncelerle- erkeklere karşı, ellerindeki, tek savaş aracı olarak görebildikleri cinselliklerini, bir sömürü aracı olarak kullanmalarının gerekliliğine inanmakta ve sürekli kafalarında, "artist" olarak ya da varsıl bir koca bularak köşeyi dönme, sınıf atlama özlemlerini tasarlarlar, olmuşlardır.

Doğal olarak, kişilerde yasaklanan/bastırılan ilişkilere duyulan ilgi ve gizemler giderek artmıştır. Gençler, üretmekten ve yaratıcılıktan uzaklaştırılmaya çalışıldıkları için, sanki karşı cinsle aralarında çok büyük, aşılması güç engeller olduğu izlenimine kapılarak, onlara yaklaşabilmelerinin olanaksız olduğunu sanmışlar, bazen cinsel sapma derecelerine varabilen ruhsal bunalımlara sürüklenmişlerdir... Bütün bunların sorumluları arasında şimdilerde gençlere iye çıkmaya kalkışan bazı gazetelerde vardır...

Herşeye karşın dünya dönüyor, zaman süreci işliyor, kişiler, özellikle genç kuşak, yavaş yavaş bilinçlenmeye, gerçeklerin ayrımına varmaya başlıyorlardı... Acımasız günlük yaşam koşullarında, yaşayabilmek kavgası veren kişileri fotoroman, piyango, ayaktopu, asılsız söylenceler, pornografik yayınlar ilgilendirmemeye başlamıştı, düşler evrenine sürüklenmek istemiyor, gerçeklerden kaçmanın çözüm yolu olmadığını görüyorlardı. Yaşamsal gerçekler, gerçeklerden kaçılmaması gerektiği zorunluluğunu öğretiyordu...

Çok yaygın olarak bilinen, kolay tutumbilim yasasına göre, istem bu yöndeydi, sunu da isteme bağlı olduğuna göre buna göre ayarlanmalıydı, yoksa üretilen mal (gazeteler) elde kalacak, satışlar düşecekti... Artık gazeteler için kabuk değiştirme, yenilikler yapma zamanı gelmişti ve yaşamdaki her olguda olduğu gibi ilk akla gelen "stepne", "gençlik"ti!...

İşte, bunun içindir ki, büyük basın tekellerinin gazeteleri ardı ardına yeni gençlik sayfaları, gençlik köşeleri düzenlemeğe başladılar ve isteme bağlı zorunlulukla geçmiştekilerden ayrıcalıklı olarak, içeriklerini değiştirerek... Daha önceki; sosyetenin çeşitli toplantı ve partilerde giydikleri, ederleri normal bir ailenin bir aylık tüm gereksinmelerini karşılayabilecek olan beş yıldızlı ipek giysilerin yerini spor giysiler, blue-jean'lar, kazaklar, penyeler, gömlekler almaya başladı. Çeşitli tiplerin özel yaşantılarına ilişkin olmadık söylenceler uydurulamıyordu, güncel sorunlara değiniliyordu...

Ama her zamanki gibi bu kez de dürüst değillerdi! Tek tip düşünen, tek tip giyinen, "standart" bir gençlik yaratma çabasına giriştiler. Büyük bir giyim şirketinin, aynı zamanda gazete de çıkaran diğer büyük holdingle ortaklaşa başlattıkları reklam kampanyasına, gazeteleri de araç yaptılar ve "Abcde Mudo Gençliği!" oluşturulma yönünde, ilk adımlar atıldı...

Büyük basın tekelleri, bu yeni düzenlemeye, gençleri düşündükleri, ilgi ve saygı gösterdikleri, sorunlarını çözümleme de yardımcı olmak için gitmediler. Gençliği ve sorunlarını, acaba gözleri yeni mi görmeye başladı, daha önce akılları neredeydi?... Geçmiş yıllarda, gençlere karşı birçok saygısızlık yapanların, üretici yönelmeden uzaklaştıranların, düşler evrenine itenlerin, bunalımlara, sapmalara sürükleyenlerin, şimdi gençliği savunmaya, gençlik sayfaları/köşeleri düzenlemeye ne hakları olabilir, hangi yüzle bu işe kalkışabilirler?.. Onlar için herşey, tiraj, para, daha çok kâr ve koşullandırılmış "standartlaştırılmış" kafalardır!..

Biz yine de, bu değişikliği, Türk Basını açısından iyi bir gelişme olarak görüyor, gazetelerin bu sayfa/köşeleri hazırlarken daha tutarlı olmalarını, hazırladıkları gazeteyi bütün olarak değerlendirmeleri gerektiğini (örneğin, yeni gençlik sayfalarıyla, verdikleri eklerin, diğer sayfalarda yer alan fotoğraf, yazı ve haberlerin *"çelişmemesini"*), toplumsal gerçeklerden uzaklaşmamalarını vurguluyoruz...

türkmen köyünde son gece

denizlere öykünsek, dağlar alınırdı yürümüştük
bayram sabahlarına uyanan çocuklar gibi
nerde olsak ilişirdik bir ucuna tan ağartısının
'sen doğmadan' diye başladıkları da olurdu
bir tarihi anlatmaya titreyen mum ışıklarında

yarın gidiyorum, şakımayın yıldızlar sormayın
konuşalım demiyorum, susarak ta çoğalıyoruz ya
gizimi veriyorum bu eve, ağaca, akıp giden suya
günler zor olacak görüşelim diyemiyorum

benim de isyanlarım oldu, yol ayrımlarında depreşen
güneşli avlularda söyleştiğim ağır başlı köyliler
şimdi git deseler de güze dönen bu yerlerden

saatler ilerlemişti, uçurumun dibindeydi uyku
uzak şehirlere otobüs biletleri yastığunun altında
sürgünde bir güvercin gibiydim o gece...

üşümek

kime anlatılır kasımda üşümek
sokul yanıma suç ortağım ol
kapat kapıları vakit kalsın
gelseler de böyle bulsunlar bizi

yazılmamış, bir başka mevsime kalmış
mektuplarım var beni bekleyen
sevgilim uyku sızıyor gözlerimden
saatim gelmiş, kalkıp gidemiyorum

öyle durur elleri göğsüne kavuşuk
yitirilmiş gümüş bakışlı kızlar
kaldırımları çınlatıyor yalnızlıkları
yalan mıydı tüm çarşılar, buluşmaların

ne aranır rengi soluk vitrinlerde
kim ölüdür kim yaşıyor bilinmez
izler karışır bu yangın yerinde
geçti yavan sevdalarla avunmak

kaç sene geçti ölümlerin üzerinden
yağmura çıkalım kanatlarımız ıslansın
ayrılacının çocuklarıyız, izin ver
izin ver dokunayın saçlarına

atilla çınar

Akarsu ve Taşer'in Ardından

Yılmaz Onay

Türkiye'nin gerilimli günlerinde yaşıyoruz. Dışardan biri şöyle bir baktıktan sonra Türkiye'yi anlatmaya kalksa oldukça karanlık bir tablo çizer herhalde. Oysa gerçek o kadar umut kırıcı değildir".. Bu satırların yazıldığı tarih, 1970 yılının Şubat ayı. Yazan, S.Günay Akarsu. "Tiyatro 70" Dergisi'nin ilk sayısına, "Yeni Bir Tiyatro Dergisi'ne Başlarken", deyip yukarıdaki sözlerle giren Akarsu, "yaşadığımız koşullar ne denli ağır olursa olsun, bütünüyle arayan, çıkış yolu bulmaya çalışan bir toplum, önünde sonunda aydınlığa ulaşır", inancıyla sürdürüyordu önsözünü. "Tiyatromuz da aynı görünüm içindedir... Şimdi ne yapmak gerek? İşte bu sorunun cevabını arıyacağız bu dergide.. İyi niyetine inandığımız her düşünceye açık olacak bu dergi", demiş ve "Hepimize başarılar" dilemişti..

Yıl 1979. Bu kez "Oyun Dergisi'nin "Yeniden Çıkarken" başlıklı sunuşuna şöyle başlıyordu Akarsu: "1963-66 yılları arasında Oyun Dergisi, sonra ilk oniki sayısıyla Tiyatro 70-71 Dergisi ve 1979'da gene Oyun Dergisi. Bu, yüklendiğimiz üçüncü tiyatro dergisi çabası oluyor yani.. Halkımızın tarihsel doğrultuda gelişen bilinçlenmesine koşut olarak tiyatromuzun yarınına umutla baktığımız için bir tiyatro dergisinin gereğine ve işlevine inanarak işe girişiyoruz".. Günay'ı yitirdik. Böylesine önemli bir "iş"in ve "işlev"in yetkin, deneyli, inançlı, kararlı kişisini yitirdik. Ama koyduğu soru, kendisinin kazandırdığı zengin çaba ve katkılarla birlikte yaşıyor ve hep Günay'ın imzasını da taşıyacak: "Şimdi ne yapmak gerek?"

"Toplum alanında olsun, sanat ve düşünce alanında olsun, soysuzlaşmanın başladığı zamanlarda soylu olana doğru atılma çabalarının da güçlenip hızlandığı görülür. Böyle olmasaydı gelişim ve devrim olaylarını doğuran, yöneten, sonuçlandıran yasaları ilmi bir aydınlık içinde açıklamak imkânsız hale gelirdi".. Bu satırlar da, Suat Taşer'in çevirdiği, Stanislavski'nin "Bir Aktör Hazırlanıyor" adlı eserinin, 1967 tarihli yayınına Taşer'in kendisinin yazdığı önsözün ilk cümleleri.. Çarlık Rusyasındaki "1880'lerle 1890'ların" tiyatro ortamına değinirken Taşer, "Tiyatroyu parazitlerin yemliği olmaktan kurtarıp asıl ödevine kavuşturma ülküsü, zamanın önde gelen sanatçıları ile, aydınlarını birbirine yaklaştırmış(tır)", diyordu. 1967'lerde bu çeviriyi yayınlarken Taşer, kendi çabasını da şöyle açıklıyordu: "Aktörlük sanatının grameri sayılan bir eseri dilimize çevirmekle metod yoksulluğu içinde kıvranan tiyatromuza, azıcık da olsa, bir yaranmız dokunabileceği umudu içindeyiz"..

Burada, Brecht-Stanislavski tartışmasına dayanarak Stanislavski'nin gerçekçilik alanındaki son derece önemli tarihsel yerini yadsımak düşünülemez. Nasıl ki, Stanislavski'ye dayanarak da Brecht'in toplumcu gerçekçilik alanındaki bir o kadar belirleyici ve yaratıcı önemi'ni küçümsemek kimsenin aklına gelemez. İkisi arasında bir karşılaştırma ve tartışma, her şeyden önce "gerçek"in "sahte"yi aştığı düzeyin ötesinde başlar. Üstelik Kaethe Rülicke'nin dediği gibi, gerek Brecht tiyatrosu, gerekse Stanislavski yöntemi, asla bitmiş, kapalı "sistem"ler değildirler; toplumsal yaşama ve gerçeğe dayalı, yaşayan, yaratıcı birer süreçtirler ve biribirleriyle çatıştıkları noktalarda da birbirlerini dışlamazlar, dışlamamışlardır. Öte yandan, bizde de örneğin 1967'ler, Stanislavski yöntemiyle Brecht yöntemlerinin karşıtlıklarının belli çerçeveler içinde tartışılmaya başlandığı dönemlerdi ama, söz konusu tartışma zaten ancak çok dar bir ortamda ve büyük olanaksızlıklar ve engellemeler içinde sürdürülebiliyordu (Nitekim Günay'ın Dergi yoluyla, yayınlar yoluyla, sağlıklı biçimde kurumsallaştırmaya çalıştığı alanlardan biri de buydu) ve daha da ilginci, bu tartışmayı içtenlikle yürütenler, gene Stanislavski'nin eserinin çevirisine, yani Taşer'in önemli çabasının katkısına da dört elle sarılanlardı. Brecht'i "solcu" olduğu için kapıdan içeri sokmayan Devlet Konservatuvarı ve Devlet Tiyatroları yönetimleriyse, Stanislavski'yi de çoktan unutmuşlardı. Bu nedenle Taşer'in "metod yoksulluğu içinde kıvranan" deyimi, o zaman da, bugün de, en büyük oranda, söz konusu Devlet kurumlarına ve ödenekli kurumlara yöneliktir.

Aynı önsözünde Taşer, "1938 yılında, ölmeden bir ay önce, öğrenci aktörlerine yaptırdığı son provalardan birinde", Stanislavski'nin: "Ölmek istemiyorum. Tiyatronun ne olduğunu ancak şimdi anlamaya başladığımı hissediyorum. Yani ancak şimdi yolumun başlangıcındayım", deyişini de kaydederek kendisi şunu ekliyordu: "Ne diyeyim, kitapsız dâhilerimizin kulakları çınlasın!". Bugünkü İstanbul Şehir Tiyatroları yönetimindeki "O iyi sanatçıdır, kitap filân okumaz" anlayışının kulakları çınlıyor mu acaba? Ya da Devlet Tiyatroları'nın, kendini böyle açığa dökmiyecek kadar "usta"laşmış, ama uygulamada tiyatro sanatına, çağdaş, bilimsel yaklaşmayı özleyen her gerçek sanatçıyı da aynı "usta"lıkla engelleyen "değişmez genel müdür"lük anlayışının kulakları çınlıyor mu? Taşer, Stanislavski'nin, "büyük işine girişme" sebebini" şu sözle açıkladığını belirtmiş: "Tiyatronun içine tiyatrodan nefret etmeye başladım"! Nice iyi niyetli, yetenekli, gelişkin tiyatro sanatçısının Devlet Tiyatroları'nda getirildikleri bugünkü durumu ne kadar güzel dile getiriyor? Dahası, asıl yöneticilerin kendileri ve onların gözdeleri, gerçek sanattan bilinçle "nefret" ediyor olmalılar ki, Televizyon reklamlarından, sanatsızlık ticareti kof piyasa gösterilerine, kötünün kötüsü filmlere kadar her yerde boy göstermekten hiç rahatsız olmayabiliyorlar.

Ünlü sözdür, burjuvazi, gemi batarken ilk olarak sanatı dışarı atarmış. Atıyorlar, habire atıyorlar, sahip çıkabilecekleri bir tek değer kalmamacasına atıyorlar. Çünkü hangi gerçek sanat değerine sahip çıkmaya kalksalar, mutlaka bir yanından bugünkü kendi durumlarıyla çelişiyor. Çünkü her gerçek sanat değerinin bir "gerçekçilik" yanı var. Dahası, iş o kerteye geldi ki, çelişkilerini ancak ince iki yüzlülüklerle örtebileceklerini gördüklerinden, bir de "gerçekçilik savaşı" vb. sahte kalıpları, yalanlarına kalkan yapan "kitaplı dâhiler" kullanmaya mecbur oluyorlar. Çünkü kendileri adına artık "umut"suzdurlar. Brecht'in deyişiyle "insan bile artık onların ataları olmaktan çıkmış"tır. İşte Taşer'in çabaları da bunlarla mücadele düzeyinde değerlenmektedir.

Hiç unutmam, Taşer, daha 1953'lerde Ankara Gazi Lisesi'nde, öğrenciler olarak giriştiğimiz bir oyun çalışmasına sanatçı gücünü katmayı gönülden kabul etmiş ve bizleri bir süre zevkle çalıştırmıştı. Ama daha sonra gelemez oldu. Nedenini soruşturduğumuzda öğrendik ki, "solcu" olduğu için öğrencilere tiyatro çalıştırması önlenmiş. Aradan otuz yıl geçti. Taşer'i yitirdik. Onun tiyatro sanatını yayma çabaları da, eserleriyle kalıcı kıldığı uğraş da saygın kişiliğiyle birlikte yaşıyor, geleceğe taşınıyor; Günay'ın. tiyatro sanatını en geniş halk kesimlerinin yaşamına ve mücadelesine kazandırma çabaları gibi, oyun yayınlanmasını bir yayınevi kurgusunda kurumlaştırma çabaları gibi, tiyatro tartışmasını ve bilgi akışını bir tiyatro dergisi çapında olsun kurumlaştırma çabaları gibi.. Ama "solcu" diye Brecht'i kapıdan içeri sokmayanan layış, bir zamanlar güya Brecht'e karşı (bir söz kalıbı halinde) sahip çıkıyor göründüğü Stanislavski'yi de zerre kadar anlıyamamış olarak gittikçe daha çok sahte gösterişleri'n gerisine gitmekte, artık kendi kendini taşıyamaz olurken, ne kendisinin taşıyacağı, ne de kendisini geleceğe taşıyacak hiç bir değer de kalmamaktadır elinde.

Taşer, Stanislavski'nin "eski biçim oyunculuğa, gösterişçiliğe, tiyatromsu olana, duygunun da, konuşmanın da sahtesine... takım oyunculuğunu mahveden yıldız sistemine, repertuvarda yer alan değersiz eserlere karşı" olduğunu belirtiyordu önsözünde. Kavga, "gerçek" ile "sahte" arasındadır öncelikle. Ve Taşer'in de, Akarsu'nun da uğraşlarına temel aldıkları "umut", sahteye değil gerçeke dayandığı için, onların eserini geleceğe taşırken bizlere de güç kaynağı olmaktadır. Stanislavski'nin yürekli gerçekçiliğine, Brecht'in toplumcu gerçekçiliği ışığında tartışıp değerlendirerek, geliştirerek sahip çıkıp geleceğe taşıyacak olanlar da biziz, onların çabalaruu bize aktarmada kendi çabalarını katarak yol açmış olan Akarsu'ları ve Taşer'leri de. Bunun bir onur olduğu kadar bir sorumluluk da yüklediğini unutmayarak elbet..

ALİ H. ÇEVİKER

Ali Çevikер 1952 Çarşamba (Samsun) doğumlu. 1980'de İİTİA'yı bitiren Çevikер, 1974'ten beri şiirle uğraşıyor. İlk şiiri 1977'de yayımlanan Çevikер'in şiirleri şimdiye kadar Saçak, Türkiye Yazıları, Edebiyat Cephesi, Yazın, Dönemeç, Yarın ve Milliyet Çocuk gibi dergilerde yayımlandı.

Korsan

Babam da az değil hani
Bu havalar, diyor, başka hava
Değil bildiğin gibi.

Uçurtmamı kaçıran rüzgarın korsanı,
Değil mi amca? O iyicil korsan.
Hem o jilet vurmaz ki iplerime
Susturmaz fırfırlarını;
Hiç yapmaz öyle şeyler.
Bazen yaramazca kapsa da
Benim ülkeme gider, bana döner.
Gözetlerim onu kalbimin kırlarından
Bir bakmışsın süzülüyor tepemde
Kuyruğunda serçeler
Papatyalar takılı terazisine.

Ama ya o çapkın değilse
Uçurtmamı kaçıran,
Bir daha dönmeyecekse...!
Diye uykuların kaçıyor.
Senin de kaçıyor mu amca?
Hadi söyle... Çekinme.

haziran '81

Asfaltta Bir Lirik

Temmuz.
Asfaltı yamıyor
Yol işçileri.
Zift kaynıyor
Tenekelerde;
Ateşin üstünde değil
Güneşle...
Az ötesi
Kışkırtıcı deniz.

Saldırınca
Katran dumanı
-Hemen de- ekşiyor suratımız.
Geçiyoruz.
Asfalt yanıyor
Geride kalıyor deniz.

temmuz '82

Semra... Bir Semender

"Kadın yanarken hiç bağırmadı."
—İki Yunanlı işçi—

Hayır yakmıyorum kendimi. Benzin değil
Güneşler dökünüyorum.
Yanmaksa yandım bugüne dek; artık-
Yaşamaya başlıyorum, bir semender gibi
Alevler alevler alevler içinde.

Çünkü yirmialtı mayıs günlerden. o en esmer--
Adımın koyulduğu gün.
Pasta falan istemez yaş günü gereksiz
Bir şiir kalsın benden, yeter. Uçuşsun
Yurdumun rüzgarlarında.

El açık beklenir payıma düşen döviz, isterler--
Bugün-yarın; üstünde Made in Germany yazsın.
Önlenebilir bu ölümlü yükseliş.

Evet yakıyorum kendimi. Adımı bırakıyorum
Kara bir gül olarak, çift kanatlı kapınızın
Paslı, kantal kapınızın tam önüne.

temmuz '82

Semender: Ateşte doğup yaşayan bir masal canlısı

TYS Davası

Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS)'nin 17 yöneticisi hakkında, TCK'nın 141/1 maddesi uyarınca 8-15 yıl, 1 kişi hakkında da TCK'nın 142/4 maddesi uyarınca 5 yıl ağır hapis istemiyle, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı "1" numaralı Askeri Mahkemesi'nde dava açıldı. Sendikanın kapatılması da istenen iddianamede sanıkların sendikayı illegal bir örgüt haline dönüştürdükleri, Nazım Hikmet'in kişilik ve icraatlarını övdükleri, hükümetin ve devletin emniyeti muhafaza kuvvetlerini alenen tahkir ve tezyif ettikleri öne sürülüyor.

Dergimizin Genel Yayın Danışmanı Osman S.Arolat'ın da yargılanacak yöneticiler arasında bulunduğu TYS yöneticilerinden, 141/1, 173/son, 31, 33, 36. maddelerinden yargılanacak olan TYS yöneticileri şunlar:

Aziz Nesin, Bekir Yıldız, Adnan Özyalçıner, Şükran Kurdakul, Demirtaş Ceyhun, Alpay Kabacalı, Osman Saffet Arolat, Atilla Özkırımlı, Ataol Behramoğlu, Haşmet Zeybek, Orhan Apaydın, Asım Bezirci, Tekin Sönmez, Aziz Çalışlar, Emin Galip Sandal ı, Kemal Sülker, Vedat Türkali.

Mehmet Sebük ise, 142/4, 173/son, 31, 33 maddelerden yargılanacak.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın istemiyle açılan soruşturma sonucu hazırlanan 'iddianame'nin "Netice ve Talep" bölümünde özetle şunlar deniyor:

"4 Şubat 1974 tarihinde bir bildirim vermek suretiyle sendikalar kanununa ve anayasaya göre tüzel kişilik kazanan Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS)nın, suç tarihi olarak kabul edilen 1976 yılı başlarına kadar kanundışı bir görünümün olmadığı; bilhassa 2. kongrenin yapıldığı tarihten sonra sendikanın yönetim kurulunca seçilen şahısların birlik ve beraberlik içinde olarak kuruluş tüzüğünde belirtilen ekonomik ve kültürel amaçlarının dışına taşarak yönetim kurulu olarak kararlar alıp bu kararları uygulama sahasına koydukları, ezcümle; DİSK'in 1 Mayıs günü düzenlediği yasal yürüyüşlere katılmaya, DİSK'in DGM'lerle ilgili direniş kararlarının kendi sendikalarınca desteklenmesine idam kararlarının kaldırılması hususunda İstanbul Barosu'nun yaptığı girişimin desteklenmesine, TCK'nun 141 ve 142. maddelerinin kaldırılması için faaliyet gösterilmesine, işçi sınıfının ozanı olarak tanımadıkları komünizm suçundan malıkum olan Nazım Hikmet'in doğum ve ölüm yıldönümleri için müteaddit defalar toplantılar tertip edilmesine, başka kuruluşlarca tertip olunan bu mevzudaki panellere katılmasına, "Nazım Hikmet Kurulu ve Nazım Hikmet Enstitüsü'nün sendikalarınca kurulmasına, bu kurul adına para toplanmasına ve bunlara benzer karar defterlerindeki kararlarla; ideolojisi itibariyle kanunun yasak ettiği amaç ve faaliyetleri benimseyen Nazım Hikmet'i övmek maksadıyla toplantı ve yayın yapıp, O'nun adına yardım toplamak vesair amaç dışı faaliyetlerde bulunarak Dernekler Kanunu'nun 35/B fıkrasındaki yasak fiilleri ika ettikleri, celp ve tetkik olunan 1, 2, 3, nolu karar defterlerinin tetkikinden anlaşılmıştır.

Ozan Nazım Hikmet'in 1977 Ocak ayında, 2 Haziran 1978 tarihinde ve 22 Ocak 1980 tarihinde yapılan anma toplantılarında; Ozanın sanatsal yönlerinden ziyade ideolojik taraflarının yapılan konuşmalarla, okunan şiirlerle ve çekilen mesajlarla propaganda düzeyine çıkılacak derecede övüldüğü, Ozan Nazım Hikmet'in yeni düzende kurulacak işçi sınıfının tahakkümünü tesis eden bir simge haline getirildiği, netice olarak Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS)nın bu dönemdeki yöneticileri kuruluş tüzüğünde belirtilen gayenin dışına taşarak TCK'nın 141/1 maddesinde ifadesini bulan illegal örgüt haline dönüştürdükleri anlaşılmaktadır."

Mustafa Sercan

1956'da Gaziantep'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini bu kentte tamamladı. 1981'de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ni bitirdi. 1976-1979 yılları arasında "İstanbul Merhaba Gösteri Topluluğu"nda tiyatro çalışmalarına katıldı. 1979-1980 yıllarında "İ.Ü.Mediko Sosyal Merkezi Tiyatro Topluluğu"nda oyuncu ve yönetmen olarak görev aldı. Röportajları, ele tirileri, tiyatro yazıları Cumhuriyet, Vatan, Demokrat Gazeteleri ile Tartışma ve Oyun Dergileri'nde yayımlandı.

"RUMUZ GONCAGÜL"

Oktay Arayıcı'nın yazdığı "Rumuz Goncagül", Ankara Sanat Tiyatrosu (AST)'nun 19. yılında ilk oyun olarak sahneye çıkarıldı.

Oyunda bir ana-kızın başından geçenler anlatılıyor. Evde kısmet bekleye bekleye 25 yaşına gelmiş bir kız: Gülsin. Gönlünü kiracıları Sıtkı'ya kaptırmış. Sıtkı'nın da gönlü Gülsün'de. Ne var ki iki genç birbirine açılmakta güçlük çekiyorlar, açılamıyorlar. Gülsün, Ayşen'in önermesiyle, anasının da zorlamasıyla bir magazin gazetesine ilan vermiştir. Ana-kız ilana gelen mektupları uygun olanları seçsin diye Sıtkı'ya verir. Niyetleri bu arada Sıtkı'nın ağzını aramak. Sıtkı yine doğrudan açılamaz. Ama Goncagül rumuzuna bilmeden kendi de bir mektup yazmıştır. Mektupların içinden onu seçer. Ana-kız Sıtkı'nın seçtiği mektubu "hayırlı bir kısmet" saymazlar. Sonunda uygun kısmetleri kendileri seçerler: Bir mirasyedi, bir inşaat kalfası, bir kadın avcısı, bir nikah memuru.... Bu erkeklere çeşitli yollardan "görücü" olunur. Her kısmetin böyle bir ilişkiden beklediği başkadır. Olayların gelişmesiyle bütün kısmetlerin "kof" çıktığını görürüz. İçlerinden yalnızca nikah memuru Müfit Mürted, Gülsün'ün annesiyle anlaşır. Ayşen, kendini tuzağa düşüren kadın avcısı Refik'i tanır. Dalaverasını ortaya çıkarır. Bununla da yetinmez, Sıtkı'nın Gülsün'e açılmasına önayak olur. Gülsün'le Sıtkı, İnsaf'la Müfit evlenmeye karar verirler. Kendilerini birdenbire bir hayale kaptırırlar.

Toplumun kurallarını yana itip evlenebilecekleri yanılmasına kapılırlar.

Ev sahibi çıkıp gelmese bu hayalleri sürüp gidecektir. İnsaf oyunun başından sonuna dek hep ev sahibini anımsamıştır. Tam unuttuğu anda çıkagelir. Geçim güçlüğü yüzünden evi satacaktır ev sahibi. Ev olmadan evlenmek olanaksız... Evlenmeye niyetlenmiş iki çiftin de hayalleri yıkılır.

"RUMUZ GONCAGÜL"ÜN GERÇEKÇİLİĞİ

Bir masal havasıdır sahnede esen. Masal havası ama masal değil. Bu hava içinde gerçekliği veren bir oyun "Rumuz Goncagül". İnsan gerçekliğini, insanı parçalamadan, bütünlüğünü bozmadan iletebilen bir oyun. İnsanı anlatıyorum diye söyleve girişmeden, sanat yapıyorum diye insandan uzaklaşmadan gerçekçi olabiliyor. Yaşamı insanlığı basit bir ayna gibi yansıtmıyor.

Sanatın özelliklerinden biri de yansıtma elbette. Ama yansıtma yaşamı, insanlığı, insanı derinliğiyle vermeli. Bireysel özellikleri, bireyler arasındaki, bireyle toplum arasındaki ilişkileri tüm boyutlarıyla verebilmeli. İlişkilerin çelişik yanlarını, uyumlu yanlarını iletebilmeli. Yansıtma *gerçekçi* olmalı yani. Gerçekçilik de bir yöntem sorunu. Bir taraf tutma özünde. *Nesnel olanın tarafını tutma (Brecht).*

Gerçekçilik biçimle sınırlı değil. Sonsuz sayıda biçim deneyebilir yazar. Oktay Arayıcı da ortaoyunu biçiminde yazmış. İnsan ilişkilerini yorumlarken *abartma* yolunu denemiş oyunda.

İnsan davranışlarının abartılması, karikatürleştirilmesi bir tehlike taşımıyor da değil gerçekçilik açısından. Abartmanın dozu, abartılan ilişkilerin neler olduğu önemli burda. Mizah dengesinin tutturulması önemli. Oktay Arayıcı "Rumuz Goncagül"de mizah öğesini gerçekçiliğin desteği kılabilmiş. Olanların abartılması yaşananların başka bir düzeyde ele alınması gerçekliği daha kolay algılatıyor seyirciye. Olmayanı olur göstererek, seyircinin olanı eleştirmeye yönelmesini sağlıyor. Onu etkin kılıyor. Sahnede oynanan yalnızca bir demecin iletilmesini değil. Bir oyun, sanat yapıtı. Sanat araçlarından yararlanarak bir şeyler söylüyor.

"Rumuz Goncagül"de yazar, evlenemeyen bu yüzden de ilan yoluyla tanışıp evlenmeye kalkışan insanların hem gülünç, hem üzülecek durumlarını yazmış. Masal havasında da gerçekçi bir oyun çıkarmış. Ne var ki oyun kişilerinin tiplemesinde aksayan bir şeyler var. Oyun kişileri, Gülsün'ün annesi İnsaf dışında derinliksiz, az boyutlu çizilmiş. Düz bir çizgi çiziyorlar oyun boyu. Yalnızca İnsaf tipi bu kuralın dışına çıkabilmiş. Bir de Ayşen var ki boyut karmaşası. Böyle bir kanaşa oyunun gerçekçiliğini zedeliyor. Ayşen, evlenme ilânı yüzünden batakhanelere dek düşmüş. Ama ilânla evlenmekten de başkasına bu yolu önermekten de vazgeçmiyor. Evlilik konusundaki görüşleri de karma karışık. Dört kez evlenip boşanmış. Beşincisine niyetli Mutlu bir evlilik için neler gerektiğini söyler. Gülsün'le Sıtkı'nın evlenmelerine önayak olur. Ama kendisi evlilikten başka şeyler bekler. Paralı bir kocanın vereceği olanaklardan vazgeçmez. Ayşen tipi değişik kesimlerde, değişik koşullarda yaşayan birçok kadının toplamı. Bireşim değil, toplam. Bu yüzden de gerçekliğini duyuramıyor seyirciye.

Önemli bir aksama daha var oyunda. İnsan ilişkilerinin derinlikten yoksun oluşu. Toplumdaki ilişkiler yanlış işlenmemiş. Ne var ki hep el gözüyle, hep yüzeyden izlenmiş.

İNSANLARIN EVLENMESİ NEDEN GÜÇ?

"Rumuz Goncagül"ün olay çizgisi bir evlenme ilanı ile, bu ilana yanıt veren "kısmet"ler üzerine kurulmuş. Evlenme ilanının veriliş nedeni şöyle aktarılır seyirciye:

"Çıkmayınca talibi n'apıcaksın
Dönem böyle kaldırıyor artık
Kısmetini kendin arayacaksın."

(Birine Dayanarak Yaşamak Şarkısı):

Gülsün evde oturup kısmetini beklemiş hep. Neden? Geçmiş bir yaşam biçiminin değer yargısına göre davranıyor da ondan. Bir talibi çıkmamış. Çünkü yaşama biçimi değişmiş. Birçok insan artık görücü gitmiyor kızlara. İstanbul gibi bir kentte görücü yoluyla evlenen günden güne azalıyor. Böyle olunca Gülsün gibi kızların ailelerinde bir çelişki yaşanıyor. Yaşanan gerçekle değer yargılarının çelişkisi. Bu çelişki değer yargılarını giderek zayıflatıyor. Değer ölçüleri yavaş da olsa değişiyor. "Artık kısmetini kendin arayacaksın" sonucuna varıyor insanlar.

Birçok konuda olduğu gibi, evlenme konusunda da yeni değer yargılarının, yeni değer ölçülerinin oturup yerleşmesi bir süreç sorunu. Eski değer yargılarını çözüldüğü, yenilerinin otunnadığı bu yapı birçok dış etkiye açık durumda. Evlenme ilanları, magazin gazetelerinin bu güçlüğü gidermek savıyla ortaya attıkları bir yol. Ama günlük yaşamda da gözlüyoruz. Yaşamdaki uyumsuzluğun sömürülmesinden başka bir işe yaramıyor. İnsanlar değişik isteklerle, değişik özlemlerle başvunıyor ilanlara. Ama ilanlar evlenmeyi kolaylaştırmaktan çok güçleştiriyor. Birçok yeni sorun çıkarıyor ortaya.

Nitekim oyunda da her kısmetin değişik isteği, özlemi vardır. Bunlar Gülsün'ün istekleriyle, özlemleriyle hiç de uyuşmamaktadır. Refik Mayısoğlu'nun isteği Gülsün'ü ağa düşürüp satmak. Evlenme bu avın öksesi. Dursun Ali evlenmeyi, ev için istiyor. On katlı bir apartmanın merdivenidir, onun gözünde Gülsün. Halet Rezaki, arada bir oynaşacağı bir bakıcı anyor kendine. Gelişen olayların sonunda Gülsün, Sıtkı'yla evlenir yine de. Evlenme ilanı, evlenmesine yardımcı olmamıştır. Tanıyıp bildiği, çevresinden biriyle evlenmiştir.

İNSANLAR NEDEN EVLENMEK İSTERLER?

Oyundaki insanların evlenme nedenlerinden biri geçim güçlüğü.

"İNSAF- İki boğazı geçindirecek gücümüz yok. Ne yapsak olmuyor. Hayat öyle pahalılanıyor ki yetişebilene aşkolsun."

Ana-kız evin aylığını bile ödeyemez durumdadır. Bu yüzden Gülsün'ün evleneceği insanın biraz varlıklı olmasını isterler. Bunu sağlamak için kirada oturdukları evi kendilerininmiş gibi gösterirler.

25 Yaşına gelmiş bir kızın cinsel sorunları da olur elbette. Ne denli bastırılsa da, çekingenliğin ardından uç verir bu duyguları.

"REFİK- Sigara?

GÜLSUN- Hayır içmem, içine ilaç koyup sonra da şey yapıyorlarmış, şey işte.

(. . .)

REFİK- Umarım ki beni nikahtan sonra da böyle üzmezsiniz.

GÜLSUN- Merak etmeyin, arkadaşlarım çok seksapelli olduğumu söylerler."

Görücü yoluyla evlenmenin ticari bir ilişkiye benzediği açık. Oyundaki kişilerin bilinçlerinin bir köşesinde de kurulacak evlilik ticari ilişki gibi yer etmiştir. Gülsün'ün dil sürçmesinden sezeriz bunu.

GÜLSUN-Sıtkı bey, müşteri geldi, ay aman görücü diyecektim."

"Rumuz Goncagül"de Oktay Arayıcı, toplumda yaygın değer yargılarını oyun kişilerinde somutlamış. Oyun kişileri bu değer yargılarına göre davranıyor. Seyirciye, her gün çevresinde görmeye *alıştığı* bu davranışları, bu değer yargılarını gösteriyor yazar. Çeşitli tiyatro etkileriyle, yöntemleriyle, seyirciyi *alıştığına yabancılaştırıyor.* Seyircinin olanları eleştirebilmesini sağlıyor. Yer yer kendi eleştirisini de getiriyor. Örneğin *"Birbire Dayanarak Yaşamak"* şarkısında.

"Kalmadı miras dededen. babadan
Para pul, han apartıman.
Yolu yok başka kızın.
Birine dayanarak yaşamaktan."

diye açıklar durumu. Ekonomik koşulların dayattığı zorlamaları eleştirir. Kadın için, evliliğin "birine dayanarak yaşamak" oluşu bireysel seçimlerle olmuyor. Bireysel, toplumsal, ekonomik koşulların, daha birçok etkenin bir araya gelmesi sonunda ortaya çıkıyor.

Evlilik insanların bir arada yaşama yöntemlerinden biri. Evliliğin güçlükleri var. Evlilikte yükün paylaşılması gerek. Bunu *"Yuvayı Kim*

Yapar ya da Ne Tufeyli Ne Köle" şarkısıyla, hemen ardından İnsaf'ın söyledikleriyle vurguluyor yazar.

"Sabır kızım dayan dayan
Dişi kuştur yuvayı yapan...
İNSAF- Diye diye dişi kuşun yuvasını yapmışlar (...) İki kuştur yuvayı yapan."

Ne var ki oyunun daha sonraki bölümlerinde söylenen bazı sözlerin de altı çizilmeliydi. Gülsün'le Sıtkı'nın evliliği üzerine söylenen sözlerin.

Sıtkı evleneceği kadının çabşmasını istiyor. Ayşen oyunun bir yerinde şunları söyler Sıtkı'ya, *"Neden yemeğini çamaşırını ona bırakmıyorsun? Tertemiz kız. Becerikli, namuslu..."* Sıtkı bu sözlere hiç karşı çıkmaz. Bu evliliği tasarlarsak, şöyle bir sonuca varmaz mıyız? Gülsün hem bir işte çalışacak, hem de ev işlerine bakacak. Bir de çocukları olursa, tamam... Yani Gülsün *"yuvayı yapan dişi kuş"* olacak. Oyunun bu bölümünde, durum seyircinin eleştirmesi için altı çizilip, öne çıkarılmıyor. Toplumumuzda bu yapıda pek çok aile var. Yani bu *alışılmış* bir yapı. Kuramsal olarak yuvayı iki kuşun yaptığını savunan kişiler bile, evliliğini bu yapıda götürebiliyor. Oysa bu, kadının aile içinde güçlü olmasını önlüyor. Yazar, seyircinin yaşadığı bu alışkanlığın da altını çizseydi, seyircinin yabancılaşmasını, eleştirmesini sağlasaydı amacına ulaşmış olurdu. Oyunun iç tutarlığı da zedelenmemiş olurdu.

EVLENMEK İLE EV'LENMEK İLİŞKİSİ

Dilimizde aile kurumunun oluşması, *evlenme, ev açma, yuva kurma* deyimleriyle karşılanır hep. Aile kurumunun oluşmasında, *dört duvar bir dam* yani ev önemli bir etken elbette.

"GÜLSÜN– Ama biz burda evleniyorduk?
NASUHİ-İstirham ederim, evle evlenecek değilsiniz ya.
GÜLSÜN-Sokakta mı evleneceğiz peki?"
(. . .)
"Evlenebilmek hakkı,
Sokabilmeli insan başını,
Bir çatının altına
Yuva kurabilmeli."
(Sıcak Ekmek Gibi Şarkısı).

Evlenmek konusu konuşulurken, ev olgusunun gözden kaçınılmaması zorunluluk. Oktay Arayıcı bu zorunlu olguya dikkat çekmekle iyi ediyor. Ne var ki bu sorunun oyunda vurgulanmasının yeterli olduğunu söyleyemiyoruz. Başından beri İnsaf'ın aklından çıkmayan ev sahibinin oyunun sonunda ortaya çıkması, soğuk duş etkisi yapıyor seyirciye. Bu soğuk duşun etkisi geçip de seyirci sorunu yeterince algılayamadan oyun bitiyor. İnsaf'la, Gülsün'ün ilanla evi kendilerininmiş gibi göstermesi, Dursun Ali'nin on katlı apartman sevdası, ev sahibinin evi satması hep birbiriyle ilişkili olgular. Oyunda bu ilişki, yeterince açığa çıkmıyor gibi geldi bana. Sanki kopuk kopukmuş gibi izliyor seyirci.

OKTAY ARAYICI'NIN OYUNLARINDA GELENEKSEL BİÇİM

Oktay Arayıcı oyunlarında geleneksel biçimlerden yararlanan bir yazar. "Seferi Ramazan Bey'in Nafile Dünyası"nda *seyirlik komedya*, "Bir Ölümün Toplumsal Anatomisi"nde *seyirlik tragedya* adını verdiği seyirlik oyun biçimlerini kullanmış. "Rumuz Goncagül"ü de ortaoyunu biçiminde yaznuş.

Geleneksel tiyatromuzda *göstermeci* biçimin ağırlıkta olması, bu oyun biçimlerinden toplumumuza uygun *yabancılaştırma etkileri* üretilmesini olanaklı kılıyor. Bu oyunların açık biçimli oluşu geniş olanaklar sağlıyor yazara. Yer-zaman değişiminde kolaylık, tip özelliğinde oyun kişileri çağdaş özü aktarmada kolaylıklar getiriyor. Ancak bu biçimlerin getirdiği kalıpları aşmak zorunlu.

Önceki iki oyununda Oktay Arayıcı geleneksel biçimlerin sınırlarını aşmıştı. Seferi Ramazan Bey, bir polis komiserinin çelişkilerini, açmazlarını, toplumla uyumsuzluğunu, bütün trajedisiyle çıkarır sahneye. İnsan ilişkileri tüm derinliğiyle yansır. Toplumsal Anatomi'de tiplemeler, yansıttığı toplum kesiminin genellemesini getirir. Kişilerin toplumsal yapıyla trajik çatışmasını tüm gerçekliğiyle gözler önüne serer. İnsan ilişkileri tüm boyutlarıyla yansır.

"Rumuz Goncagül"de ise yazar ortaoyununun getirdiği kalıpları yeterince aşamamış. İnsanlar da, insan ilişkileri de gerçek boyutlarıyla yansımamış oyuna. İnsaf dışındaki tipler boyutsuz birer kişilik olmuş. Oyun kişileri arasındaki ilişkiler *"tanışma"* düzeyini geçmiyor. Yalınkat bir ilişki gelişen.

Oyunun güldürüsü için aynı şeyleri söylemek haksızlık olur. Yazar insanların gülünç yanlarını, gülünç ilişkilerini sahneye çıkarırken, kişisel özelliklerine dayandırmamış güldürüyü. Kişilerin sakatlıklarına, kekemeliklerine, köylü oluşlarına güldürmüyor seyirciyi. İnsanların koşullarındaki, ilişkilerindeki gülünçlüğü aktarıyor. Gülünç olan, insanların yaşamla uyumsuz değer yargıları, yanlış eğitimleri, toplumsal koşullar. Çeşitli etkenlerle bozulmuş oldukları için gülünç bazı insanlar. Yoksa falanca sakatlıkla doğdukları için ya da filanca yörede oturdukları için değil. Güldürü konusunda Oktay Arayıcı'nın ortaoyunu kalıplarını aştığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Çünkü ortaoyununda güldürü insanların kendileri üzerine kurulmuştur. Onların sözleri, daha çok da hareketleri, yöresel konuşmaları üzerine dayalıdır. "Rumuz Goncagül"deki güldürü anlayışı üzerinde önemle durulmalı.

"Rumuz Goncagül" eleştiri getiren bir ortaoyunu. Belli bir eleştiri. Bu seyirciye iletilmeli. Oyunun söyledikleri kahkahalar arasında yitip gitmemeli. Tam tersine gülmeceyle daha iyi algılamalı seyirci oyunu. Rutkay Aziz yalın bir sahne yönetimiyle işte bunu başarmış.

Oyun alışılmış ortaoyunu gibi başlıyor. Ana-kız *yeni dünya*'nın çevresinde dönmeye başlıyorlar. Bu arada yine alışılmış ortaoyunundan birkaç hareket. Ondan sonra aynı etkiyi yaratabilecek yeni teknik buluşlarla sürüyor oyun. Oyunun açık biçimli oluşu amaca uygun her teknikten yararlanmasını kolaylaştırmış yönetmenin. Örneğin Gülsün'le Refik'in tanıştığı bölümde böyle bir bireşimi gerçekleştirmiş Rutkay Aziz. Gülsün'le Refik bu bölümde saçmalık düzeyine varacak bir kopukluğu oynuyorlar. Alışılmış ortaoyunu oyunculuğuna aykırı. Ama "Rumuz Goncagül"e uymuş. Oyunun özünü açıkça aktarıyor seyirciye. Halet Rezaki'de, Dursun Ali'de taklide dayalı bir oyunculuk üretilerek, ortaoyununun alışılmış sıcaklığından yararlanılmış.

Rutkay Aziz elindeki oyuncu gerecini iyi değerlendirebilmiş. Yalın bir sahne yönetimiyle, değişik bir güzelliği üreterek, yönetmenlik çizgisinde yeni bir aşama yapmış.

SAHNE DONANIMI

Orhan Taylan sahneyi salona, fuayeye dek genişletmiş. Sahneyi çevreleyen çuvallar salonun duvarlarından fuayeye uzanıyor. Oyunun yazılmasında yararlanılan mektuplar asılmış bu çuvallara. Sahnenin ortasında bir yükselti var: Yeni dünya. AST'ın küçücük sahnesinde, küçücük bir yeni dünya. Tıkış tıkış bir sahne trafiğine yol açmış. Arka fondaki panoda çeşitli evlerin özetini vermiş Taylan. Bununla oyunun demecini destekleyen bir yorum getirmiş. Elektrik sigortası üstünde yanan mum, eski bir radyo, eski bir fotograf.

Sahne yönetimi gibi dekorda da bir yalınlık egemen.

TİMUR SELÇUK'UN MÜZİĞİ

AST ile Timur Selçuk'un birlikteliği tiyatromuzda önemli bir olgu. AST, Timur Selçuk'la sürekli bir tiyatro müzikçisine kavuştu, Türkiye tiyatrosu bir tiyatro müzikçisi kazandı. Timur Selçuk da AST'daki çalışmalarıyla tiyatro müziği alanında uzmanlaştı. "Rumuz Goncagül" bu uzmanlık sürecinin sonucu. Aynı zamanda yapı taşı.

Timur Selçuk, oyunun akışını destekleyen, demecini açığa çıkarıp yorumlayan bir müzik üretmiş. Özellikle "Hazır Yiyicinin Şarkısı", "Yuvayı Kim Yapar", "Dünyanın En Güzel Aşk Mektupları" şarkılarında unutulması güç ezgiler var. Müzik yalınlığı bozmadan, bir derinlik, bir sıcaklık getiriyor oyuna.

OYUNCULAR

İnsaf'ta Meral Niron oyunu baştan sona sürükleyen oyunculardan biri. Oyunun başında bir kadın *Kavuklu* olarak ısıtıveriyor salonu. Çeşitli taklitlerde aksamasız bir oyunculuk götürüyor. İnsaf'ı bütün derinliğiyle gösteriyor seyirciye. Meral Niron oyunun en başarılı oyunculanndan biri.

Gülsün'ü oynayan Nesrin Kazancı ya da oyunu aksamasız götürenlerden biri. Tekstte yeterince renkli olmayan rolünü uygun sesiyle, bedeniyle canlandırıyor. Yalınlığı bozmadan renkli bir Gülsün çıkarıyor.

Altan Erkekli, Halet Rezaki rolünde. Oynadığı tiple kendi arasındaki yaş farkının getirdiği tüm olumsuzlukları aşmayı başarmış. Bu yaş farkından olumlu yönde yararlanmayı başarmış üstelik. Yaşlıları iyi gözleyebildiği için olsa gerek, daha iyi oynuyor.

Sıtkı rolünde Tayfun Çorağan, türe uygun, rahat göstermeci bir oyun üretiyor. Beden esnekliği, geniş bir olanak. Çizgisiz bir yüzü var. Bu nedenle yüzündeki en küçük bir mimikle etkiliyor seyirciyi. Çorağan yüzünün, bedeninin bu yeteneklerini bilinçle kullanıyor. Oyunu da, taklidini getirdiği tipi de eleştirerek oynamayı başarıyor. Tayfun Çorağan, AST'ın da, Türkiye tiyatrosunun da kazanımı.

Dursun Ali'de Metin Coşkun, Karadenizli taklitini aşırılığa, anlaşmazlığa düşmeden gerçekleştiriyor. Köşeyi dönmek isteyen bir işçi Dursun Ali. Bu tipin tüm çelişkilerini, açmazlarını iyi aktarmak gerek seyirciye. Metin Coşkun bu güçlüğün üstesinden gelebilmiş.

Rutkay Aziz, Refik Mayısoğlu adlı "iş adamı"nda yer yer kilhanbeyi, yer yer çağdaş bir iş adamını canlandırıyor. Bir kadın avcısının "kibarlığını", bir kadın satıcısının atılganlığını, yüzsüzlüğünü göstermeci bir oyunculukla sunuyor. Rutkay Aziz'in sözcükleri kendine özgü bir söyleyiş biçimi var. Bu kendine özgülük zaman zaman sözlerin anlaşılmasını güçleştiriyor. Sanırım oyuncu Rutkay Aziz'in dikkat etmesi gereken bir aksama.

Ayşen rolünü Seval Yurdakul oynuyor. Ayşen tipinin oturmamışlığı, çelişik yönleri oyuncuyu da zorlamış. Sürekli değişen bir oyunculuk gerekiyor. Bu da Seval Yurdakul'u yoruyor. Bazen sözlerin anlaşılmasını önleyen diksiyon bozukluğunu da eklemek gerek. Bütün bu olumsuzluklara karşın, Yurdakul oyun ortalamasının altına düşmüyor.

Garson'da Bora Özkula görevini yerine getiriyor.

Müfit Mürted'i oynayan Teoman Özer oynadığı tipe uymuş. Nikah memurunun kararsızlığını, karamsarlığını tüm gülünçlüğüyle çıkarıyor ortaya. Özer'in sıcak bir oyunculuğu var. İnsanı sarıyor. Başarısı önemli ölçüde bu sıcaklığa bağlı.

Yaşar Akın, Nasuhi rolünde. Bu tipin oyundaki etkinliği bazı sözleri söylemekten ileri geçmiyor. Yaşar Akın böylesi düz bir rolü, dümdüz aktarıyor. Görevini yerine getirip oyunu bitiriyor.

SEYİRCİ

"Rumuz Goncagül" AST'a yeni bir seyirci kazandırmış. Önceki öğrenci-aydın ağırlıklı seyircinin yanına yeni bir seyirci katmanı. Daha önceden tiyatroya gitmemiş kişiler bile var bunlar arasında. Seyirci için de, AST için de bir kazanım bu.

SONSÖZ

"Rumuz Goncagül" günden güne kısırlaşan tiyatro ortamımızda yeni açmış bir çiçek gibi renklendirdi ortalığı. İnsanlarımızın bir sorununu çıkardı seyirci önüne. Seyredenleri düşünmeye çağırdı. Böylece önemli bir etkinliği oldu.

Uğurlu olsun...

Erol Kartal

1962 yılında Kırklareli'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. Şimdilerde Ankara GÜ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğrenimini sürdürüyor.

Gerçeğe Ters Düşmek

Her yapıt yaratıcılarının düşüncelerinden oluşan birer parçadır. Öyle ki, bu yapıtlar yaratıcılarının dünyaya bakış, dünyayı yorumlayışlarını anlamamızda, onları tanımamıza yorumlamamıza, değerlendirmemize yardımcı olmaktadır.

Fakir Baykurt, *Kaplumbağalar* adlı yapıtında, köylüye olan inancını, onların yaşama savaşlarını, toplumsal yaşamdaki vazgeçilmez yerlerini, kendi düşünce yapısına göre vermeye çalışmıştır.

Yazar köylünün uyanmasında aydınlara büyük sorumluluk düştüğünü vurgulamış, köylünün bir savaşı tek başına yürütebileceğini, önderlik edebileceğini, gerçek kurtarıcıların köylüler olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Konuyu ele alış biçiminde gerçeklere ters düşmüştür. Öyle ki, yazar yapıtındaki tezini kolayca sınabilmek için bir alevi köyünü ele almıştır. Bunun nedeni, alevi toplumunun yaratmış olduğu kültürün, tutuculuktan ve bağnazlıktan uzak, insancıl ve belli oranda daha gerçekci olması olsa gerekir. Yazar, bu köyle ilgili, verileri, yapıtında düşüncelerini anlatmakta bir araç olarak kullanmaya çalışmıştır. Ama bunda pek başarılı olamamıştır. Öyle ki, romanda işlenmiş olan köy, alevi olduğu için cami yoktur, doğal olarak imam yoktur. Yani genelde köy romanlarında köylünün dini duygularını kullanarak, doğrulara karşı cephe aldıran bir kişiyi yazar yok etmiştir. İmamı yok ettiği gibi, yazar romanda köy ağasını, devlet yanlısı olan muhtarı, hepsini yok etmiş, tüm insanları iyi, cana yakın, birleşmeye can atan bireyler durumuna sokmuştur. Kötü insan kavramını adeta romanından silmiş atmış; kötülük duygusunu, kavramını devlete yüklemiş, onda simgelemiştir. Romanda, tek kötü değil ama, bireyci kişi olarak Kel Bektaş'ı bırakmıştır ki, onun da romanda fazla etkisi görülmez. Bir iki ters tutumundan başka hep köylüyle birlikte olur.

Yazar yapıtını oluştururken vermek istediklerinde zorluk çekmemek için tüm ayrıntılardan kaçınmıştır. Öyle ki köylünün bağ işini kabul etmesinde gerçeklerden tümüyle uzaklaşılmıştır. Köylüye bir düğün akşamında bağ işini benimsetmek; hem de hiç bir zorlukla karşılaşmadan köylünün bağ işini onaylamasından sonra sanki tek uğraşları bağ imiş gibi her işten el etek çekmeleri, gece gündüz bağ işinde çalışmaları; bana gerçeklerden uzak olarak görünmektedir. Çünkü toplumların genelinde her hangi bir konuda sürekli olarak karşı çıkabilecek, o işe katılmayacak olan birileri bulunmasına karşın, incelediğimiz yapıtta böyle bir şeye rastlamamaktayız, Kel Bektaş'ın dışında. O da bu bağlama girmekte çok basit kalmaktadır.

Yapıttaki yetersizliklerden biri de, Kır Abbas'ın her olayda gereksiz olarak karşımıza çıkmasıdır. Kadostra memuru Emin beyin tahrat bezi isteme olayında bile Kır Abbas'ı görmekteyiz. (s.255). Yapıtta Kır Abbas'sız, Rıza'sız, Muhtar Battal'sız bir olay geçmemektedir. Her olayda, her tarafta onlar çıkmaktadır karşımıza. Onları bir insandan beklenemeyecek derecede bir sağ duyuya, sabıra, özveriye sahip kişiler olarak görmekteyiz ki, bu insanın doğasına aykırıdır. Yazar bu insanları, özellikle Kır Ababas'ı ideal bir insan yapısına sokmuştur.

Yazar yapıtında bir hayal dünyasına girmiştir. Özlemlerindeki yaşamı dile getirmeye çalışmıştır.

Yapıt tüm bunlara karşın, içerik bakımından duyulan özlemi dile getirmektedir. Dil ve anlatım bakımındansa akıcı ve etkileyici olması yönünden başarılıdır. ●

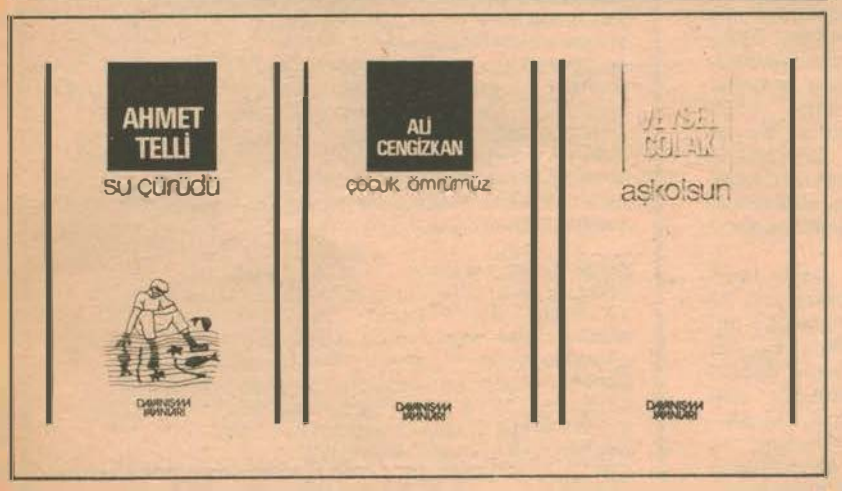

Desen: ATİLLA KANBİR

Ben Seni Heryerde Ayrı Güzel

Ben seni çocukluğumun yaz günlerinde buldum
bayram sabahlarında köylerin
yatır taşlarıyla ovulurken bedenim
bağlanmış dilek çaputlarında yoksulluğunu gördüm de
durup birdenbire utanmam
ve türkülere yaslanmam bundandır.

Ben seni panayır çadırlarında buldum
zar sallamalarda-kasnaklarda
bezginliği gizleyen allıklarınla
hisseli tiyatroların yayılan çığlıklarında
dost beslemelerde buldum da düğüm düğüm
dalıp saçındaki gülü düşünmem
yağmur akşamlarında üşümesi kollarının bundandır.

Ben seni dağlarda, ovalarda buldum, kentlerde
kliniklerde upuzun kan içinde
gecekondu sokaklarında, genelevlerde
adli tıpta – kolları mühürlü.
Ben seni heryerde ayrı güzel – ayrı tutuklu
yıllardır ben seni can içinde.

İnatla kadınlığımı bilemem
ve yüksek sesle konuşmam bundandır.

Zerrin Taşpınar Şahin

ŞARTLI REFLEKSLER ve SİNİR BOZUKLUKLARI

İvan Petroviç PAVLOV
Çeviren: Nezahat ARKUN
İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakü tesiYayın arı, 1975.

"Şarth Refleksler ve Sinir Bozuklukları" adh kitap, İvan Petroviç Pavlov'un Türkçe'ye çevrilmiş ilk ve tek eseridir. İstanbul Edebiyat Fak. Genel Psikoloji Öğretim Üyesi Nezahat Arkun tarafından, 1967 yılında İngilizce ve Fransızca çevirilerinden Türkçe'ye aktarıldı. 1975 yılında 2. baskısı yapıldı.

Kitap, İ.P.Pavlov'un biyografisi ile 18 ayrı makale ve dersten oluşuyor. Bunlar içinde 1935 yılında Sovyet Büyük Tıp Ansiklopedisi için yazdığı ünlü "Şarth Refleks" adh makalesi ve 1927 yılında yaymladığı "Beyin yarımkürelerinin çalışması üzerine birinci ve ikinci ders"de bulunuyor. Kitap tüm olarak değerlendirildiğinde, gerek Pavlov'un fizyoloji ve Psikolojiye olan katkıları, gerek örnek bir bilim adamının düşünce sistemi ve sağlam çalışma yöntemi açıklıkla kavranabilmektedir.

Dünyada Darwin, Einstein gibi, doğa bilimlerine büyük ve yeni çığırlar açmış katkılar yapan insanlar arasında değerlendirilirken, bizler Pavlov'un 18 makalesini, ancak ölümünden tam 31 yıl, yazıldığından yaklaşık yarım yüzyıl sonra Türkçe, olarak okuyabiliyoruz. (Aynı şey Darwin'in de başına geldi ve tam yüzyıl sonra dilimize kazandırıldı.) Oysa Pavlov, yalnızca 1897 ve 1917 yılları arasında, 250 eser yayınlamıştır, Ülkemizde Pavlov'un başına gelen nedir? Liselerde, hatta fizyoloji ve psikoloji ile ilgili bilim dallarında, tıpta, hakkında iki söz edebilen ve yalnızca "köpeklerle ilgi deneyler" ile tanınan bilim adamının başına gelen nedir? Düşünce, davranış, psikoloji, psikopatoloji üzerine piyasada Freud'un, Erich Fromm'un ve bilimsellikten uzaktan yakından ilgisi olmayan kitapların ekmek, peynir gibi satıldığı bu günlerde, Pavlov'un eserlerinin tanınması ve tanıtılması görev durumuna gelmiştir.

Biyografisi, "Typologie et Pathologie de L'aktivite Norveuse Superlaire" adlı kitaptan alınmış ve Pavlov'la ilgili önemli bilgilerle dolu. Pavlov'u gençliğinde en çok etkileyen eserlerden birinin Stehenov'un "Beyin Refleksleri" adlı kitap olduğunu ve bunun Çarlık Rusyası sansürü nedeni ile "Psişik olayların fizyolojik temellerini verme denemesi" adıyla çıkmasının yasaklandığını öğreniyoruz. 'Pavlov'un dürüstlüğü ve fikir bağımsızlığı mesleğinde kendisine pek de kolaylık sağlamamıştır'. Ancak 1831 yılında Deneysel Tıp Enstitüsü'nde bir laboratuvar kurmayı başarır ve ünlü deneylerini yapabileceği ortamı oluşturur.

1904'de Nobel Ödülü'nü kazanır. 1912'de Cambridge'de, 1925'de de Paris Tıp Fakültesi'nde kendisine 'Docteur Honoris Cause' ünvanı verilir. 1921 yılında bir karamame ile Pavlov'un hayat ve çalışma şartları düzenlenir ve özel araştırmaları için Koltouchi biyoloji istasyonu kurulur.

1905'den sonraki çahşmalarını 'Şarth Refleksler' üzerinde yoğunlaştırır. 1926 yılında, "Hayvanların Yüksek Sinir Faaliyetlerinin Objektif İncelenmesi Üzerinde 20 Yıllık Deney"in ilk baskısı çıkar.

1927'de "Beyin Kabuğunun Faaliyeti Üzerine Dersler" adlı kitap yayınlanır. Pavlov'un kendi sözleriyle "Gerçekten ilmi olan bu teori... yalnızca mevcut olan materyali içine almakla kalmamakta... aynı zamanda bundan sonra yapılacak incelemelere de büyük imkanlar vermekte ve sonsuz deneylere yol açmaktadır."

Pavlov hayatının son günlerini üç kuruluşun başında geçirdi. Deneysel Tıp Enstitüsü Fizyoloji Bölümü, Sovyet Rusya İlimler Akademisi Fizyoloji Enstitüsü, Koltouchi Biyoloji İstasyonu. (Bugün "Pavlov'un yüksek sinir sisteminin fizyolojik ve patalojik gelişimi enstitüsü" adını taşıyor.) Pavlov, 27 Şubat 1936 da öldü. Büyük Rus bilim adamı Mendeliev'in yanında gömülüdür.

"Bugün gerçek psikoloji ve psikiyatrinin kökenini, Pavlov'un sinir sistemi fizyolojisi oluşturmaktadır. Ancak bu temelden çıkıldığında, metafiziğin içine düşmeden ve diğer doğa bilimleri ile çelişmeden, davranışlarımız ile ilgili doğru varsayımlarda bulunmak olasıdır."

Pavlov'un sinir sistemi, fizyoloji ile ilgili çahşmalarında temel yöntemi, doğanın ön yargısız kavranması olmuştur.

Yöntemi konusundaki düşüncelerini kitaptan aktaralım:

"Fizyoloji, Merkez Sinir Sisteminin üst kısmı üzerinde araştırma yaptığı zaman, beynin alt kısmının incelenmesinde kullandığı metoda sadık kalmalıdır. Yani hayvan organizmasında oluşan değişiklikleri, bu değişiklikleri oluşturan dış dünyadaki değişikliklerle karşılaştırması ve bu karşılıklı ilişkileri idare eden kanunları tespit etmesi gerekmektedir." (S.30)

"... Şunu münakaşa götürmez bir gerçek gibi kabul etmek gerekir ki, yüksek hayvanların yüksek sinir sisteminin fizyolojisini derinliğine inceleyebilmek için tamamıyla objektiv alanda kalmak ve psikolojinin müphem yorumlamalarını hiç acımadan bir tarafa bırakmak şarttır." (S. 53).

"Bizimle bir benzerlik kurarak, hayvanın kendi içinde neler duyabileceği üzerinde hayale dayanan görüşlere kendimi kaptırmadan, bu sinir faaliyetinin sadece dış görüntülerini tabiat ilimlerinin geleneğine dayanarak inceledim." (S.82).

"Bütün sinir olayları hakkındaki gerçek teorinin, ancak sinir dokusunda meydana gelen fiziko-şimik prosesin incelenmesiyle elde edileceği fikrine kimse karşı koyamaz, bu proses devreleri bile, birbirlerini takip sırası içinde, aralarındaki karşılıklı münasebetlerle birlikte sinir faaliyetine ait bütün dış görüntülerin tam bir açıklamasını verecektir." (S.186).

"Biz ancak objectiv araştırmaların yolunu izleyerek yavaş yavaş bu sonsuz intibakın tahliline girişeceğiz ki dünya üzerindeki hayat ta bu intibaktan başka bir şey değildir. Gerçekten, bitkinin ışığa karşı olan hareketi, matematik tahlille gerçeğin araştırılması, aynı çeşit olaylar değil midir? Bunlar bütün canlılar dünyasında olup biten intibakın nerede ise sonsuz sayılan zincirindeki uc halkalar değil midir?" (S.174).

"En basit yaratıklarda tropismlerin incelenmesi ile başlayan canlı yaratığın objectiv müşahadesi, hayvan organizmasının üstün belirtisine ulaştığı zamanda aynı kalabilir ve aynı kalmalıdır. Bu üstün belirtilere biz, üstün nizamdaki hayvanlarda psişik belirtiler demekteyiz." (S.174).

"Naturalist için önem taşıyan sadece sağlam, dokunulmaz bir gerçeğe erişme imkanları ve metodlarıdır. Kendisine gerekli olan bu görüşten hareket ederek naturalist bir prensip olarak ruh fikri, onun için sadece faydasız değil, üstelik te yaptığı tahlilin üretimi ve derinliğini sınırlayarak çalışmasında zararlı bile olur." (S.175).

"Ben psikolojiyi, insandaki zihin hayatının bir bilgisi olarak inkar etmiyorum, insan zihininin en kudretli meyilleri hakkında da çekimser kalmak istemem. Burada yaptığım şey, ilim kafasının yapabildiği her yerde ve yapma imkanı bulacağı nisbette, kudretini gösterme bakımından mutlak ve inkar edilemez hakkını savunmak ve iddia etmektir. Bu imkanın nerede duracağını kim bilebilir. (S.37).

Bu konudaki düşüncelerine sayısız örnek verilebilir. Pavlov'un "şartlı refleksler", "uyarma, inhibisyon, desinhibisyon," psikopataloji üzerine fizyolojik yorumlamaları vb. konularındaki görüşlerini tanımak, öğrenmek isteyenlerin bu kitabı okuması gerekli.

İ.P.Pavlov'un eserlerinin dilimize kazandırılması da bilim adamlarımızın boş bırakmamaları gereken bir alandır. Dr. Nezahat ARKUN, bu konuda saygıyla ve şükranla anılacak bir adım atmıştır.

• hilmi uysal

"TOBAV 1. ÇOCUK OYUNLARI YARIŞMASI" SONUÇLANDI

Devlet Tiyatroları, Opera ve Balesi Çahşanları Yardımlaşma Vakfı (TOBAV)'ın düzenlediği "1. ÇOCUK OYUNLARI YARIŞMASI" sonuçlandı. Turgut Özakman, Prof. Atalay Yörükoğlu, Rutkay Aziz, Yücel Erten, Firuzan Özgen ve Tamer Levent'den oluşan Seçici Kurul, yarışmaya katılan 57 oyundan üçünü ödüllendirdi, döndünü de övgüye değer buldu.

TOBAV tarafından, "Çocuk oyunları yazımının özendirilmesi ve geliştirilmesi" amacıyla 15 Temmuz 1982'de duyurulan "TOBAV 1. ÇOCUK OYUNLARI YARIŞMASI"nın sonuçları, katılma sırasına göre şöyle:

- MAHMUT TUNABOYLU'nun "KELOĞLAN YANLIŞLIKLAR GÜLDÜRÜSÜ",
- ÜLKÜ AYVAZ'ın "ŞAHANE LUNAPARK",
- MUHARREM BUHARA'nın "AYININ FENDİ AVCIYI YENDİ" adlı oyunları ödül kazandılar.

Seçici Kurul ayrıca,

- ADEM ATAR'ın "ORMANLARIN BARIŞ ATEŞİ",
- AYLA GÜNENÇ'in "BEN BİR KRAL OLSAYDIM" ve
- ALİ MERİÇ-METİN BALAY'ın "GOZORT" adlı oyunlarını övgüye değer buldu.

"TOBAV 1. ÇOCUK OYUNLARI YARIŞMASI" sonuçlarıyla ilgili olarak yapılan açıklamada, "çocuk oyunları yazımının özendirilmesi ve geliştirilmesi" amacıyla başlatılan çahşmaların gelecek yıllarda da sürdürüleceği bildirildi.

DAYANIŞMA YAYINLARI

İLHAN SELÇUK : AĞLAMAK VE GÜLMEK (150 TL.)
PABLO NERUDA : ŞİİRLER / Türkçesi : Enver Gökçe (150 TL.)
FIKRET OTYAM : HU DOST (200 TL.)
AZİZ NESİN : SUÇLANAN VE AKLANAN YAZILAR (350 TL.)
JÜLİDE GÜLİZAR : İYİ AKŞAMLAR SAYIN SEVİRCİLER (200 TL.)
VEYSEL ÇOLAK : AŞKOLSUN (75 TL.)
ALİ CENGİZKAN : ÇOCUK ÖMRÜMÜZ (75 TL.)
MAHMUT T. ÖNGÖREN : SİNEMADA KADIN VE CİNSELLİK (200 TL.)
SARGUT ŞÖLÇÜN : TARİH BİLİNCİ VE EDEBİYAT BİLİMİ (275 TL.)
ABDULLAH AŞCI : DAYAK DAĞITIMI (125 TL.)
AHMET SAY : İPEK HALIYA TERS BİNEN KEDİ (150 TL.)
CENGİZ BEKTAŞ : DUVARLARIN DIŞI DA SENİN (150 TL.)
ALİ İHSAN MIHCI : İNSAN KISIM KISIM YER DAMAR DAMAR (150 TL.)
AHMET TELLİ : SU CÜRÜDÜ (125 TL.)

ŞAHİN YENİŞEHİRLİOĞLU : FELSEFE VE SANAT
OSMAN NUMAN BARANUS : AĞRILAR TOPRAĞI (125 TL.)
AHMET ADA : ACIYLA AKRAN (100 TL.)
SAADET TİMUR : BEŞ GÜNÜN ÖYKÜSÜ
HÜSEYİN ATABAŞ : BİTMEYEN (100 TL.)
GÜRSEN TOPSES : EĞİTİM FELSEFESİ TEMEL SORUNLARI
GÜNEY DAL : BUZUL DÖNEMİNDEN HABERLER
NUSRET KEMAL : ÖLÜM CEMBERİ
DURAN YILMAZ : YÖRÜK HİKÂYELERİ

Genel Dağıtım : ADAŞ, Mithatpaşa Cad. 28 - A. ANKARA.

Dayanışma Yayın Üretim Kooperatifi PK. 266 Kızılay - ANKARA.

Desen' ADNAN DURMAZ

Veda

Bu sana yazdığım son mektup belki de birtanem
Sebebini sorarsan ölüme gidiyorum
Mutluluk yolundan geçmek ne zormuş meğer
Ölüme gidiş hem kolay hem de değer

Şu son aylar bir zindan oldu bana
Çıldırıyorum birtanem ne olur dön geri bana
Seni görüyorum etrafıma baksam
Seni görüyorum gözlerimi kapatsam

Ağlamak istiyorum ağlayamıyorum
Haykırmak istiyorum haykıramıyorum
Elimdeki kadehe bir göz atıp
İçindeki şarapta hep seni arıyorum

İçiyorum içtikçe yine içiyorum
Teselliyi sadece şarapta buluyorum
Aşka hasret mutluluğa hasret
Çürüyüp de yavaş yavaş yok olup gidiyorum

İşte böyle birtanem
Hayatın tadına varamadan
Gözyaşlarım kurumadan
Yine seninle olamadan
Her geçen gün biraz daha
Ağır ağır ölüme yaklaşıyorum.

KUDRET KÖKSAL

2. Kesit

Çağda başladı
çiçek dostlarımın ağlamaması
Atılgandı çağ başlangıcı
yeniydi
Getirirdi her kuşkuda sevgiler
Ölümün ayak izlerini
Şimdi fesleğen kokar mermiler
Çağda başladı
çiçek dostlarımın yalnızlıkları
Kendi yapyalnızlığına kızdığım günleri
Bir çiçeği öpmek istencime biriktiriyorum
Ve karasevdalı
Ve ağlamak üzere çocukluğum
Ve sevgi yıldırıyı aştı birden
Dönünce tersine kum saati
Görürdük ölümün ayak izlerini
yalnızlığımızda yeniden yeniden
Şimdi korkuyla açmıyor çiçekler
Kan değil kökleriyle emdikleri
Şimdi fesleğen kokar mermiler
Ve karasevdalı
Ve ağlamak üzere çocukluğum

MUSTAFA ÖZTURANLI

Tarih Düşmek Gerek

I

Sevmek kuğu
Yaşamak
Dağları tutmuş papatyadır
Ülkemde

II

Barışın adı güvercin
kuşlardan
Ağaçlardan zeytin
Türkçemde

III

Çünkü savaştık
Ve artık
Yolları kuşatan gelinciktir

IV

Hüzün
Mevsimlerden güzdür
Meşe rengi

V

Yenildik belki
Ama
Savaşı yitirmek değil bu

VI

Gençliğim
Patlayan bir bahar
Delikan

VII

Şimdi
Akdeniz'de
Yağmur sonrası bir gökyüzü
Ve
Yunmuş yıkanmış bir yeryüzüyüm
Gün güneş görmüş
Çifte su almış çelik
Halkım
imecede

VIII

Bak işte
Çektik çevrenimize gökkuşağını
Ellerimiz yüreğimizdir
Dünyamız
Bayram yeri

ALİ KAYMAK
Mart 1982/Rotterdam

Desen: ÇETİN ÇUBUK

çetin çubuk
5 temmuz 1982

karikatür notları...

En neşeli kahkaha size gülen birinin kahkahasıdır.
V.O. Kilyuçevski

Hiçbir şey keyifsiz bir kafadan daha sıkıcı değildir.
İvan Turgenyev

Artık alayın, kıssanın ve şakanın değeri bilinmiyorsa, kötü.
Fiyodr Dostoyevski

Sürekli kederli ve dargörüşlü olanlardan kuşkulanmalı; ya ikiyüzlüdürler, ya da kafaları ya da mideleri bozuktur.
Aleksander Herzen

Doğanın insana en değerli armağanı, neşeli olmayı bilen, şakacı ve sevimli bir akıldır.
V.O. Kilyuçevski

Neşeli olmak insanın en iyi niteliğidir.
Fiyodr Dostoyevski

İyi gülen bir adam iyi adamdır.
Fiyodr Dostoyevski

Sadece derin ve sevimli bir ruh, çevresini harekete geçirir, patlayan kahkahalar atabilir.
Nikolay Gogol

Kahkaha sevgidir.
Lev Tolstoy

İyi kahkaha, dengeli bir aklın işaretidir.
Maksim Gorki

Mizah büyük bir güçtür. İnsana akıllı, saldırgan olmayan bir mizahtan daha yakın bir şey yoktur.
Lev Tolstoy

Mizah içten duygunun zekasıdır.
Fiyodr Dostoyevski

Yalnız geri zekalılar mizah olmadan yaşayabilir.
M.M. Prishvin

Neşeli bir kişi'lik her zaman iyidir. Kötüler için neşeli olmak zordur.
Maksim Gorki

İçten kahkaha ruhu iyileştirir.
Maksim Gorki

Kahkaha neşenin anasıdır.
Lev Tolstoy

Gülümsemek her zaman iyidir, çünkü insanın basit iç dünyası üzerindeki örtüyü kaldırır.
N.I. Novikov

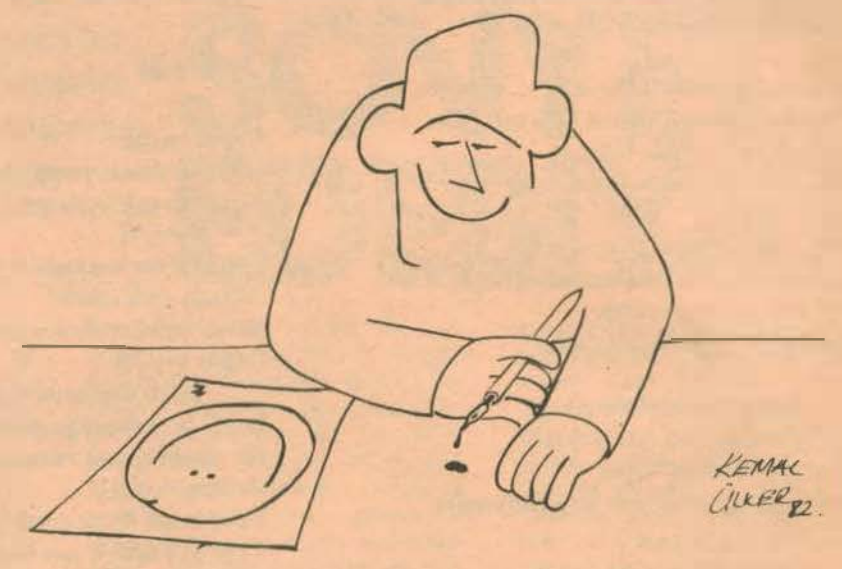

ASLI KAYABAL

Aslı Kayabal iyi karikatürler çizebileceği inancını fazlasıyla uyandırıyor. Ancak bu konudaki en önemli sorununun, az çizmek olduğunu sanıyoruz. Çizgilerindeki naiflik, sürekli çizerek, kısa sürede ustalığa dönüşebilir. Çok ince çizgilerle karikatürünü oluşturması ise, her şeyden önce, teknik sorunlar yaratıyor. Daha güçlü çizgileri yeğlemesi, karikatürlerini de daha güzelleştirecektir. Acemiliğin naiflik gibi görülmesi tehlikesine de dikkat etmesi gerekiyor.

FOTOGRAF NOTLARI/6

• kemal cengizkan

2) İyi bir fotoğraf baskısı için notlar:

Bundan önceki fotoğraf notlarında iyi bir negatif için bazı noktaları hatırlatmıştık. Bu bölümde baskı ile ilgili noktalara değinilecektir.

a. İyi bir baskı ne demektir? Herşeyden önce teknik olarak kusursuz bir baskı demektir. Klâsik anlamıyla kusursuzluk derken aşağıdaki noktalar belirtilmek istenmektedir:

. Siyahtan beyaza kadar tüm tonları bulunduran zengin bir dağılım,
. Aydınlık ve gölge alanlarda detayların belirgin olması,
. Netlik,
. Negatife uygun olarak seçilen kart ve/veya banyo kontrastlığı,
. Konuya uygun seçilen kart ve banyo tipi,
. Çizik, su lekesi, parmak izi, toz ve benzerlerinin bulunmaması.

Son nokta tüm baskıyı bozabilme niteliğinden dolayı en önemlilerinden biri olarak kabul edilmelidir. Gerekli koşulları sağlamak ve temiz bir baskı elde edebilmek için filmin yıkanmasının kurutul asının, saklanmasının ve baskıda titiz davranılmasının gereği hatırda tutulmalıdır. Diğer noktalar klâsik anlamda iyi bir baskının gerekleridir. Şüphesiz ki bu noktaların dışına çıkılarak da iyi baskılar yapılabilir. Örneğin ara tonların bulunmadığı siluetler ya da grenliliğin abartıldığı fotoğraflar başarılı fotoğraflar olarak ortaya çıkabilir. Fakat böylesi fotoğrafların elde edilmesi rastlantılara bırakılamaz. Karanlık oda tekniğinin kavranması ve teknik olarak istenilen etkileri yaratacak doğrultuda →

kullanılması her şeyden önce klâsik anlamda başarılı fotoğrafların basılmasında yetenek kazanmaya bağlıdır. Poz sürelerinin baskıya kazandırdıkları, değişik kontrastlık derecelerindeki kartların ve değişik banyoların kullanılması ve sonuçların karşılaştırılması, maskeleme ve fazla pozlandırmanın baskıya getirdiği özellikler ve daha pek çok noktanın yukarıdaki ilkeler açısından irdelenmesi bu becerinin kazanılmasını sağlıyacaktır.

1. FOTOGRAF SEMPOZYUMU YAPILDI

Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneği (AFSAT) tarafından düzenlenen 1. Fotoğraf Sempozyumu 11-12 Aralık tarihlerinde Ankara Alman Kültür Merkezi salonunda toplandı. Sempozyumun ilk gününde fotoğraf derneklerinin sorunları AFSAD, İFSAK ve AFAD temsilcileri tarafından dile getirildi. Daha sonra İFSAK Başkanı Mehmet Bayhan, Dünyada ve Türkiye'deki amatör fotoğraf çalışmalarından örnekler verdi. Daha Gelenbevi amatör çalışmaların önemini vurguladı. Ozan Sağdıç konuşmasında fotoğraf sanatının devler tarafından desteklenmesi gereğini belirterek bunun aynı zamanda anayasal bir zorunluluk olduğunu da belirtti. Fotoğrafın sanatsal yönüne ilişkin sorunlar Jale Erzen, İbrahim Demirel, Ali Baydaş, Erhan Karaesmen, İsa Çelik tarafından sunulan bildirilerde ele alındı. Kentin belgelenmesi üzerine İlhan Tekeli ve Erhan Acar tarafından iki bildiri sunuldu. Almanyanın Kassel Üniversitesi öğretim görevlilerinden Floris Neususs Almanya'daki fotoğraf çalışmaları üzerine kısa bilgiler verdikten sonra İtalyan fotoğrafçı Ugo Miloz'un 'Verifica' adlı fotoğraf çalışmasını irdeledi. Ertuğrul Özkök iletişim açısından fotoğrafı izleyenin konumunu ele aldı. Fotoğraf ve televizyon ilişkisi Fatih Orbay, moda fotoğraf konusu da Kamil Şükun tarafından değerlendirildi. Sempozyum sırasında İFSAK 7. Ulusal Fotograf Yarışması'nda başarılı olan saydamların yanı sıra, Çerkes Karabağ ve Tuğrul Çakar'ın saydamları da gösterildi.

A. Cengiz Karlıova / 1. Ödül

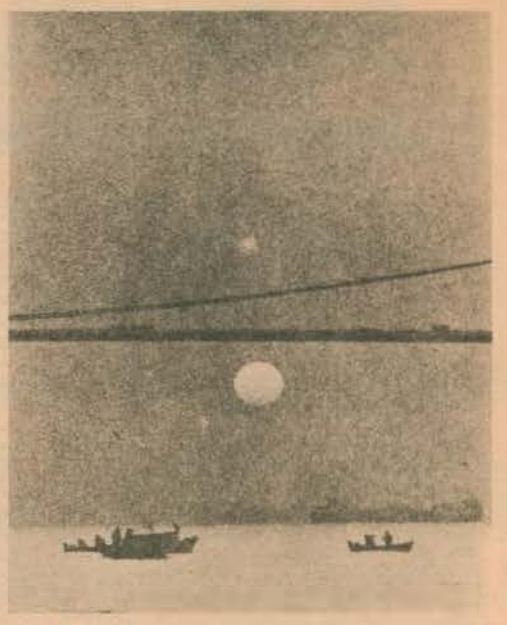

Alev Mehmet Özgül / 3. Ödül

Kamil Atav / FOFİMA 2. Ödül

Cengiz Akduman / 2. Ödül

İFSAK

İFSAK 7. ULUSAL FOTOGRAF YARIŞMASI SONUÇLANDI

İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği (İFSAK) tarafından gerçekleştirilen 7. Ulusal yarışma sonuçlandı. Renkli baskı, siyah-beyaz baskı ve saydam dallarında yapılan yarışmada, siyah beyaz dalında 1. ödülü Cengiz Karlıova, 2. ödülü Cengiz Akduman, üçüncü ödülü Mehmet Özgül aldılar. Renkli baskı dalında ödüller Hüsnü Gürsel, Mehmet Kısmet ve Nevzat Çakır, saydam dalındaki ödüller de Aydın Silier, Emin Hakarar ve İbrahim Öğretmen tarafından alındı. 169 fotoğrafçının 877 yapıtla katıldığı yarışmanın sergisi 6-18 Aralık tarihlerinde İstanbul İSOSEM galerisinde görüşe sunuluyor. Ayrıca, yarışmada başarılı olan fotoğrafların yer aldığı bir yarışma kataloğu da yayınlanmış bulunuyor. Renkli baskıların da bulunduğu broşür İFSAK, PK 282, Beyoğlu, İstanbul adresinden 200 TL. karşılığında istenebiliyor.

Arif Kirhan / Mansiyon

Ali Rıza Akalın

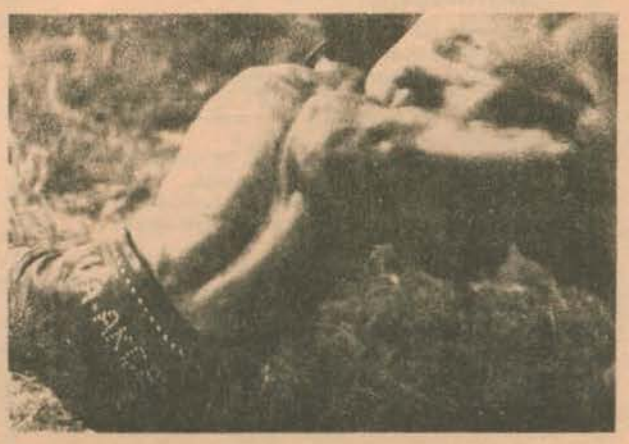

Cengiz Akduman / E-FOT Ödülü

ULUSLARARASI BİR FOTOGRAF YARIŞMASI: AVRUPA 83, VI FOTOGRAF BIENNALİ

Her iki yılda bir İspanya'da düzenlenmekte olan bu önemli fotoğraf yarışmasının bu yılki konusu, 'Çocuk ve Dünyası'. Yarışmaya siyah-beyaz ve renkli baskılar (maksimum 4'er tane) katılabiliyor. En büyük boyut: 40 cm. Yarışmada altın, gümüş ve bronz madalyalar ödül olarak veriliyor, her katılan fotoğrafçıya bir katalog ve anı belgesi yollanıyor. Son katılım tarihi: 31 Mart 1983. Katılım ödentisi yok. Yarışma adresi: BIENALES DE FOTOGRAFIA, Apartado Postal 410, Reus, İspanya. Katılım formları AFSAD PK 830 Kızılay-Ankara adresinden de istenebilir.

Akif Kurtuluş

●

Yalan Şiirler

Pan

satranç

Dr. SELÇUK ALSAN
HALIT YÜCEL

SATRANÇ TUTKUSU VE İNTİHAR

(Bir Sovyet kısa filminden özet)

Yuri ve Svetlana yeni nişanlanmışlardı. O gece Svetlana'nın doğum günü kutlanacaktı ve Svetlana evde sabırsızlıkla Yuri'yi bekliyordu. Yuri işe yolda arkadaşı Mihailov'a rastladı. İki arkadaş, birden geçen gün başlattıkları satranç partisinin, nişanlılarının çıkagelmesi ile yarım kaldığını anımsadılar. Eh nişanlıları biraz bekleyebilirdi, ceplerinden portatif satranç takımlarını çıkarıp bir duvarın üstüne çöktüler ve oyunu devam ettirmeye başladılar. Fakat aksi gibi oyun uzadıkça uzuyordu, ortalık kararmıştı, sokak fenerinin altında oyuna devam ettiler. Beri yanda Svetlana, Yuri'nin gelmediğini görünce bir süre ağladı ve sonra yakındaki eczaneye koşarak bir tüp fare zehiri istedi, artık sabrı kalmamıştı, satranç yüzünden bu Yuri'nin kaçıncı geç kalışı idi. İşin tuhafı tam o sırada eczacı da çırağı ile satranç oynuyordu, eczacı yerinden kalkmadan ve gözlerini tahtadan ayırmadan Svetlana'ya kağıda sarılı bir şey verdi. Svetlana evde paketi açınca fare zehiri yerine kocaman siyah bir vezirle karşılaştı, dalgın eczacı fare zehiri yerine az önce oyunda kaybettiği veziri kağıda sarmıştı. Svetlana bu kez daha uzun ağladı ve satrancı keşfedenler ile oynayanlar üzerine bir sürü "nazik" sözcük sıraladı. Gösterecekti o Yuri'ye bakalım Svetlana öldükten sonra da Yuri yine satranç oynayabilecek miydi? Kesin ve ani bir kararla yakındaki köprüye koştu, tam kendini uçuruma atacağı sırada biri kolundan yakaladı, çok yakışıklı esmer ve kibar bir adam birşey söylemeden tatlı bakışlarıyla O'nu süzüyordu. Adam köprüde park ettiği otomobilini gösterdi, Svetlana arabaya bindi, yakışıklı ve "iyi" adam da direksiyona geçti, hareket ettiler. Svetlana şöyle demekten kendini alamadı: "Neyse ki bu dünyada satranca tutulmamış akıllı başında erkekler de var. Adınızı öğrenebilir miyim efendim?" Genç adam nazikçe eğilip kendini tanıttı: "Ben Kübalı Dünya Satranç Şampiyonu Capablanca efendim"...

DUBLE PİYONLAR

Duble piyon, aynı renkten iki piyonun aynı dikey üzerinde bulunması demektir. Genellikle duble piyonlara sahip olan tarafın, olmayana göre daha zayıf durumda olduğu düşünülmektedir. Ne var ki duble piyonlar bazı koşullarda yararlı da olabilir.

ŞEKİL-1

Görülüyor ki beyazın duble piyonları oluşu onun geçer piyon elde etmesini çok zorlaştırmaktadır. Diagramdaki pozisyon beyaz için umutsuzdur. Çünkü beyaz vezir kanadından geçer piyon elde edemez. Oysa siyah şah kanadından kolayca bir geçer piyon elde edecek durumdadır. Şimdi bu diagrama f2 (beyaz) ve c7 (siyah) deki piyonları ekleyelim. Bu durumda duble piyonlar artık zayıflık olmaktan çıkar çünkü; bu duble piyonlar duble olmayanlar kadar etkili bir biçimde düşman piyonların ilerlemesini bloke eder. Demek ki duble piyonlar saldırı söz konusu olunca zayıflık yaratırsa da savunma olarak düşman piyonlarını bloke etmede iki normal piyona esdeğerlidir. En olumsuz duble piyon durumu, duble piyonların yarı açık bir hatta bulunmasıdır. Yarı açık hatta tek piyon bile zayıflıktır, duble piyon ise katmerli zayıflıktır. Çünkü duble piyonlar arkadan kale ile korunamazlar. En büyük zayıflık ise duble piyonların aynı zamanda izole olmasıdır.

ŞEKİL-2

Nimzo-Hint Savunması'ndan doğan bir durum görülüyor. Burada beyaz e4 ve sonra f4 ve f5 oynayıp, şah kanadından hücum etmelidir. Siyah ise duble piyonlara saldırmalıdır. Siyah kendisi c5 oynamadan önce beyaza d5 oynatabilirse kendi için iyi olur. Örneğin 1.d6, 2.e4 e5, 3. d5? şimdi siyah atla c5'i işgal edebilir ve c6 oynadıktan sonra "c" dikeyinde eyleme geçer. Fakat genellikle siyah e5 oynadıktan sonra beyaz d5 oynamaz. Bunun yerine şah kanadından saldırmayı yeğler. Saldırıdan sonra siyah c5 oynarsa, beyaz buna d5'le yanıt vermelidir. Çünkü siyah "c" piyonunun tamamen bloke oluşu duble piyonların zayıflığını telafi etmiştir. Son yıllarda siyah için daha farklı bir plan geliştirilmiştir: 1-Siyah e5 oynamaz. 2- Siyah, beyazın duble piyonlarını c5 ile bloke eder. 3-Bloke piyonlara şu hamlelerle saldırır:b6, Fa6 ve Aa5 daha sonra Kc8 ve cd oynamalıdır. 4-Beyazın şah kanadı saldırısını şöyle karşılar: a) Küçük roktan sonra beyazın e4 ve f4 hamlelerine f5'le yanıt verir. b) Daha seyrek olarak büyük rok yapar. Demek ki Şekil 2'deki piyon durumu beyazın aleyhinedir. Sıklıkla beyaz c4'deki piyonunu feda eder ve siyah c4'e saldırıya hazırlandığında beyaz saldırı için zaman kazanmış olur.

2 HAMLEDE MAT

Çözüm:

1- Fd5	F:c6	2-F:	c6X
1- Fd5	F: c8	2-K:	c8X
1- Fd5	F: a6	2-K:	a6X
1- Fd5	V: c8	2-K:	c8X
1- Fd5	a6	2-K:	a6X
1- Fd5	a5	2-K:	a6X

şu matı sağlıyor.
Açmazların önemini gösteren bir pozisyon.

SATRANÇ İNCİLERİ

Hayat da satranç gibidir: Oyunun başında, yani gençlikde yapılan yanlış hamleleri düzeltmek olanağı vardır, fakat oyun sonlarında, yani yaşlılıkta yapılan yanlışları düzeltmek için ne zaman, ne enerji ve ne de dost kalmıştır.

İnsanlara satranç oynamak öğretilebilir, fakat satranç şampiyonu olmak asla...

Satrancın hayattan en büyük farkı, tarafların savaşa tamamen eşit kuvvetlerle başlamış olmalarıdır.

Satranç da aslında insan, rakibine değil, kendi kendisine yenilmektedir. Çünkü her satranç oynayan insan, oyun sırasında kendi ruhsal zayıflıkları ile de savaş durumundadır.

Satrancın hayattan bir farkı da şudur: Yenildiğinizde kendinizden başka suçlayabileceğiniz kimse yoktur.

ANONİM

YARIN

Aylık Sanat Edebiyat Dergisi

ABONE KAMPANYASI SÜRÜYOR...

"Yarın Abone Kampanyası"okurlarımızın ilgisiyle sürüyor. Geçtiğimiz ay içinde, Yarın okurlarını abone kampanyasına katılmaya çağıran bir mektup hazırlandı ve okurlarımıza tek tek gönderilmeye başlandı. Yarın'ın ilkelerinin ve sorunlarının bir kez daha anlatıldığı bu mektup, önümüzdeki günlerde pek çok okurumuzun eline geçecektir. Gereken ilgiyi göreceğine inanıyoruz. Abone kampanyasının bugüne dek alınan sonuçlarının olumlu olduğunu da duyurmak isteriz. Kampanya ile ilgili başkaca girişimlerimizi de okurlarımız şu günlerde göreceklerdir. Dergimizi yarı fiyatına ve ulaşamadığı yörelerde de düzenli olarak okumak isteyen okurlarımız için tek çözüm, abone olmaktır. Yarın'ı daha güçlü kılmak için tüm okurlarımızı kampanyaya katılmaya, abone olmaya, abone bulmaya çağırıyoruz...

SATIŞ GRAFİĞİNDE GELİŞMELER...

Yarın'ın satışı ilk bir yıl boyunca hiç değişmedi. Düz bir çizgi üstünde, satış sayısını bir yıl boyunca korudu; yükselmedi de. İlk kez Ekim (14) sayısında, *yüzde 6,5* oranında bir artışla, satış grafiğimizde sıçrama oldu. Bu artışın, kesin sonuçlarını henüz alamadığınız Kasım (15) sayısında da sürdüğünü şimdiden söyleyebiliriz. Kuşkusuz sevindirici bir gelişme bu. Satış grafiğimizdeki bu olumlu gelişmenin nedeni, Yarın'ın yayınını bir yılı aşkın bir süre boyunca kesintisiz bir biçimde ve sürekli kendini yenileyerek sürdürmesidir. Üstelik dağıtım sorununun önü hâlâ alınamamışken. Aralık sayımız, çalışmalarımızın düzenlilik kazanmasıyla birlikte erken çıktı ama, İzmir dağıtımı gene aksadı. Yarın ayın 1. günü İzmir'de dağıtılması gerekirken, ulaşımda ortaya çıkan engeller yüzünden, ayın ortalarına doğru dağıtılabildi. Süreklilik gösteren bu sorunun çözümünde, önümüzdeki ay köklü bir adım atmayı planlıyoruz. Yarın'ın kimi yörelerde okurlarımızın eline geç ulaşmasının nedeninin dağıtımdan gelen aksaklıklar olduğunu yeniden anımsatmayı gerekli görüyoruz.

İSVEÇ TEMSİLCİLİĞİ

Okurlarımız, Gürhan Uçkan adıyla bir süredir sürekli karşılaşıyorlar. Gürhan Uçkan'ı, izleyen okurlarımız Yansıma, Sanat ve Toplum gibi dergilerden de tanıyorlar. Geçtiğimiz günlerde biri şiir, öbürü öykü, iki de kitabı yayımlandı. Dergimize yazılarını İsveç'ten gönderiyor. Gürhan Uçkan bu sayımızdan başlayarak Yarın'ın *"İsveç Temsilcisi"* olarak, yazılarının ötesinde bir kimlikle okurlarımızın karşısına çıkacak. Gerek yurtiçi, gerek yurtdışındaki okurlarımız, dergimizle ilgili sorunlarını, doğrudan kendisiyle görüşerek, ya da yazışarak çözebilirler. Yarın'ın yurtdışı ve yurtiçindeki etkinliğini artırmanın yollarından biri olarak gördüğümüz temsilciliklerin sayısını bu yıl çoğaltmayı düşünüyoruz. İsveç Temsilciliğimizin adresi ise şöyle:

Gürhan Uçkan
Ekebergabacken 52, I 123 53
Farsta - İsveç

DÜZELTME:

Geçen sayımızda yayımladığımız Walter Benjamin'in Fotoğrafın Kısa Tarihçesi başlıklı yazısında bazı satırlar aşağıdaki gibi olacaktır. Düzeltir, özür dileriz.

sayfa 12- sütün 1-satır 2 doğuşu çevresindeki kadar

sayfa 13- sütun 1-satır 19 (mercek, büyültmeler, W.B.)

sayfa 14- sütun 2-sondan 18. satır yüzen kenti rötuşla

sayfa 15- sütun 2 sondan 25. satır (kamerabeute, W.B.)

sayfa 16, sütun 1-satır 20 fütürist (durağan, W.B.)

sayfa 16, sütun 1-satır 27 (neoklasisit ve veristleri, W.B.)

DOST sanat ortamı

özgünbaskı sergisi .I.
istanbul'dan sanatçılar

fuat Acaroğlu	ö.faruk Erdurak
altan Adalı	ertan Ergönül
alâettin Aksoy	mehmet Günsür
mevlut Akyıldız	bülent İsmailoğlu
cihat Aral	metin Karayağız
mustafa Ata	mustafa Karyağdı
melek Atakan	fethi Kayaalp
can göksan Ayan	faruk Kutlu
şükrü Aysan	melih Öndün
feryal Bodur	uğur Özbender
tuncay Boztepe	ergül Özkutan
günsel Çınar	fevzi Tüfekçi

ve

el haç fırakı eyyubi mehmet

15 aralık 1982 - 7 ocak 1983

konur sok 4 Kızılay Ankara

ikinci sergimiz

cengiz kabaoğlu resim sergisi

10 ocak-28 ocak 1983

YARIN

Aylık Sanat Edebiyat Dergisi

ABONE KAMPANYASI

YARIN her zaman saklanacak, kitaplığınızı zenginleştirecek dergidir. YARIN sanat ve edebiyatımızda toplumcu gerçekçiliğin genç soluğudur. Onun güvencesi, özverili, dost okurlarıdır. YARIN'a abone olalım, abone bulalım, çevremizde yaygınlaştıralım. YARIN abone kampanyasına katılalım. YARIN'ın elinize daha düzenli ve 75 liradan geçmesini istiyorsanız, aşağıdaki koşullara göre, adresimize yazmanız yeterlidir.

Abone koşulları: Yurtiçi/Yıllık 900 TL, Altı aylık 500 TL ; Yurtdışı/Yıllık 54 DM, Altı aylık 30 DM.

Yazışma ve havale adresi: P.K. 723, Kızılay-Ankara

SANATEVİ

SİNEMA

VALENCIA FİLM ŞENLİĞİ ÖDÜLÜ
1982 ANTALYA FİLM ŞENLİĞİ GÜMÜŞ PORTAKAL, EN İYİ ERKEK OYUNCU ve EN İYİ KADIN OYUNCU ÖDÜLLERİ

At

YÖNETMEN : ALİ ÖZGENTÜRK
OYUNCULAR : GENCO ERKAL, HARUN YEŞİLYURT, GÜLER ÖKTEN, AYBERK ÇÖLOK, YAMAN OKAY, SELÇUK ULUERGÜVEN, EROL DEMİRÖZ, MACİT KOPER

10 OCAKTAN İTİBAREN,
12 ÖDÜLLÜ BİR FİLM
EN İYİ YABANCI FİLM OSCARI

SON METRO

YÖNETMEN : FRANCOIS TRUFFAUT.
OYUNCULAR : CATHERINE DENEUVE, GERARD DEPARDIEU.

ÇOCUKEVİ

- EĞİTSEL OYUN
- İNGİLİZCE
- TİYATRO
- RESİM
- MÜZİK
- JİMNASTİK

KAYITLAR SÜRÜYOR

RESİM ATÖLYESİ KAYITLARI SÜRÜYOR

ÖĞRETMENLER: LEYLA ONAT - KAYIHAN KESKİNOK

SELANİK CAD. 76, TEL: 17 55 85

ANKARA SANAT TİYATROSU

AST

YİRMİNCİ YIL

"Toplum katlarında farklılaşmayı kabul etmiş her ülkede, tiyatrolar da farklılaşmışlardır. Bir tiyatro vardır, kişiyi bir gece için mutlu kılar. Kahpaşmış, ölü günlerine, başka bir tad katar kişinin. Bir tiyatro vardır, nice sevinç dolu günler, özlemler getirir birlikte. İşte bizim tiyatromuz bu uzun süreli mutluluklar tiyatrosudur. Yalnız duygunun, yalnız içtenliğin değil, aynı zamanda aklın, direnmenin, insan haklarının yüceltilmesinin tiyatrosunu istemeyen çıkabilir mi içinizden?"

Asaf Çiyiltepe

AST 20 YAŞINDA

403. KİLOMETRE

AĞRIDAĞI EFSANESİ

TAK-TİK'in dekoru çalışanlarca kurulurken.

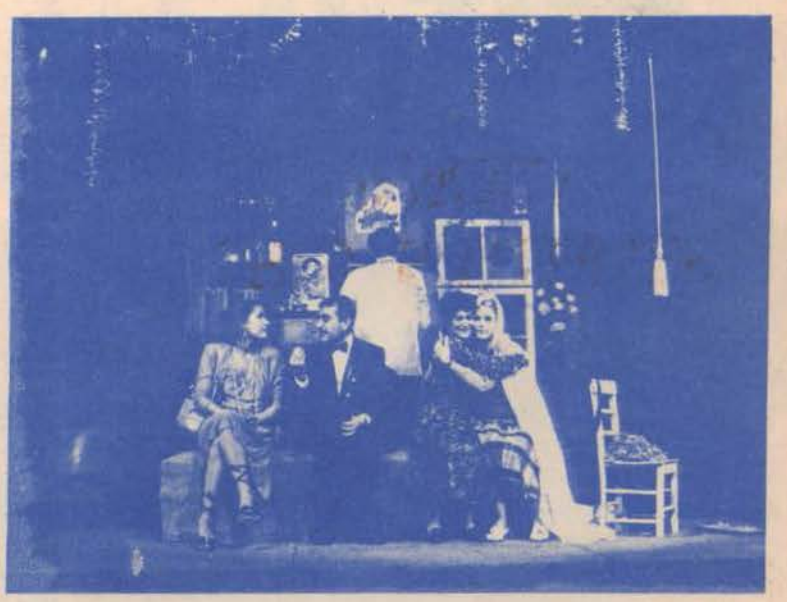

RUMUZ: GONCAGÜL